

DEN SISTE KAROLINEN

ELLER TRE SVENSKA KRIGSFÅNGARS ÄFVENTYR UNDER FLYKTEN FRÅN ARCHANGEL 1712 AF J. O. ÅBERG. ANDRA UPPLAGAN. ---------- STOCKHOLM, F. & G. BEIJERS FÖRLAG.

HELSINGBORG SCHMIDTS BOK- & ACC.-TRYCKERI. 1885.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som tillhör University of Minnesota Library, har scannats av Google Books. Den anpassades för Projekt Runeberg i maj 2013 av Bert H.

I.

Köpmannen i Archangel.

1.

Vid middagstiden den 14 september 1712 dånade tre kanonskott omedelbart efter hvarandra från citadellet i Archangel. Hela staden kom i rörelse, och de längs gatorna fram och tillbaka ilande stadsborna frågade hvarandra än med bäfvande, än med nyfikna stämmor:

»Hvem är det som nu igen flytt undan?»

En rysk officer red i det samma in på torget, der folkträngseln var störst. Hans ansigte utvisade de största sinnesrörelser, och det var med en sorts förtviflan som han dref sin sibiriske springare från den ena sidan af torget till den andra, allt under det hans mörka ögon med ett olycksbådande uttryck rullade omkring öfver de tätt sammanpackade folkhoparne.

Dessa började också småningom skingras, emedan de anade, att någon olycka var på färde; de märkte det tydligt,

på officerens uppsyn.

Då han ridit minst tio hvarf kring torget, kom en annan officer framsprängande, och efter honom marscherade ett kompani fotsoldater fram, drifvande framför sig de folkhopar, som kort förut sökt att smyga sig undan. Torget var inom kort packadt med folk igen. Kring denna lefvande klunga hade soldaterna slagit en ring och hotade hvar och en, som ville söka att smyga sig undan, med bajonetten.

Sedan stadens kommendant öfverste Stefan Livinoff, så hette den officer vi aldra först gjort bekantskap med, sett, att alla hans befallningar blifvitefterkomna, tog han ett papper från den andre officeren och började att med dundrande stämma uppläsa czar Peters ukas angående krigsfångarnes rymning. Det var omenskliga straff, som häri stadgades, och vid hvarje sådan bestämmelse lade han så stark tonvigt på orden han kunde. När han väl slutat uppläsningen af den långa ukasen, tillade han dessa ord:

»Hvar och en ålägges nu vid hårdaste prygel- och fängelsestraff att genast gå hem till sitt och ej sticka näsan utom dörren under hela nattens lopp. Sträng visitation skall anställas i hvarje hus, ty ännu ha inte rymmarne kunnat smyga sig ut ur staden. Fort! Lyden genast mina befallningar, annars — — — —.»

Livinoff fullbordade icke meningen. I stället ryckte han lös den vid sadelknappen hängande knutpiskan och svängde den några slag öfver sitt hufvud. Detta stumma tecken verkade mer än tusen ord, och inom några minuter var platsen i det närmaste tom på folk.

»Löjtnant Ivanoffsky», sade öfversten derefter med oböjligt hård stämma, »ni vet, att detta inte är första gången som jag varit utsatt för missödet, att krigsfångar rymt undan mina vaksamma ögon. Ni vet också, att jag i Moskva har en mängd afundsmän, som ej skulle ha något emot att se mig ett hufvud kortare. Vid den helige Michaël, detta måste förekommas till hvad pris som helst!» skrek han och hoppade af ilska högt i sadeln. »Har jag inte hjelpt czaren att kufva de vilde strelnitzernas uppror; har jag inte mer än en gång utsatt mig för kosackernes pikar, och nu skulle jag sluta på ett så ömkligt sätt! Nej, vid den helige Jakob, detta går för långt! Inte en enda koja, hur liten hon än må vara, inte ett enda uthus får lemnas ur sigte. Jag måste innan morgondagen ha de båda svenskarne åter i mitt våld; hör ni det, jag *måste*», slutade han med skarp tonvigt på hvarje ord och borrade sina mörka flammande blickar in i den unge löjtnantens.

Ivanoffsky, som varit länge i Archangel och härunder hunnit vänja sig vid Livinoffs maktspråk, mötte lugnt dennes genomborrande blickar och svarade endast:

»Så långt min förmåga sträcker sig, skall jag utföra edert uppdrag.»

»Det hjelper inte allenast med er förmåga», skrek Livinoff och tumlade häftigt sin eldige springare. »Edert hufvud tar jag i borgen, kom ihåg det.»

Med dessa ord satte han sporrarne i hästens sidor och sprängde bort.

Ivanoffsky såg en stund under tystnad efter honom. Slutligen mumlade han för sig sjelf, under det hans vackra ansigte tydligt afspeglade de djupa bekymmer, som marterade honom:

»I värre klämma har jag aldrig varit, inte ens vid Narva, der endast en lycklig tillfällighet räddade mig från att falla i Karl XII:s händer. Men kanske hade det varit bäst, om så skett», tänkte han vidare, under det han, följande sin förmans exempel, i galopp sprängde bort till citadellet, dit truppstyrkan också var på marsch.

En af de trångaste gator, som mynna ut i Archangels hufvudtorg, heter Samojedgatan. Trång och smutsig och på begge sidor bebygd med fiskarkojor och små oansenliga handelsbodar, var den ganska illa ansedd af stadsborna. När mörkret påkom, fans icke den ringaste tillstymmelse till belysning derstädes, och det skulle vara en ytterst oförskräckt vandrare, som då vågade sig in der. Mord och rån hörde der till ordningen nästan för hvarje natt. Än var det en sibirisk pelshandlande, än en stackars krigsfånge och ej så sällan någon drucken rysk soldat eller ibland någon af gränsbevakningen, som här fick släppa till lifvet. Högst sällan undkom någon med lifvet, och skedde det någon gång, kunde han dock vara säker om att för framtiden få behålla ständiga minnesmärken efter den omenskliga behandlingen.

I följd häraf skyddes Samojedgatan som pesten, då mörkret inbrutit, och om någon köpman för affärers skull var tvungen att beträda densamma, tog han alltid sina tjenare eller några vänner med sig. Ibland hjelpte icke heller detta försigtighetsmått.

Öfverste Livinoff var en klok karl, som med allade medel, som stodo till buds, sökte införa bättre ordning, men utan resultat. Det eländiga slödder, som här samlades från det stora czarrikets alla kanter, dels frivilligt lockadt af begär efter vinst i handel med de sibiriska varorna, hvilka då stodo i högt pris, dels blifvit ditskickadt för större eller mindre förbrytelser, gjorde Livinoffs alla prisvärda ansträngningar om intet.

Den mörka natt, som föregick den i början nämnde dagen, hade två ryska soldater blifvit förfärligt stympade på Samojedgatan. Folket kastade helt fräckt skulden på de utländske krigsfångarne, hvilka tillätos att gå fritt omkring i staden, hvart de behagade. Den oreda, som i följd häraf uppstod inom citadellet, blef dock ännu större, då fångvaktaren darrande berättade, att två svenske officerare, som ej velat gifva sitt hedersord på att icke rymma och derför höllos inspärrade, brutit sig ur fängelset och ej kunde anträffas oaktadt det ifrigaste sökande.

Länge funderade kommendanten på, hvad han skulle göra. Följden af dessa funderingar blef slutligen den ofvan angifna.

Då torget blifvit tomt på folk, syntes i porten af ett af de hus, som lågo i hörnet af den ofta nämnda gatan och torget, en reslig och starkt bygd mansperson iklädd den sibiriska köpmansdrägten. Försigtigt seende sig omkring åt alla håll, skyndade han slutligen ut, sprang vigt in på Samojedgatan och mätte den med hastiga steg ända till dess slut. Der låg ett litet hus afskildt från de öfriga medelst en trädgårdstäppa. Öfver husdörren svängde en rostig skylt, på hvilken stod att läsa detta tillkännagifvande:

Gutofsky, pelshandlande.

För en lindrig knuff af den reslige mannens hand sprang dörren upp. I samma ögonblick hördes också en grof karlstämma utstöta dessa ord i dämpad tonart:

»Allt är i ordning, herre.»

*

2.

Sedan den reslige mannen några ögonblick sett sig omkring i den halfmörka förstugan, inträdde han i det innanför denna belägna rummet. Allt var der i en långt ifrån behaglig ordning. Möblerna voro kastade om hvarandra och deremellan långa rader af ofantliga lädersäckar, hvar och en stor nog att beqvämt rymma en fullvuxen menniska.

»Jaså, allt är i ordning», sade Gutofsky, ty den reslige mannen var han, »men har du sett den uppståndelse, som råder i staden, Miron?»

Vid denna fråga kröp en undersätsig och bredaxlad karl fram mellan ett par lädersäckar. Det oformligt stora hufvudet skulle bättre passat till en jätte om fyra alnars längd än till denne tjenare, som icke var mycket öfver två och en half. Ansigtet hade ingenting afskräckande, tvertom vann det betydligt, ju mera man betraktade detsamma. Det låg också öfver de långt ifrån fula ehuru grofva dragen, en så djup sorgbundenhet, att betraktaren ovilkorligt måste komma till den slutsatsen, att någon svårare sorg tryckte honom.

»Hvad är det för en uppståndelse?» sporde Miron förvånad.

»Ah, du kan väl förstå, hvad jag menar», sade Gutofsky småskrattande.

»Nej, herre, det är omöjligt.»

»Flykten är upptäckt.»

Mirons förut förbluffade och frågande mine öfvergick vid dessa Gutofskys ord till förskräckelse. Den vidskeplige ryssen trodde, att de onde andarne voro med i spelet, och började derför att medelst korstecken och en mängd frammumlade besvärjelser söka göra de fientliga makternas elaka anslag om intet.

Det fattades icke mycket i, att ej Gutofsky, som ändock var mera fördomsfri än man kunnat vänta af en person under detta århundrade, blifvit indragen i Mirons föreställningar. Han lyckades dock inom kort tilltvinga sig så pass myckenbeherskning, att han åtminstone för ögonblicket kunde handla någorlunda sjelfständigt.

Sedan han för den skull låtit Miron en stund gå på med sina utgjutelser, sade han slutligen:

»Är vagnen i ordning?»

Vid denna tvära fråga såg Miron på sin husbonde med så förvånade och på samma gång förskräckta blickar, att denne fann sig föranlåten att förnya frågan. Då ändtligen kom svaret:

»Ja herre; allt är klart.»

»Ooh säckarne? Jaha du förstår ...»

»Äfven de ä’ klara.»

»Och passet?»

»I tillbörlig ordning.»

»Godt», tänkte Gutofsky, under det han gick fram och tillbaka i rummet så långt utrymmet det tillät, »nu vill jag se, hvem som kan hindra mig från att fullfölja min länge närda afsigt. O, dessa tre år, hvad de varit långa och odrägliga!»

Sedan han derefter gifvit Miron några befallningar angående den påtänkta resan, gick han med hastiga steg in i ett annat rum samt sköt dörren omsorgsfullt till efter sig. Derpå lysnade han en stund. Bullret från den om dagen ganska lifliga Samojedgatan hördes icke det ringaste, och denna omständighet gjorde Gutofsky ännu mera säker.

»På Miron kan jag lita som på mig sjelf», tänkte han. »Förr skall han låta hugga sig i stycken än förråda mitt förehafvande. Men, jag måste väl se till mina vänner!»

Med dessa ord skyndade han bort till ett af rummets hörn och drog med anlitande af alla sina krafter bort en stor och tung kista. Derpå öppnade han varsamt en i hörnet befintlig golflucka och ropade nedåt:

»Ä’ ni vakna?»

Ett doft mummel nedifrån besvarade hans ord. Länge dröjde det icke, förrän en stege restes upp nedifrån, och snart syntes två karlhufvud sticka upp genom luckan.

»Kom upp», sade Gutofsky, »jag har något vigtigt att förkunna eder.»

Inom några ögonblick stodo tvenne resliga svenska officerare, iklädda sina illa medfarna uniformer, uppe i rummet.

»Puh», stönade den ene och for med handen öfver den fuktiga pannan, »på citadellet var dock bättre.» »Ja», inföll Gutofsky, »det är det enda säkra gömställe jag har åt er. Att der är fuktigt och ...» »Gör ingenting alls», afbröt den andra officeren, »jag vill tusen gånger heldre dväljas der nere i fjorton dagar med hopp om befrielse än på citadellet i ständig fångenskap.»

*

Medan pelshandlanden Gutofsky och hans båda vänner uppgöra förslag till flykt ur den odrägliga fångenskapen, vilja vi i korthet förtälja de händelser, som fört desse tre män tillsammans.

Samuel Kratsch, den som först gjorde jemförelsen mellan citadellet och källaren, i hvilken han och hans kamrat legat dolda, var af finsk härkomst och hade redan som ung deltagit i Karl den XI:s danska fejd. Under marschen mot Pultava hade han blifvit sårad och tillfångatagen, då han med en sqvadron var ute på rekognoscering. Hans

kamrat, Peter Strand, blef tagen under svenska härens olyckliga tåg mot Dniepr. Såsom förut blifvit nämndt, hade båda desse käcke karoliner ståndaktigt nekat att gifva sitt hedersord på att icke rymma och derför blifvit inspärrade. Under årens lopp och då bevakningen tyckte sig märka, att fångarne mer och mer förföllo i slöhet, blefvo vaktarne efterhand likgiltigare, ända till dess de plötsligt väcktes ur sin försoffning genom den förut omtalade djerfva flykten ur det strängt bevakade citadellet. Försoffningen var endast skenbar, ty härunder arbetade de båda fångarne sakta, men väl på sina förberedelser till flykten.

Nu till Gutofsky, hufvudpersonen i denna skildring!

Djupt inne i Lithauens mörka och dystraskogar låg det adliga godset Welckegonti. Om det ännu finnes qvar i sin fordna glans, eller endast ruiner återstå af detsamma, känna vi ej till.

Bland godsets talrika tjenare var äfven Jakob Gutofsky. Arbetsam, ärlig och ordkarg vann han snart godsegarens hela förtroende, och sattes inom kort till förvaltare på en under Welckegonti lydande mindre egendom, den han skötte så driftigt, att Welckegontis egare, som var en man med hjertat på rätta stället, för några år sjelfmant efterskänkte en stor del af skatterna. De talrika tjenarne välsignade derför Jakob Gutofsky och önskade honom all verldens lycka.

Jakobs största lycka var dock sonen Henrik, en vacker och rask pojke, fallen för alla de odygder, som vidlåda ungdomen, men ändock af ett ömt och nästan blödigt sinne. Pojkens håg stod beständigt till krigiska lekar, och redan vid tolf års ålder fanns det bland Welckegontis talrika tjenare ingen som kunde täfla med honom i skjutskicklighet.

Det stora nordiska kriget, såsom Karl XII:s hjeltemodiga kamp mot danskar, ryssar och polackar benämnes, hade börjat år 1700. Slaget vid Narva förde hastigt den svenske konungens rykte öfver hela Europa, således också till Welckegonti. Godsets egare hade redan länge varit hemligt tillgifven Sverige, och då kung Karl närmade sig Polen, för att tukta konung August, trädde han uppenbart på svenskarnes sida.

Nu fick den knappt tjuguettårige Henrik Gutofsky en välkommen anledning att följa sin länge närda böjelse. Efter ett varmt afsked från föräldrarne och med litet peningeunderstöd af Welckegontis egare skyndade han till svenska hären, der han för sitt hurtiga uppträdande och sin vackra resliga figur genast fick anställning såsom underofficer vid ett af de wallackiska regementen, som Karl XII upprättade under sitt polska fälttåg. Oförskräckt och tapper fäste han kung Karls uppmärksammhet på sig vid många tillfällen och blef ofta använd af honom isynnerhet vid svårare rekognosceringar.

I det olyckliga slaget vid Pultava stod Henrik Gutofsky i Karls närhet. Det ville sig likväl icke bättre, än att han här blef tillfångatagen och jemte flere andra svenskar, både officerare och soldater, förd till Archangel, der han alltsedan vistats.

Ehuru anstäld i svensk tjenst ansågo ryssarne Gutofsky ändock såsom utländing och behandlade honom derför icke så strängt som de andre. Öfverste Livinoff, som redan vid första anblicken tyckt om den reslige lithauern, gaf honom till och med tillåtelse att gå i tjenst hos pelshandlanden Kressnowitzky, en gammal och ansedd köpman i Archangel. Denne fäste sig också med tiden mer och mer vid den unge underofficeren och lånade honom till slut en mindre summa penningar, med hvilka Gutofsky genast uppsatte en liten diversehandel. Månad efter månad ökade sig hans inkomster genom sparsamhet och beräkning, och länge dröjde det icke, förrän han kom i tillfälle att konkurera med sin fordne husbonde. Långt ifrån att se detta med onda ögon uppmuntrade Kressnowitzsky honom istället och bisträckte till och med en gång med penningar, då Gutofsky ej hade tillräckligt till uppköp af skinn.

Och ehuru Henrik Gutofsky nu hade rätt goda inkomster, lefde han dock sparsamt ända till det yttersta. För ingen omtalade han sina handelsspekulationer, ej heller yppade han det ringaste om, huru mycket penningar han egde. Tyst och sluten gick han för sig sjelf som en enstöring och vann derigenom öfverste Livinoffs hela förtroende, synnerligast sedan denne fått kännedom om, att Gutofsky icke umgicks med någon af de svenske krigsfångarne.

På hvad sätt använde då Henrik Gutofsky de penningar han samlade?

Det följande skall upplysa er derom.

*

3.

De tre krigsfångarnes samtal rörde sig hela tiden om den beramade flykten ur staden. HvarkenSamuel Kratsch eller Peter Strand kunde, oaktadt de funderade både länge och väl, begripa huru Gutofsky skulle bära sig åt för att bereda dem tillfälle att undkomma.

»Detta öfvergår alldeles mitt förstånd,» utbrast den först nämnde. »Alla portar äro ända till ytterlighet väl bevakade och bli' det om möjligt ännu mera nu, då vår flykt ur citadellet blifvit upptäckt.»

»Och likväl ska jag föra er genom en af Archangels förnämsta portar», inföll Henrik Gutofsky leende.

»Ja», menade Peter Strand, «kan du det, så är du märkvärdig, och då är jag böjd för att tro, att du står i förbindelse med öfvernaturliga makter.»

Gutofsky log åter.

»Nej», sade han, »jag är en rätt kristen och har ej gemenskap med andarne.»

Han hade knappt hunnit uttala sista ordet, då Samuel Kratsch fattade hans båda händer och tryckte dem varmt, under det han sade:

»Vi äro ej de ende svenskar, som ha dig att tacka för vår räddning. Oegennyttigt och utan det ringaste anspråk på ersättning har du af enskilda medel understödt dina olyckskamrater både dem, som stannat qvar och dem, som velat rymma. Var säker på, att detta ditt handlingssätt en gång skall bli belönadt så, som det förtjenar. Det är väl också välsignelserna från desse stridskamrater, som uppstigit till himmelen och der manat godt för dig, så att du alltid lyckats i dina företag.»

Då Samuel Kratsch uttalade dessa sista ord, syntes ett par klara tacksamhetens tårar i hans ögon.

Några minuters tystnad uppstod. De kommande timmarne skulle afgöra tre tappre mäns framtida öden, och det var tanken härpå, som fjettrade deras tungor. Slutligen kunde Peter Strand ej tiga längre.

»Men», yttrade han och betraktade noga Gutofsky, »fruktar du ej att förr eller sednare bli' upptäckt?»

»Nej», genmälde denne raskt.

Kratsch och Strand sågo förbluffade påhvarandra. Den tvärsäkerhet, hvarmed Gutofsky talade, öfverraskade dem, och detta var alls ingenting att undra på. Den farliga ställning, i hvilken de alla tre befunno sig, hade bort nedslå Gutofskys mod ännu mera, tyckte hans kamrater. Deras förvåning blef dock ännu större, då lithauern raskt inföll:

»Jag följer med er.»

»Du», utbrast Kratsch, sedan den första häpenheten lagt sig, »du skulle lemna en ställning, som inom kort antagligen kommer att göra dig till en rik och oberoende man. Nej, det kan jag inte tro.»

»Inte», eftersade Henrik Gutofsky. »Jag vill påminna dig om dina egna ord. Du sade ju nyss, att du hellre ville ligga gömd i den der fuktiga källaren i fjorton dagar i hopp om befrielse än vistas i ständig fångenskap på citadellet. När du sade detta, visste du ej, huru hårdt du anslog en öm sträng i mitt bröst. Jag säger nu som du. Tusen gånger heldre vill jag genomgå de ögonskenligaste lifsfaror under flykten, blott jag kan bli fri, än sitta här hela mitt lif såsom köpman och rik. Der ha ni mitt ärliga svar», slutade han och räckte de båda stridskamraterne hvar sin hand. »Det är på denna befrielse jag så träget och i hemlighet arbetat under tre långa och pinsamma år.»

»Men, hvarför har du ej flytt förut, då du hjelpt så många andra på flykten?» sporde Peter Strand.

»Jag ville först öfvertyga mig om, huruvida det kan gå för sig eller ej. Nu vet jag, att det ej är omöjligt. Ah»,

utbrast han, och hans manliga vackra anlete strålade af hopp och förtröstan, »jag har uppgjort en plan, som *måste* lyckas, och är så mycket säkrare derpå, som Miron väl känner till alla vägar och stigar i och omkring Archangel.»

»Hvem är Miron, det är ett fullkomligt ryskt namn.»

»Han är också ryss från topp till tå», svarade Gutofsky med säkerhet.

»Men, då är han ju ej att lita på!

»Jo, hör på, ska' ni få höra. För något öfver ett och ett halft år sedan kom jag en morgon upptill torget för att handla upp mitt behof af mat för dagen. Det var så tidigt, att knappt någon menniska fanns ute. Framkommen till ort och ställe mötte jag en trupp soldater. Deri låg visserligen ej något anmärkningsvärdt. Jag tänkte också att aflägsna mig åt ett annat håll, men just i detsamma stannade tåget vid spöpålen, och då fann jag, att något var i görningen. Jag stannade derför och fick snart se Miron framföras ur knektarnes led. Den stackars karlen darrade i alla lemmar, och i den blick han fäste på mig kunde jag tydligt läsa en bön om förbarmande. Jag vet ej, hur det kom sig, men utan att besinna mig många minuter gick jag fram till löjtnant Ivanoffsky, som förde befälet, och sporde i höfliga ordalag, hvad den stackars menniskan gjort för ondt. »Det angår dig inte», var det snäsiga svar jag först erhöll, »packa du dig i väg, annars ska' det bli' din tur att efteråt stå vid pålen.» Nu känner jag Ivanoffsky ända sedan första dagen jag kom hit som fånge, och visste derför, att hans häftighet inte var så farlig, som den syntes vara. Jag var derför envis och fick slutligen veta, att Miron, som blifvit dömd för dråp, försökt rymma ur fängelset, men blifvit gripen. Han skulle nu först ha knut och sedan skickas på lifstids arbete i de sibiriska grufvorna. Karlens förtviflan öfver den sista delen af straffet rörde mig; jag skyndade genast till öfverste Livinoff, som städse bevisat mig välvilja, och erbjöd mig att taga Miron i min tjenst, samt ansvara för, att han skulle sköta sig väl så länge han var hos mig. Jag såg redan vid första anblicken, att den stackars dömde icke var någon elak menniska, och jag fick sedan af hans egna mun höra sanningsenliga förhållandet med det dråp, för hvilket han blifvit dömd till fem års strängt fästningsstraff. Öfverste Livinoff var länge obeveklig, men hur' jag tiggde och bad, så fick jag till slut min vilja fram, dock icke förr än jag låtit påskina, att ett bifall till min begäran skulle inbringa öfversten en liten extra förtjenst af bortåt hundra rubel. Detta tog skruf, och jag fickLivinoffs skriftliga tillåtelse att få ha Miron i min tjenst, så länge han uppförde sig väl ...»

»Bra gjort; ädelt handladt», utropade de uppmärksamme åhörarne om hvarandra.

»Jag gjorde endast det, som hvilken annan menniska, som ömmar för den lidande, skulle ha gjort», svarade Henrik Gutofsky undvikande. »Men hör nu på, utan att afbryta mitt tal, det är snart slut. När jag kom ned till torget igen, hade Miron redan fått sina bestämda knutslag och låg derefter afsvimmad vid foten af pålen, medan knektarne under utösande af de hånfullaste tillmälen badade hans rygg och ben med vatten. En stor menniskomassa hade samlat sig och slagit en ring omkring knektarne och deras blödande offer. Jag trängde mig dock beslutsamt fram och öfverräckte papperet åt Ivanoffsky. Han läste det både en, två och tre gånger, liksom kunde han icke fatta, hvad som stod skrifvet der; derpå betraktade han mig forskande några minuter. Hans ansigte ljusnade småningom. Till mig sade han icke ett enda ord, utan befallde istället soldaterna att öfverlemna fången åt mig. Dessa maskiner utan den minsta tillstymmelse till vilja lydde genast och marscherade skrattande bort. Sedan en bår blifvit anskaffad, lät jag föra Miron hit. Han tillfrisknade snart, svor sina bödlar hämnd och mig trohet, och en hund kan inte vara sin herre mera tillgifven, än denne stackars förskjutne ryss är det mot mig. I sen alltså, att det inte finnes skäl till att frukta för Miron. Det är dessutom från honom som planen till rymningen egentligen utgått.»

Gutofsky hann nätt och jemt få sista ordet öfver läpparne, när den så mycket omtalade Miron störtade in.

»Nu ä' de här!» ropade han.

»Fort ned igen!» skrek Gutofsky och föste kamraterne fram till källarluckan igen. I en blink voro de försvunna. Med Mirons hjelp drogs den tunga kistan tillbaka öfver luckan, så att icke en enda skymt af denna blef synlig.

Nästan i samma ögonblick hördes starka bultningar på yttre dörren. Miron ville skynda ut för att öppna, men

Gutofsky sköt in honom i ett tredje rum, der en mängd skinn lågo om hvarandra, under det han sade:

»Sysselsätt dig med att packa säckarne. Detta skall hjelpa till att afleda misstankarne.»

När slagen på dörren upprepades hårdare, stod Gutofsky redo att öppna.

»Hvarför öppnar du ej genast», röt Ivanoffsky och höjde hotande ett mjukt ridspö.

»Nådig herre«, svarade lithauern med all yttre ödmjukhet, »jag och min tjenare voro sysselsatte i förrådsrummet med att packa säckarne till den resa jag fått pass till af öfversten. Rummet ligger långt in, och innan jag hann ut, gick det allt åt ett par minuter.»

»Jaha, vi få väl se, om du inte gömmer annat än skinn i ditt gamla näste», svarade Ivanoffsky, under det han hånskrattade. »Framåt, hvarenda vrå skall noga undersökas.»

Under det soldaterne omringade huset med tredubbla led, på det att icke ens en råtta skulle kunna smyga sig ut, höll Ivanoffsky i sällskap med några vid dylika förrättningar vande knektar sin undersökning.

*

4.

»Här finnes ingenting», sade ändtligen Ivanoffsky, under det han harmfullt bet sig i läpparne. »Men, du kan vara fullt och fast öfvertygad om, att jag snart skall komma tillbaka igen», fortfor han och gaf den djupt bugande Gutofsky en sträng blick. »Jag tycker mig märka, att de båda rymmarne ändock måste vara här, fastän jag inte nu kan finna dem.»

Då löjtnanten med dessa ord ville aflägsna sig, inföll en af de gamle knektarne:

»Vi ha ännu ej undersökt källaren.»Gutofsky kände med sig sjelf, hur blodet började rusa upp till kinderna, men med en nästan öfvermensklig ansträngning tvang han det tillbaka igen, innan det hann förråda honom.

»Källaren, ja», utbrast Ivanoffsky triumferande, den ha vi ju glömt. Du har väl ingenting emot, att vi undersöka den också?»

Denna sista fråga uttalade ryssen med bred och hånfull stämma, under det hans läppar drogo sig till ett spotskt leende.

»Nej, för allt i verlden», inföll Gutofsky med fullkomligt lugn stämma. »Se här är nyckeln, och nedgången synes der ute på bakgården.»

»Åh, såsom artig värd hoppas jag, att du inte nekar att följa oss för att visa oss vägen», skämtade Ivanoffsky elakt.

»Som ni vill, herre», svarade Gutofsky och tog på sig en butter mine.

Detta gjorde, att ryssen började känna sig nästan säker på, att rymmarne voro gömde i källaren. Han gnuggade förnöjd händerna och tänkte för sig sjelf:

»Nu har jag då ändtligen löst min uppgift på ett bra sätt. Livinoff skall bli nöjd med mig.»

Efter mycket bråk uppnåddes slutligen källardörren. När den ändteligen, knarrande på sina gångjern blifvit öppnad medelst Gutofskys och Ivanoffskys förenade krafter, slog en osund och qväfvande atmosfer upp ur det mörka hvalfvet.

»Hur många trappsteg är det dit ned», sporde officeren och tog ett par steg tillbaka, under det han höll ena handen för näsan.

«Har ej räknat dem så noga», svarade Gutofsky med samma buttra ton som tillförne, »men jag tror, att det skall vara så der bortåt tjugo eller tretio stycken.»

«Jaså du *tror*», inföll ryssen och drog sig ytterligare några steg tillbaka, »du *vet* det inte säkert».

»Nej.»

«Men du måtte väl ha räknat dem, när du bott här så länge».

»Jag har inte varit der nere mer än en endagång», svarade Gutofsky och såg officeren stadigt i ögonen.

»Det var besynnerligt», mumlade ryssen halfhögt och såg icke så litet skamflat ut, »förvarar du då inte dina varor här nere?»

»Nej, tycker någon det», menade Gutofsky med öfverraskande ton, »då skulle de inom några timmar bli förstörda af fukten.» Och han fortfor, sedan han en stund väntat på, att ryssen skulle taga till ordet: »Långt i forntiden, då bjarmerne gjorde sina ströftåg in på detta område, var här en stark fästning. Denna källare är en af qvarlefvorna derefter. Om ni går längre in på gården, skall ni träffa på synliga lemningar efter murar också. Följ mig, så skall jag visa er, hvar ...»

»En annan gång», afbröt Ivanoffsky och slog afvärjande med handen, »nu har jag ej tid. Har annat att sköta. Men, jag kommer tillbaka, lita på det.»

»Välkommen», svarade Gutofsky lugnt. »Jag skall då anskaffa några lyktor, så kan ni få undersöka den märkvärdiga källaren närmare.»

Utan att Gutofsky just ville det, inlade han i den ton, med hvilken han uttalade dessa ord, en så skarp ironi, att ryssen träffades deraf som af en elektrisk stöt. Han brusade likväl icke upp utan bet sig i stället harmfullt i läpparne, under det han skyndsamt begaf sig tillbaka öfver gården igen. Då han stod i begrepp att med sin styrka aftåga från platsen, sporde han:

»Har du fått pass af öfversten att ...»

»Ja», inföll hastigt Gutofsky, som nogsamt visste, hvad frågan gällde.

»Hvart skall du föra varorna?»

»Till Kreschkow.»

»När?»

»I afton.»

»Hvarför just i afton?»

»Derför att det fartyg, som skall medtaga dem,skall afsegla vid midnattstid, emedan vinden nu är gynnande.»

Dessa naturliga och rättframma svar jemte det framvisade passet tillfredställde Ivanoffsky. Med en knappt märkbar böjning på hufvudet tog han afsked, under det han tänkte för sig sjelf:

»Märkvärdigt att Livinoff låter honom resa så långt som till Kreschkow utan att låta vakt medfölja. Lithauern är minsann inte så dum, som han ger sig ut för att vara. Jag måste tala med öfversten om den saken.»

»Det der gick ju bra», sade Miron småskrattande, när den siste soldaten försvunnit bakom den krökning, som Samojedgatan gjorde ett par hundra alnar derifrån. »Han anar inte det minsta.»

»Åh, var inte säker derpå», inföll Gutofsky tviflande. »Han är ej så lätt att lura, som vi tro. Om jag rätt bedömde hans blickar, så få vi allt att göra med honom ännu en gång. Men, nu till verket, Miron», fortfor han och rätade kraftigt upp sin resliga gestalt. »Nu eller aldrig *måste* något göras, annars blir lifvet alltför odrägligt. Har du vapnen i ordning?» »Värjorna ä’ slipade och pistolerna laddade», svarade Miron. »Det återstår nu bara att packa säckarne och spänna för hästarne, sedan ä’ vi klara att begifva oss af.»

»De två understa säckarne få vi gömma till sist», inföll Gutofsky leende. »Styr nu bara om, så att de andre bli i ordning; ty så snart mörkret inbrutit måste vi begifva oss på vägen. Du känner ju den säkert?»

»Ja, herre. Till Kreschkow kan jag vandra med förbundna ögon. Jag är ju född der.»

»Och skepparen väntar säkert?»

»Ända till klockan två.»

»Godt, till dess måtte vi väl kunna hinna dit. Afståndet är ju inte längre än åtta werst?»Tio ryska werst = en svensk mil.

»Nej, herre, åtminstone inte *mycket* längre. »Bed ni till *er* Gud, att vårt företag måtte lyckas,så skall jag anropa helgonen och den helige Michaël om detsamma. Amen.»

Dessa enkla ord från Mirons läppar rörde Gutofsky djupt.

»Ja», sade han allvarligt, »bed du till dina helgon och till eder skyddspatron, det kan inte skada.

*

5.

Mörkret hade inbrutit. En kall vind blåste öfver staden och skulle, äfven om Livinoffs förbud icke kommit emellan, ha tvungit de flesta innevånarne att beskedligt hålla sig inom hus. De enda menskliga varelser, som syntes till på Archangels gator den aftonen, var patrullerna, som under Ivanoffskys anförande genomsökte hus efter hus. Att knektarne dervid icke gingo så alldeles hofsamt till väga var naturligt, och många voro de familjer, som utan vidare krus drefvos ut i mörka natten, då de vågade göra invändningar mot den närgångna visitationen.

Förut är redan nämndt, att Archangels ursprunglige innevånarne gåfvo de svenske krigsfångarne skulden till de täta rymningarne. De läto också oförtydbart påskina, att de nyligen rymde officerarne höllos dolde af egne landsmän. Detta sade helt öppet en starost till Ivanoffsky under pågående visitation.

»Kan väl vara», svarade Ivanoffsky buttert, »men ännu har ingenting misstänkt påträffats hos dem.»

De af knektarne utdrifne familjerne samlades småningom på torget, och här uppstod nu en villervalla, som tidt och ofta afbröts af hotelser mot de svenske krigsfångarne. Livinoff, som, åtföljd af förtrogne, smög omkring i staden för att se, att hans befallningar efterlefdes, var nära att rusa in i folkmassan och arrestera hela hopen, då i detsamma en grof stämma nådde hans öron:»Ska' vi tåla att bli drifna från hus och hem för desse eländiga svenskars skull. Ska' vi det?»

»Nej, nej», skränade flere stämmor, och en gäll fruntimmersröst hördes öfver alla andra.

»Om bara kommendanten vore här nu, skulle jag säga honom sanningen. Här ska' vi stå och frysa, medan ... ja, jag blir så arg, bara jag tänker på ... nej, jag vill inte ...»

»Låt oss sjelfva undersöka saken», afbröt en annan karlröst. »Jag känner nog till svenskarne jag. Det är ett listigt slägte, som nog en vackar dag dra'r kommendanten vid näsan. Oh, om jag ...»

»Åh tyst du», afbröt den tredje, »jag vill gå upp till kommendanten och bedja honom skicka bort packet till grufvorna, det kan vara god sysselsättning, tycker jag.»

Livinoff hade hört nog, der han stod dold bakom ett långt träskjul vid torgets ena sida. Han lät folkmassan prata bäst den ville och aflägsnade sig med sina förtrogne längre inåt staden. Då han af en händelse anträffade Ivanoffsky, tillsade han honom strängeligen att icke drifva ut stadens egne innevånare, »heldre då de svenskar och andre utländingar, som erhållit tillstånd att bo än här och än der inom stadsmurarne», slutade han sin uppmaning.

*

»Ska' vi krypa in i de der säckarne? Det är väl aldrig ditt fulla allvar?» utbrast Samuel Kratsch med en komisk

åtbörd, under det han pekade på den öppna lädersäcken, som Miron höll framför honom.

»Ha, ha, ha», skrattade den muntre Peter Strand, »det der påminner mig om 'grisen i säcken'.»

»Ja väl», svarade Gutofsky, som icke kunde tillbakahålla ett löje vid anblicken af de båda officerarnes komiska motvilja mot att fortskaffas på detta mindre behagliga sätt, »nog påminner det om det der ordspråket, och det kan inte hjelpas under närvarande omständigheter. Ett vill jag dock lägga er allvarligt på hjertat, och det är att ni ej grymta,äfven om ni skulle märka, att faran är öfverhängande.»

»Men, vid alla pikar och musköter, finnes det då inte något annat sätt att komma undan», inföll Samuel Kratsch och skrufvade sig otåligt framför den ödesdigra lädersäcken.

»Nej», ljöd Henrik Gutofskys tvära svar, »något annat medel att nu komma undan finnes ej.»

Samuel Kratsch ref sig betänkligt i det yfviga håret.

»Var nu inte barnslig», utbrast Henrik Gutofsky stött. »Titta bara närmare på säcken, så skall du få se, att det inte kommer att bli så farligt, som du tror. Här finnes ju två stora hål att andas igenom. Visserligen få ni ligga underst, men det gör ingenting, tyngden, som ni får uppbära, blir inte så stor. Sannerligen vid Gud skulle inte jag finna mig i den der ställningen, äfven om jag skulle få det mindre beqvämt.»

»Nå, så gör då i Guds namn med oss, hvad du behagar», menade Samuel Kratsch och Peter Strand med en mun. »Du är mera erfaren än vi i dylika saker. Vi öfverlemna oss åt dig och lyckan.»

»Så skall det låta», utbrast Henrik Gutofsky glad. »Ni ska' få se, att vi ska' lura ryssarne på det grundligaste.»

»Ja, Gud gifve att det vore så väl», suckade de båda officerarne åter samtidigt.

Mörkret hade fallit på ännu tätare. Tjocka moln, tunga och regndigra, hängde öfver nejden. Det var fullkomlig vindstilla, men just en sådan, som plägar föregå stormen . Det tyckes som om vinden vid dessa tillfällen tog sig en välbehöflig hvila för att hemta krafter till den stundande kampen.

Henrik Gutofsky sade också, när han och Miron varsamt buro ut de med sitt lefvande innehåll försedda lädersäckarne till vagnarne, och ett par tunga kalla regndroppar föllo den ene på hans hand, den andre på hans panna:

»Det blir godt och gynsamt väder för oss. Himmelen tyckes stå oss bi.»

»Amen», utbrast Miron andäktigt.

Pålastningen gick derefter ganska lätt. Underst placerades de säckar, i hvilka de båda rymmarne voro inneslutne, och deröfver ett halft tjog andra, innehållande mer eller mindre dyrbara skinn. De öfversta säckarne lades så varsamt som möjligt, att de ej alltför mycket skulle trycka på de understa.

»Håll er nu bara i skinnet», förmanade Gutofsky till slut, »den aldra minsta oförsigtighet kan bringa död och förderf öfver oss. Det är mycket bättre, om I kommen till hälften rådbråkade af skakningarne fria ombord på fartyget än ... ja, ja, I förstån nog min mening», afbröt han sig sjelf.

Ett svagt ljud från de understa lädersäckarne ej olikt en grymtning, såsom både Gutofsky och Miron tyckte, besvarade den förstnämndes uppmaning.

Sedan Gutofsky derefter ombestyrt sina enskilda angelägenheter, något som icke drog synnerligt lång tid, påskyndade han afresan, och innan en half timme förflutit, hade han lemnat den gård, der han i något mera än två år tillbragt den lyckligaste tiden af sin fångenskap. Det var likväl icke utan ett djupt vemod som han lemnade denna fristad, och när han sjelf tillslöt den murkna porten efter sig, höjde en djup suck hans bröst.

»Vet du, Miron», sade han och såg sig tillbaka, »det riktigt svider vid tanken på, att jag så här skall nödgas lemna min egendom, ty jag kan nu tala om det för dig: gården är min; jag köpte den för tre dagar sedan af Kressnowizky.»

»Men, hvarför har ni köpt den, herre?» sporde Miron förvånad.

»Förstår du inte det?»

Miron funderade en stund.

»Nej», sade han slutligen, »jag kan rakt inte begripa det.»

»Naturligtvis för att invagga öfverste Livinoff i säkerhet», inföll Gutofsky. »Då jag kom upp till citadellet och visade honom köpehandlingen, samt frågade honom, om han hade någonting emot, att jag för alltid nedsatte mig i Archangel, såg jag på honom, att han tvertom blef glad häröfver. Hans minertycktes säga så mycket som: »Är han bofast här, då behöfver jag ej frukta för, att han skall rymma sin kos. Är inte planen fiffigt anlagd, eller hur'?»

»Jo», svarade Miron, sedan först ett långt utdraget »ah» gått öfver hans läppar. »Ingen annan skulle kunna ha gjort detsamma».

I sakta mak passerades härefter den krokiga Samojedgatan, der ett par af sina husbönder öfvergifne hundar tjutande förde ett öronpinande oväsen. På torget fanns ingen enda menniska mera. Sedan en kort rast tagits vid det förut omnämnda brädskjulet, styrdes kosan rakt på norra porten, genom hvilken man kom ut till de nordvest om Archangel liggande strandbyarne.

Ju mera tåget närmade sig den nämnde porten, desto större blef den försigtighet, som måste iakttagas. Icke ett enda ord vexlades mera mellan husbonden och tjenaren.

Gutofsky satt främst på vagnen och körde. Högst uppe på de fullpackade säckarne hade Miron tagit plats. De gropiga och på alla möjliga sätt ojemna vägarne gjorde, att färden icke kunde påskyndas. Miron var, oaktadt den ringa fart, som vagnen hade, mer än en gång nära deran att förlora balansen vid de vågsamma slingringar, som vagnen gjorde. Mörkret gjorde också, att Gutofsky icke kunde se gröpperna och undvika dem.

Plötsligt stannade han, och vändande sig bakåt hviskade han:

»Jag hör ett buller der framme. Hvad kan det vara?»

»Det är vid porten», svarade Miron, sedan han lyssnat en stund uppmärksamt. »Det låter alldeles, som om en skarp träta voro i full gång der borta.»

Efter en stunds lyssnande satte Gutofsky vagnen ånyo i gång, under det han halfhögt mumlade för sig sjelf:

»Nu är det försent att vända tillbaka. Lösen är framåt. Antingen måste jag bli fri, eller också finna döden.»

*

6.

Den larmande folkmassan, hvars bekantskap vi gjort på torget, hade på uppmaning af sin ledare, karlen med den grofva basrösten, småningom dragit sig undan till norra porten, der mera skydd fanns mot regnet och den efter hand mer och mer tilltagande blåsten.

Väl protesterade den vid nämnde port posterade underofficeren på det kraftigaste mot nattvandrarnes tilltag att utan vidare krus taga de i stadsmuren befintliga nicherna och hvalfven i besittning, men utan resultat.

Karlen med grofva stämman, en af hela Archangel känd slagtare och en af ortens mest illa beryktade slagskämpar, knöt sin grofva seniga hand rakt under vaktbefälhafvarens näsa och utfor i dessa mustiga tillmälen:

»Du, eländige slaf, vill neka oss skydd mot regn och köld! Du vill sparka ut oss, alldeles som man gör med en skabbig hund! Hvarför ä' vi här? Kan du säga det? Nej, du svarar ingenting, och derför vill jag berätta det för dig. Uppväckte ur vår bästa sömn af knektarne, som kommo för att söka efter två svenskar, som lyckats rymma,

nödgades vi halfnakne visa dem alla möjliga vinklar och gömställen. Funno de någonting? Nej! Ha vi gömt några af våra fiender? Nej! Det skall ingen kunna komma och säga, att vi ä' upproriske mot vår far, den hvite czarenDe äkta ryssarne benämna kejsaren »hvite czaren», d. v. s. den, som bor i Moskwa och är genomryskt sinnad. . Hvart han befaller oss att gå, ska vi gerna gå, men kör inte ut oss i kolsvarta natten, då vi intet ondt gjort».

Detta tal mottogs af åhörarne med ljudeliga bifallsrop. Underofficeren försökte visserligen att göra allt hvad han kunde, för att aflägsna den påträngande massan, men förgäfves.

Vakten hade gått i gevär och stängde hotande ingången till ett af de största hvalfven.

»Inte ett steg vidare», dundrade underofficerendå slagtaren gjorde mine af att tränga sig emellan soldatleden. Du vet nog, att öfversten förbjudit er att vistas i hvalfven. Jag har också befallning att med våld mota hvar och en, som emot min vilja försöker att intränga dit.»

Regnet började att falla ännu hårdare, och det dröjde icke länge, förrän alla dessa stackars menniskor voro genomvåta. Darrande af köld stodo de i en tät sammanpackad klunga framför den obeveklige knekten och bådo såväl med ord som åtbörder och blickar på det mest bevekande sätt att få komma in i de skyddande hvalfven.

Men vaktens befälhafvare var obeveklig. Han kände det straff, som skulle drabba honom, om han ej till punkt och pricka fullgjorde Livinoffs befallningar. Denne plägade nämligen aldrig lägga fingrarne emellan, när det gällde att bestraffa en ohörsamhet.

»Vi måste dit in», skrek slagtaren och vände sig till de efterföljande. »Stå inte der och huttra längre utan ....»

Slagtaren fullbordade icke meningen. Hans grofva näfvar utsträcktes för att rycka geväret från den närmast stående soldaten, men innan han fick tid att fullborda detta sitt uppsåt, låg han, så lång han var, kullslagen på den uppblötta marken.

Underofficeren var ingen rädd eller klen karl. Då han dertill egde en vighet, som ofta framkallade beundran hos dem, som sågo prof derpå, var det en ringa konst för honom att med en snabb rörelse fälla sin herkuliske motståndare till marken, just som denne ämnade utföra attentatet mot soldaten.

Döfvad af fallet låg slagtaren några ögonblick alldeles orörlig.

»Han är död», skränade folkmassan och började draga sig tillbaka.

»Död», skrek den kullslagne och rusade upp, »nej förr skall han kunna klubba ihjäl en isbjörn än mig. Stå inte nu der som ynkryggar!»

»Du har fått för mycket piwapiwa, ett slags öl., så att du inte vethvad du gör», sade underofficeren kallblodigt, under det han satte sig i försvarstillstånd.

»För mycket piwa», skrek slagtaren och lyfte sina händer emot den regndigra himmelen. »Nej, jag tar himmel och jord till vittne på, att jag i dag inte smakat en enda droppe piwa, men vill du veta, hvarför jag är arg, så skall du få det. Inte nog med att knektarne drefvo mig från hus och hem; äfven min stackars sjuka hustru och mitt späda barn måste ut i den kalla natten, och nu vet jag inte, hvar jag har dem. Knektarne slogo henne med gevärskolfvarne, då hon inte frivilligt gick ut, och nöpo barnets armar och ben gula och blå. Tror du, att jag kan se det der med lugnt sinne. Gif mig hustru och barn tillbaka, och jag skall fredligt gå min väg.»

På denna billiga begäran svarade underofficeren i rå ton:

»Hvad har jag med din hustru och ditt barn att göra! Sköt du dem bäst du behagar, jag sköter mitt, jag!»

Den uppretade slagtaren, som förgrymmades ännu mera vid afhörandet af dessa hjertlösa ord från underofficerens läppar, skulle just rusa på honom, när detta rop ljöd bakom honom:

»Det kommer en vagn der borta!»

Tumultet afstannade genast, ty alla voro nyfikne att se, hvem den ankommande kunde vara.

»Kto tam (Hvem der)?» skrek underofficeren, då vagnen kom närmare.

Gutofsky sade sitt namn. Vid ljudet häraf lopp ett doft mummel genom den husvilla menniskomassan, och den ena hotelsen aflöste blixtsnabbt den andra.

»Jo, nu ha vi kommit vackert ut», sade Miron i låg ton. »Hur skall detta sluta?»

»Tyst bara», hviskade Gutofsky tillbaka. »Nu gäller det att bara se frimodig ut. Tappa vi modet, skall man tro, att vi ä' ute i dåliga ärenden. Friskt mod således, Miron; ett hurtigt sinne vinner nästan alltid seger.»

*Gutofsky hade kört fram vagnen så långt, att hästarnes hufvud nästan vidrörde stadsporten.

»Hå, hå, inte så häftigt», inföll underofficeren och fattade ena hästen i tygeln, medan en soldat på hans befallning gjorde sammaledes med den andra. »Du vill väl inte köra rakt igenom porten heller? Hvem är du?»

Gutofsky sade ännu en gång sitt namn.

På underofficerens befallning skyndade en af soldaterna in i vaktrummet och kom snart tillbaka med ett bloss, det han stack så nära Gutofskys ansigte, att skägget nästan sveddes.

»Hvart gäller resan?» sporde befälhafvaren myndigt.

»Till Kreschkow.»

»Hvad har du i säckarne?»

»Sibiriska skinn. Du vet, att jag handlar med sådana; hvarför behöfver du då göra mig denna fråga?»

»Jag gör hvilka frågor jag vill», svarade underofficeren häftigt. »Jag svarar bara inför öfversten.»

»Nåväl, det skall du också få göra derför, att du är näsvis», svarade Gutofsky käckt.

Miron blef så förskräckt, då han hörde detta husbondens svar, att han nära nog ramlat ned från sin upphöjda plats. Han ville tala, men tungan klibbade vid gommen.

»Hvem är den der figuren der uppe?» sporde underofficeren derefter och pekade på Miron, som hade all möda i verlden att hålla sig qvar på sin plats.

»Min tjenare.»

Underofficeren ville tala, men afbröts i detsamma af slagtaren, som nu glömde sin harm mot soldaternes befälhafvare och i stället vände den mot Gutofsky.

»Ja, den der listige krabaten känner jag nog till», sade han och trädde fram till vagnen, samt började att med händerna undersöka säckarne. »Tro inte du», fortfor han vänd till underofficeren, »att han far ärliga vägar, jag vill ....»

»Hvad pratar du för eländig smörja», skrek Gutofsky, som nogsamt visste, att det icke dugde att visa undfallenhet för den brutale karlen. »Ärdet inte skinn jag har i mina säckar? Hvasa'? Du tror kanske, att det är svenskar! Ha, ha, ha! Vore det sådana, skulle du, sannerligen vid St. Jakob visa dig mindre stortalig, din eländige pratmakare. Packa du dig genast undan och låt vaktens befälhafvare sköta sina åligganden, dem han begriper tusen gånger bättre än du!»

Dessa djerfva ord hade en förunderlig verkan på den jättelike slagtaren. Han kom sig icke för att yttra ett enda ord. Den bakom honom stående folkmassan, som annars skränat och tjutit vid det minsta motstånd de rönt, höll sig nu stilla. Gutofskys djerfva uppträdande hade icke blott slagit den med häpnad utan äfven gjort den kraftfulla verkan, som ett hurtigt uppträdande merändels åstadkommer på förslavade och i följd deraf försoffade naturer.

Endast underofficeren bibehöll ännu någorlunda sin fattning.

»Du säger, att du skall till Kreschkow», sade han i något mildare ton.

»Ja», svarade Gutofsky kort och godt.

»Men, du vet ju, att ingen får slippa ut här nattetid. Öfversten har vid strängt straff förbjudit detta.»

»Jag vet det», inföll Gutofsky. »Du vill således inte öppna godvilligt.»

»Naturligtvis inte. Jag riskerar då att få huden full med knut, eller i värsta fall att mista hufvudet.»

»Nå, då vet jag en nyckel, som genast skall öppna porten och derjemte fullkomligt freda dig», sade Gutofsky, under det han började trefva i bröstfickan. En ångestsvett höll på att betäcka hans ansigte då han icke genast hittade det han sökte.

Härunder voro underofficerens blickar stadigt fästade på Gutofskys anlete, liksom ville han deri läsa, hvad som försiggick djupt nere i hans själ.

Den tafla, som nu framstälde sig med sina lefvande bilder, var högst egendomlig och väl värd en skicklig målares pensel. I förgrunden den grå och ojemna stadsmuren med porten, hvarifrån regnet, som någorlunda aftagit, sände ned små bäckar; derframför de olika meniskogrupperna. Vagnen med Gutofsky och Miron samt den bredvid densamma stående underofficeren jemte soldaten med facklan, som ibland var nära att utsläckas af regnet, bildade naturligtvis taflans medelpunkt och mest intressanta parti. En icke ovigtig del häraf var också den jättelike slagtaren, som, ännu snopen öfver den afsnäsning han fått röna af svensken, höll sig på sidan och derifrån betraktade hufvudgruppen med vidöppna ögon. Munnen stod också på vid gafvel och bidrog till att göra hans utseende och ställning ännu mera genomlöjlig.

»Hvad söker du efter», sporde underofficeren otåligt, sedan han några minuter skarpt fixerat Gutofsky. »Nyckeln ... till ... porten ...» stönade denne, under det kallsvetten började drypa utför hans panna.

»Nyckeln... till... porten ...» eftersade ryssen med stigande förvåning och i en tonart, liknande Gutofskys. »Har du en nyckel?»

»Ja visst! här ... här ...» utropade han triumferande, »här är den!»

Under det en tung suck af lättnad, som fann ett gensvar icke blott hos Miron, utan äfven hos de i säckarne gömde officerarne, hvilka tydligt kunde höra hvarje ord, som talades, höjde Gutofskys bröst, räckte han Livinoffs pass till underofficeren med dessa ord, som andades ett icke så litet hån:

»Du kan väl läsa, förmodar jag.»

Detta enkla antagande kom rodnaden att häftigt springa upp på underofficerens kinder. Nätt och jemt kunde han stafva sig fram, ty liksom nästan alla ryssar af den lägsta klassen var han djupt okunnig. Under sin långa tjenstetid i Archangel, der han kommit i beröring med fångar af olika stånd och kunskaper, hade han dock, emedan han egde af naturen särdeles godt hufvud, småningom lärt sig att läsa så pass mycket, att han åtminstone kunde reda sig med de pass, som Livinoff utfärdade. Detta var icke heller särdeles svårt, emedan alla voro till hufvudsaken affattade efter samma formulär.

»Nå är det inte i sin ordning?» sporde Gutofsky, då han tyckte, att underofficeren nog länge och envist betraktade Livinoffs namnteckning jemte det derunder befintliga stora sigillet.

»När fick du detta?« sporde han derefter.

»I går vid middagstiden. Du ser ju, när det är utfärdadt.»

»Och här står *när* du skall resa?» sporde underofficeren tvifvelaktigt.

»Ja visst. Är du blind, efter som du inte kan se, att det står der, *just der*», utbrast Gutofsky med tonvigt, i det han lutade sig framåt och med ena fingret öfverfor det ställe på papperet, der afresans datum och timme noggrannt stodo angifne.

»Ja, ja, jag ser ser nu», inföll underofficeren icke så litet förlägen. »Det är tråkigt, att mina ögon ska' vara så svaga nu för tiden, men orsaken dertill är väl, att jag redan börjar bli' gammal.»

»Utan tvifvel», inföll Gutofsky, inom sig sjelf leende åt ryssens komiska försök att välta okunnigheten i läsning ifrån sig. »Vi bli alla gamla en gång, om vi få lefva, och då råka vi nogsamt ut för samma brister i synförmågan.»

Dessa ord, uttalade med en djup och deltagande stämma, hade synbarligen ett godt inflytande på underofficeren. Han vek omsorgsfullt tillhopa papperet igen och öfverräckte det åt Gutofsky, under det han sade:

»Allt är i sin ordning.»

Miron var nära att uppgifva ett rop af glädje, när han förnam dessa ord. En hastig och uttrycksfull blick ur Gutofskys ögon gjorde dock, att glädjeropet stannade qvar inom honom.

»När kan du vara tillbaka?» sporde underofficeren vidare.

»I dagningen, om allt går lyckligt och väl», svarade Gutofsky obesväradt.

Underofficeren trädde nu tillbaka och gaf den soldat, som ända hittills stått orörlig framme vid hästhufvudet och troget omslutit ena tygeln medden senfulla handen, ett tecken. Knekten skyndade genast fram till porten och aflyfte den massiva ekbommen.

»Eperot (framåt)!» kommenderade vaktens befälhafvare och gick sjelf fram i portöppningen för att tillse, att ingen obehörig skulle smyga sig ut vid detta gynsamma tillfälle.

Den tunga vagnen for rasslande genom porthvalfvet. Porten tillslöts hastigt, och våra djerfva äfventyrare hade vunnit första kastet i detta vågsamma spel.

I en liten skogsbacke, der vägen delade sig, stannade Gutofsky. Han var nu ungefär en werst aflägsen från Archangel. De i säckarne gömde officerarne befriades till en del ur sina obeqväma fängelser. När de helt och hållet ville slippa ut sade Gutofsky:

»Omöjligt. All fara är ännu ej öfverstånden. Längs vägen ströfva då och då patruller, och i Kreschkow finnas, om jag ej misstager mig, ungefär tio soldater posterade för att öfvervaka, att de fartyg, som lägga till der för att lasta, ej taga med sig förbjudna varor eller förrymde fångar. Ni måste alltså ännu ett par timmar foga eder i den hårda nödvändigheten att bli’ qvar i säckarne.»

De båda officerarne kröpo suckande tillbaka igen, och resan fortsattes in på en liten ännu mera oländig väg, som längs Hvita hafvets strand också förde till byn Kreschkow.

Denna väg tog Gutofsky på uppmaning af Miron, som påstod att den var säkrare derför, att de ryska patrullerne sällan gingo fram der.

*

7.

Klockan var något öfver två, när Ivanoffsky träffade på öfverste Livinoff i hörnet af torget och Moskwagatan, som lopp parallelt med Samojedgatan.Löjtnanten medhade fyra personer, som han funnit sig föranlåten att häkta derför, att de gjort motstånd och vägrat öppna sina dörrar, när Ivanoffsky kom »i czarens namn». Alla fyra hade ordentliga galgfysiognomier och voro till på köpet så druckne, att de med möda kunde stå på benen.

»Förmodligen tillhöra de det slödder, som gör Samojedgatan osäker, när mörkret inbrutit», sade öfversten och lät de honom åtföljande soldaterna med sina facklor belysa fångarnes anletsdrag.

»Troligtvis», inföll löjtnanten. »Utseendet borgar derför.»

Han hade knappt hunnit uttala sista ordet, då en undersätsig karl trädde fram ur den folkhop, som oaktadt förbudet mot att vistas ute, ändock samlat sig. Den bestod för resten af samma personer, som vi först gjort bekantskap med på torget och sedan vid norra porten, då Gutofsky så fiffigt slapp ut genom densamma.

»Hvad vill du», utbrast Livinoff, då han såg den undersätsige hotande träda fram till fångarne.

»Jag vill se, om det är desamme som i förgår natt först rånade och sedan mördade min bror på Samojedgatan», sade den undersätsige. »Jo», fortfor han, då en af soldaterna på en vink af löjtnanten förde sin fackla så nära fångarnes ansigten, att de till fullo upplystes af skenet, »det är samma personer. För ungefär ett halft år sedan kommo de hit under förevändning att idka handel, men deras näringsfång har sedan dess varit stöld och mord. Om dagen arbeta de vid hamnen, förrätta ordentligt sina böner och gå en gång i månaden i bigtstolen, der de ljuga sina svarta samveten ännu tyngre, men då natten faller på, ä’ de värre än Sibiriens vargar och mörda sina offer, hvar de kunna komma åt. Jag känner väl igen dem och vågar sätta min själs salighet i pant för, att jag ej misstager mig.»

När den undersätsige yttrat dessa ord, såg han sig omkring bland folkhopen, öfver hvilken det fladdrande fackelskenet kastade en delvis obestämd belysning.

»Finnes här inte någon, som kan intyga, att det är sanning hvad jag sagt?» utbrast han derefter.

Tre karlar framträdde utan tvekan, när de märkte, att det skulle bli’ allvar af.

»Vi kunna intyga, att dina ord ä’ sanna» sade alla tre på en gång.

»Nå, det behöfs inga flera vittnen», utbrast Livinoff. Derefter vände han sig till Ivanoffsky och sade med den likgiltigaste ton i verlden, liksom hade det gällt den aldra minsta småsak:

»Åt er öfverlemnar jag att genast låta de der bofvarne försvinna».

Denna stränga befallning hade knappt kommit öfver Livinoffs läppar, förrän de brottsliga fångarne med ens föllo till bönboken. Sedan den undersätsige anklagaren en stund hört på deras af förtviflan dikterade utgjutelser, sade han.

»Nådige herre, gif dem ingen förlåtelse. Många äro de offer, som på sina knän tiggt dem om lifvet, men deras hjertslitande böner ha endast blifvit bemötta med hån. Låt rättvisa vederfaras dem, det vill säga, låt dem få uppskära, hvad de utsått!»

Livinoff vinkade och förnyade sin befallning till Ivanoffsky. Denne aflägsnade sig genast med fångarne, som af knektarne måste framföras med våld. Dessa skurkar, för hvilka ingenting varit heligt, och som under vilda hånskratt stött dolken i de bedjande offrens bröst, voro nu ända till ytterlighet fega och tiggde med hjertslitande stämmor om sina lif. De ville gerna arbeta som slafvar i de sibiriska grufvorna, blott de fingo lefva.

Till och med när snarorna redan lågo kring deras halsar, förnyade de sina böner, och Ivanoffsky måste slutligen för att få ett slut på det öfver all beskrifning vidriga skådespelet med sträng röst befalla bödlarne göra prosessen kort.

När morgonsolen rann upp öfver östra horizonten, dinglade de fyra skurkarnes döda kroppar på yttersta krönet af citadellets mur. De kunde tydligt synas af alla stadsborna. När desse längre fram på dagen fingo veta, hvad det var för folk, som på detta sättblifvit förpassadt till andra verlden, blef belåtenheten i staden allmän. Alla andades genast lättare. Efter den dagen afhördes icke heller på ganska länge något rån eller mord på Samojedgatan.

Sedan Ivanoffsky till punkt och pricka utfört Livinoffs befallningar, skyndade han att ånyo uppsöka denne sin förman. Han träffade honom i en halft förfallen stuga just i ändan af Samojedgatan.

»Hvad vill detta säga», skrek Livinoff uppretad, då han varseblef Ivanoffsky.

Denne kunde naturligtvis ej svara på denna uppretade fråga, alldenstund han icke visste, hvad den gällde.

»Hvad vill det säga?» upprepade Livinoff och nu i en så hotande ton, att löjtnanten fann sig föranlåten att förbluffad spörja:

»Jag förstår ej, hvad ni menar, öfverste. Eder uppretade sinnesstämning är mig alldeles oförklarlig. Jag har ej ...»

»Jaså, den är oförklarlig för eder», afbröt Livinoff och stampade häftigt i stugans jordgolf. »Hur har ni utfört mitt

uppdrag angående visitationen?»

»Efter bästa förmåga, herr öfverste», svarade löjtnanten och såg sin förman stadigt i ögonen.

»Jo, jag tackar jag», utbrast öfversten och skrattade hånfullt och på samma gång ilsket. Det är en skön förmåga ni har, löjtnant. Jag vill inte gifva en dwugriwenoiEn dwugriwenoi = 60 öre. för densamma.»

Löjtnant Ivanoffskys anlete öfverdrogs vid dessa öfverstens förebråelser af en glödande rodnad. Denna vek likväl snart undan och lemnade plats för en dödlig blekhet.

»Denna skymf, herr öfverste, till en officer är ej på sin plats», utbrast den unge mannen stolt och rätade ut sig. »Ni bör besinna, att vi ej äro ensamme», slutade han och kastade en betecknande blick öfver de församlade officerarne, tre till antalet.

»Är den ej på sin plats!» skrek öfverste Livinoff och närmade sig hotande Ivanoffsky, under hvilkensnäsa han knöt båda näfvarne, medan han på äkta ryskt manér gaf sin ilska luft i de mustigaste svordomar och skällsord han i en hast kunde hitta på. »Jag befaller er att noga undersöka hvartenda hus och ej låta någon menniska komma undan, och lika fullt så har ni låtit den skälmen Gutofsky slippa ur nätet. Jag vet redan, att han för ungefär tre timmar sedan helt öppet åkt genom staden på en lastvagn och sluppit ut genom norra porten. Hvem vet, hvad han hade i sina lädersäckar? Omöjligt är det inte, att ej de nyligen förrymde svenske officerarne legat gömde der. Nå, hvad har ni nu att framdraga till edert försvar?»

Ivanoffsky stod som slagen af åskan.

»Men ... men ... herr ... herr ... öfverste», stammade han förvirrad.

»Ja, jag ser det nu», skrek Livinoff. »Till och med de af mine officerare, på hvilka jag mest litat, ha ingått komplott med våra krigsfångar. Jag märker det nog på er förskrämda uppsyn, men jag skall också veta att med yttersta stränghet bestraffa edert förräderi.»

Med dessa ord vinkade han åt de innevarande officerarne, under det han befallde Ivanoffsky att lemna sin värja till dem.

Nu som först fick löjtnanten mål i munnen. Värjan flög visserligen blixtsnabbt ur skidan, men den öfverlemnades derför icke till de framträdande officerarne. Ivanoffsky satte sig i stället i försvarstillstånd.

Då Livinoff såg det, blef han nästan utom sig af raseri.

Trotsar du också, eländige mask!» skrek han och rusade blindt emot löjtnanten, men studsade ofrivilligt tillbaka, när denne kallblodigt med venstra handen ryckte fram en dubbelpistol och riktade dess mynning mot öfverstens panna.

»Jag begriper inte det här», sade Ivanoffsky lugnt. »Jag skjuter först er och sedan mig, om ni träder ett enda steg närmare.»

Livinoff, som flere gånger sett prof på Ivanoffskys fasta och beslutsamma karakter stannade. Löjtnanten fortfor:

»Har ni blifvit galen, min öfverste, eller har ni då alldeles glömt, hvad ni sjelf skrifvit?»

»Hvad jag sjelf har skrifvit!» utbrast Livinoff och såg på löjtnanten med förvånade blickar. »Nu begriper *jag* inte, hvad *ni* säger. Hvad är det då, som jag har skrifvit?»

»Passet, vet jag!»

»Passet, hvilket pass?»

»Åh, drag er noga till minnes. Jag såg både edert namn och sigill under detsamma, och eder egen stil är mig alltför väl bekant.»

Nu var det öfverstens tur att draga sig tillbaka några steg.

»Ni talar om ett pass med mitt namn och mitt sigill», utbrast han och fixerade Ivanoffsky med sina skarpaste blickar.

»Ja, efter som jag sjelf har varit i tillfälle att med egna ögon se detsamma.»

»Åt hvem var passet utfärdadt?»

»Åt Henrik Gutofsky.»

Livinoff slog sig för pannan, under det en mustig ed sväfvade på hans läppar.

»Och hvilken dag var det utfärdadt?»

»Som i förgår.»

»På närmare tre veckor har jag icke undertecknat något dyligt papper», skrek Livinoff.

»Nej, det var inte blott undertecknadt. Hela passet från början till slut var skrifvet med samma stil som edert namn, och som jag trodde, att det för den skull hade en så mycket större betydelse, lät jag karlen resa. En annan skulle gjort likaledes i mitt ställe.»

För andra gången, men nu mera våldsamt, slog sig Livinoff för pannan.

»Passet är falskt», skrek han med dånande och af raseri skälfvande stämma. »Jag säger er ännu en gång, att jag på närmare tre veckor hvarken utfärdat eller undertecknat något pass.»

»Officerarne betraktade ömsom hvarandra, ömsom den öfver golfvet häftigt gående Livinoff med bestörta och frågande blickar. Hvad var nu att göra?»Se här», inföll löjtnant Ivanoffsky och öfverräckte sin värja till en af kamraterna, »sedan jag nu fått förklara mig, går jag genast i arrest.»

»Ni ska' så tusan heller», skrek Livinoff och stannade tvärt framför Ivanoffsky. »Vi ä' bedragne, både ni och jag, men», fortfor han, ursinnigt stampande med foten, »han är inte undkommen ännu. Vet ni, löjtnant, hvar byn Kreschkow är belägen?»

»Ja.»

»Godt, då ska' ni genast och utan uppehåll begifva er af dit. Här finnes ju tio soldater, som förut varit kavallerister. Med dem måtte ni kunna återbringa Gutofsky och hans falske tjenare. Ah», fortfor den uppretade öfversten och började återigen mäta stuggolfvet med långa steg, »en sådan listig krabat har jag aldrig varit ute för. Ställde han sig ej så menlös och undergifven, och hur ömt deltog han ej i den skurkens Mirons öde. Ah, jag förstår, han såg nog, att han i Miron skulle få ett bra och tjenligt verktyg för sina planer. De penningar han samlat på sin handel, hvad har han användt dem till, om inte till att understödja rymmande landsmän. Vid den helige Michaël, lithauern har öfverlistat mig på ett sätt, som ingen före honom kunnat göra. Men han har ej vunnit spelet ännu. Sista händelsen återstår, och i den vill jag också ha ett ord. Skynda er, löjtnant, och nu säger jag er, att om ni ej för med er tillbaka Gutofsky och Miron, *så sitter edert hufvud bra löst på edra axlar.*»

Den ton, med hvilken Livinoff uttalade dessa sista ord, på hvilka han också lade stark tonvigt, var så sträng, att Ivanoffsky till och med bleknade. Han visste nemligen alltför väl, att Livinoff aldrig lade fingrarne emellan, när det gällde att straffa på allvar. Sedan han funderat hit och dit några minuter, sade han slutligen:

»Men, herr öfverste, ni tager ej i betraktande det stora försprång, som flyktingarne erhållit.»

»Betyder ingenting», svarade Livinoff raskt och med ett skärande uttryck i rösten. »Det gårminsann inte så fort att framskaffa en lastad vagn genom de af regnet uppblötta vägarne, som till och med i torrt tillstånd äro svåra och oländiga. Till Kreschkow är omkring åtta werst, om jag ej missminner mig. Det måste draga en rund tid med ett lass, som endast är förspändt med ett par hästar. För ryttare utan packning går det deremot betydligt lättare. Nå, ni vet nu, hvad ni har att rätta er efter. Inom en halftimme måste ni vara på väg. Tillräckligt med hästar finnes i citadellet.

Med dessa ord ville Livinoff aflägsna sig. Löjtnanten ställde sig dock beslutsamt i hans väg.

»Men om, trots eder förmodan, flyktingarne redan hunnit fram, och fartyget afseglat, skall då likväl det stränga straffet tillämpas på mig?» sporde han och såg Livinoff allvarligt i ögonen.

Öfversten blef svaret skyldig för en stund. Sedan han ånyo tagit sig en häftig promenad öfver golfvet, stannade han åter framför Ivanoffsky, fixerade honom stadigt och sade derefter med en röst, som lät så hemsk och olycksbådande i den unga löjtnantens öron:

»Derom får jag besluta, då ni kommer tillbaka.»

Suckande och med nedböjdt hufvud skyndade Ivanoffsky bort. Han såg redan nu, att mycket icke var att hoppas.

*

8

Ungefär åtta ryska werst (således nära en svensk mil) norr om Archangel ligger byn Kreschkow. För något mer än två hundra år sedan fanns här ingenting annat än en eländig fiskarkoja, i hvilken bodde en skröplig gubbe, som dels födde sig med hvad hafvet kunde gifva honom, dels erhöll en ringa inkomst genom att lotsa fartyg in till staden, en hjelp som då för tiden var högst välkommen, alldenstund det ryska lotsväsendet på den tiden var föga eller alls icke utveckladt. Passagen in till Archangel är ganska kinkig, isynnerhet vid stormigt väder, ochden gamle fiskaren hade för den skull icke så litet att göra under vissa tider på året.

Småningom insågo dock myndigheterna platsens praktiska betydelse och gåfvo åt dem, som ville nedsätta sig der, åtskilliga goda förmåner.

Följden häraf blef, att Kreschkow snart blef mera bebyggd till stor förargelse för den gamle fiskaren, som tog detta intrång i sina sjelftagna rättigheter så hårdt vid sig, att han sjuknade och dog.

Ett mera pulserande lif begynte nu i Kreschkow, och snart var den att förlikna vid så godt som en yttre hamn till Archangel.

Vid tiden för denna berättelse, hösten 1712, såsom vi påminna oss, lågo tre fartyg söder om den smala och skogbeväxta landtunga, på hvilken Kreschkow var belägen. Det största af dessa fartyg var en tvåmastad holländare, ditkommen för att lasta hudar och sibiriska skinn, hvilka sedan hade god afsättning i Europa.

Mynher Mayer var fartygets egare och kapten. Han var en groflemmad atletisk figur med ett väderbitet ansigte, i hvilket den holländska godmodigheten och flegman tydligt afspeglade sig. Lutad mot ena relningen betraktade han än Kreschkow med dess här och der spridda rödmålade boningshus, än irrade hans sorglösa blickar med ett nästan intetsägande uttryck bort mot horizonten, der kyrktornen i Archangel svagt aftecknade sig, än fäste han ögonen lugnt ned på de i fören liggande båda kanonerna, och han mumlade då för sig sjelf, under det han for med handen öfver det slätrakade af välmående skinande anletet:

»Nu kunna de komma när som helst. De der», och vid dessa ord lät han sina blickar ånyo falla på kanonerna, »ska’ nog göra sitt bästa, ifall sådant behöfves.»

Han hade knappt fått sista ordet öfver läpparne då hans styrman, alldeles motsatsen till mynher Mayer, liten och flink i rörelserna, närmade sig.

»Hur dags var det som de skulle komma?» sporde styrmannen lifligt.

Säfligt och likgiltigt besvarade kaptenen denna fråga sålunda:

»Vid midnatt, eller sednast klockan två.»

»Sedan få vi genast gå. Vinden är ju den mest gynnsamma?»

»Ja», svarade mynher Mayer nästan mekaniskt.

»Har kocken återkommit ännu?»

»Två gånger har han varit om bord, men som han ej kunde föra med sig all proviant på en eller två gånger, har han varit tvungen att ro i land igen.»

Kaptenen hostade ett par gånger, kastande pröfvande blickar uppåt tacklingen och den mer och mer mörknande himlen och sade derefter i myndig ton:

»När kocken återkommit, får ingen mera lemna fartyget.»

Förr, än det behöfves för att hjelpa ... hm ... hm ... ni vet.»

Mynher Mayer nickade stumt och jakande, hvarefter han försvann i kajuttrappan.

*

Något efter midnatt syntes han dock åter på däcket. Hans panna var nu molnhöljd, och i hans blickar lästes tydligt en allt mer tilltagande oro. Sedan han öfvertygat sig om, att allt var i ordning till afsegling, ställde han sig med ryggen lutad mot förmasten och väntade tåligt, hvad som skulle komma, allt under det han bolmade ut väldiga rökmoln ur den korta sjöskumspipan. Några alnar ofvanför hans hufvud hängde lanternan, och hennes sken föll med endast halfva sin ljusstyrka öfver Mayers välfödda gestalt och lugna anlete.

»Tusan hvad de dröja», mumlade han för sig sjelf, när han på nytt stoppade pipan. »Skulle de kanske blifvit hindrade redan i staden? Nå, då gå mina hundrafemtio rubel åt fanders. Kan ingen hjelpa då. Men ä’ de ej här till senast klockan två, så går ja till segels.»

I den ställning han nu innehade väntade han medden holländarne medfödda flegman ända till dess klockan var nära två. Då blef han en smula orolig igen, ty den utlofvade belöningen låg honom om hjertat mera, än han ville tillstå för sig sjelf.

»De ha nog blifvit upptäckta», sade han för sig sjelf, »annars skulle de nog vara här nu.»

En stund derefter skulle han gå ned för att purra styrmannen, då ett buller på landtungan kom honom att stanna. Han tystnade.

»Der har jag dem», utbrast han halfhögt. »Jag hör tydligt skramlet af vagnshjul. För tusan, de köra fort, skulle de månne vara förföljda! Undrar om kanonerna ä’ laddade! Jag måste ...»

»Laddade med skrot, mynher Mayer», utbrast i detsamma en gäll stämma bakom kaptenen, och när denne förbluffad vände sig om, stod hans styrman framför honom.

»Jag trodde, att ni sof», utbrast Mayer förbluffad.

»Nog försökte jag att göra det», svarade styrmannen, »men fåfängt. Oron öfver, hur det skall komma att gå, höll mig länge vaken. Slutligen lemnade jag kojen och har nu sjelf undersökt allt ombord. Hvar enda ända är på sin tillbörliga plats och kanonerna som sagdt laddade med skrot.»

»Purra karlarne då», befallde mynher Mayer hastigt. »Vi ha de väntade här nu.»

Sedan styrmannen fullgjort denna befallning, gick han på kaptenens uppmaning med fyra handfasta karlar ombord på fartygets storbåt, som utan olägenhet kunde rymma tio till tolf fullvuxne personer.

Båten kunde vara ungefär halfväges till land, då Mayers uppmärksamhet ånyo drogs till det buller, som vagnshjulen gjorde mot Kreschkows steniga och eländiga bygata.

»De ha ökat farten», mumlade han för sig sjelf. »Men, hvad vill detta säga», skrek han till och sprang, trots sin flegma och oviga kropp, ut till bogsprötet, »en ryttartrupp nalkas längre bort. Ah, de ha då sent omsider blifvit upptäckta. Nå, hvad rör det mig! Hur många ä’ de? Fyra, sa’ den vanskaplige tjenaren. Nå, godt; med mina fem pojkar bli de nio och de ska’nog reda sig en god stund. Svenskarne ä’ inte så goda att ta’s med, det ha de nogsamt visat, och far min talade nog många gånger om, då han som skeppspojke var med amiral De Witt i

Öresund, när han slogs mot den svenska flottan och undsatte Köpenhamn. Det är ett tappert och hårdnackadt folk och ...»

Han fullbordade icke meningen. Larmet på stranden, hvarifrån Gutofskys manande rop till hästarne och de efter följande ryttarnes hämndeskri tydligt hördes ut till det holländska fartyget, gjorde att han ögonblickligen kallade de qvarvarande af besättningen, tre man, till sina poster. Han ville nämligen vara beredd på att lyfta ankar hvilket ögonblick som helst.

*

9.

Under djupaste tystnad hade Henrik Gutofsky fortsatt resan längs den oländiga strandvägen. Mer än en gång var det nära, att vagnen stjelpt öfver ända, och långa sträckor kunde den endast köras i sakta mak.

Miron fick då taga tömmarne, under det Gutoffsky sjelf gick på sidan om vagnen och med sin betydliga kroppstyrka hindrade den från att välta.

Ett par gånger hade Samuel Kratsch och Peter Strand begärt att få komma ut för att hjelpa till med att stödja vagnen. Den skulle också bli lättare, befriad från deras tyngd. Men Gutofsky sade tvärt nej till denna anhållan. När de båda officerarne, som nära nog voro mörbultade af de häftiga skakningarne under inemot två timmars färd på den steniga och gropiga skogsvägen det oaktadt vidhöllo sin afsigt, utropade Gutofsky förargad:

»Nå, så stig ut då, men skyll sedan inte på mig, om det går galet. Inte ett enda ögonblick ä’ vi säkra för smygande ryska soldater.»

»Så mycket bättre då, om vi genast ä’ till hands,» inföll Samuel Kratsch hastigt. »Om du blir anfallen, och vi ä’ bundne i våra frivilliga fängelser,skola du och din tjenare lätt bli öfvermannade, och då är det äfven ute med oss. Men tre tappre karlar ska’ nog kunna reda sig vid ett öfverfall, tycker jag.»

»Jaså, du räknar då inte på Miron, inföll Gutofsky, betydligt blidkad, »men jag kan försäkra dig, att han inte är så klen, som han ser ut. Mer än en gång har jag sett honom hålla stånd mot fyra karlar, hvar och en starkare än han.»

»Nå, så mycket bättre då», menade Peter Strand förnumstigt. »Då är det ju ännu större skäl, att vi arbeta gemensamt.»

»Låt så vara då inföll Gutofsky. »Men hållen er beredde att hvilket ögonblick som helst möta en fiende.»

Gutofskys spådom slog dock icke in, åtminstone under det han var på färd längs strandvägen. Himmelen hade ljusnat en smula i öster, der molnen skingrat sig. Ljusstrimman blef allt större, och snart kunde flyktingarne upptäcka de orediga konturerna af de utanför Kreschkow liggande fartygen.

»Hvilket är det nu?» sporde Gutofsky Miron och pekade utåt hafvet.

»Det som ligger närmast land.»

»Jaså, det är holländaren?»

»Ja.»

»Är du säker derpå?»

»Fullkomligt säker, herre.»

Vägen blef nu en smula jemnare, hvadan Gutofsky och hans båda stridskamrater hoppade upp på lasset, der de höllo sig fast i säckarne.

Såsom infödd ryss var Miron mera bekant med sättet att köra de små starka, och uthålliga ryska hästarne än Gutofsky. Utan allt för mycket bråk fick han dem för den skull i ett starkare lopp än hans herre med alla sina rop

och piskslängar.

I fullt galopp körde derför vagnen in i byn, som sträckte sig ända från uddens landfäste och ut till dess stenbundna spets. Här blef vägen återigen stenigare och ojemnare, och farten måste derför saktas, på det att vagnen ej skulle krossas och vältamot de hinder, som alltjemt lågo i vägen, och dem det nästan var omöjligt att undvika i följd af det mörker, som ännu låg tjockt öfver Kreschkow i följd af den täta skog, som på alla sidor omgaf byn.

Flyktingarne hade hunnit tillryggalägga ungefär hälften af densamma, då Miron, som en stund förut visat tecken till oro, med ens utropade:

»Vi ä' förföljda!»

Dessa ord verkade som ett åskslag på de andre flyktingarne. Peter Strand släppte i första häpenheten sitt tag och ramlade till marken dock lyckligtvis utan att skada sig det ringaste. Han sprang genast upp och ilade, snabbfotad som han var, efter vagnen, den Miron satt i ännu starkare fart. Han fick snart tag i bakdelen af densamma och följde med på sidan.

Samuel Kratsch var nära att göra kamraten sällskap till marken, men just som han gled utför sidan, lyckades han få tag i en annan säck, och vid denna höll han sig krampaktigt qvar, till dess Gutofsky hjelpte honom upp på sin plats igen.

»Ja, Miron har rätt», mumlade den sistnämnde halfhögt. Det är verkligen en trupp ryttare, som nalkas, jag hör det nu.»

»Jag också», mumlade Samuel Kratsch.

»Men ... jag ... jag hör rakt ... ingenting», pustade den springande Peter Strand, som af det häftiga loppet nära nog uppgifvit andan. För... döme mig ... jag hör någonting.» Flyktingarne hade nu hunnit fram till de närmast lastbryggan liggande husen. Från dem och till bryggan var afståndet ungefär två hundra alnar.

Ryttartruppen kom emellertid närmare för hvarje minut, och snart kunde flyktingarne till och med höra de gallopperande hästarnes flåsningar tillika med ryttarnes förbannelser och ömsesidigt uppmuntrande rop.

»Herre», sade då Miron med sorgsen stämma, »vi måste lemna hästar och vagn efter oss.»

»Du har rätt», svarade Gustofsky under det han med förtviflade blickar såg sig omkring, »menhur ska' vi komma ut till fartyget, om ej någon båt finnes här att ...»

»Jag hör tydliga årslag», afbröt Samuel Kratsch hastigt.

»Ja, och nu ser jag båten», inföll Miron. »Der», fortfor han och pekade på uddens yttersta spets, »der håller en båt på att nu lägga till.»

Fältet mellan byns yttersta hus och sjön var alldeles flackt. Här och der lågo visserligen några stenrös och mellan dem större och mindre stenar, men dessa kunde ej skänka något synnerligt skydd.

Anlitande alla sina krafter skyndade Gutofsky och hans tre följeslagare ned mot udden. De hade knappt hunnit halfväges mot det efterlängtade målet, då ett anskri bakifrån kom dem att stanna.

Anskriet kom från Peter Strand. Utmattad af det häftiga löpandet bredvid vagnen hade han nu blifvit ett stycke efter. Då han djerft nog skulle springa öfver ett stenrös, som låg i hans väg för att derigenom förkorta afståndet mellan sig och kamraterne, råkade han snafva och falla framstupa med den olyckliga påföljd att han slog ansigtet mot en af rösets största stenar.

»Fördömda otur», gnisslade Gutofsky och ryckte temligen omildt upp den afdånade kamraten. »Skynda dig, Kratsch, tag honom i benen, så ta'r jag honom i axlarne. Kanske att tiden ännu medgifver oss att komma undan.»

»Nej, nej, herre», inföll Miron och pekade upp mot byn. »Förföljarne ha redan blifvit oss varse. Se der, nu ha de fått tag i vagnen. O, edra kanaljer, skratta lagom! Ännu kanske att ni skratta förgäfves.»

Från byns yttersta hus, der vagnen blifvit öfvergifven, hördes i detsamma ett infernaliskt hånskratt, åtföljdt af dessa uppmuntringsord:

»Skynda på; de fly der borta! Femtio rubel för hvar och en af flyktingarne!»

Det var en föga afundsvärd belägenhet, som våra tre käcke svenskar och Gutofskys trogne tjenare nu råkat uti. Den obestämda dagern gjorde också, attde icke med säkerhet kunde bedöma, huru många fiender de hade emot sig.

Marken dånade under hästhofvarne, och de i karrier framstörtande ryttarne togo sig ut som fantastiske spökgestalter. Allt närmare kom faran.

Det hade slutligen lyckats flyktingarne att uppnå det sista stenröset, beläget knappt tjugufem alnar från vattenytan. I samma ögonblick som de kommo dit lade också den holländska båten i land vid landtungans spets.

Sedan Peter Strand, som småningom började qvickna till, blifvit laggd nedanför röset, togo Gutofsky, Samuel Kratsch och Miron plats omkring honom, beredde att till sista bloddroppen försvara icke allenast den fallne kamraten, utan äfven sina egna lif.

»Framåt, nu ha vi dem!» skrek ryttarnes anförare och sporrade sin liflige springare för att rida upp på det just icke särdeles höga stenröset.

»Det är löjtnant Ivanoffsky, som här för befälet», utbrast Gutofsky. »Då få vi en hård strid att utkämpa, ty man må säga hvad man säga vill om denne officer, men tapper är han och skulle utan tvifvel pryda sin plats till och med bland kung Karls drabanter. Men, stå på er, kamrater, och låten se, att den långa fångenskapen lika litet slappat *edra* armsenor, som det gjort det med mina. Först en salfva ur pistolerna, sedan få värjorna göra resten.

»Herre», utbrast i detsamma Miron, »jag ser nu mycket väl, att vi ej ha mera än tio fiender emot oss.»

»Tio ryttare menar du» inföll Gutofsky, »men du har glömt, att det också ligger tio fotsoldater här i byn Kreschkow.

»De ä’ ute på ströftåg», svarade Miron med fast och beslutsam stämma. »Det var antagligen af dem, som vi hörde bullret och vapenslamret ihjons i skogen ungefär halfväges hit. Ni säger, att lyckan inte gynnar oss, herre, men jag vågar påstå, att det är just det den gör.»

»Hur så», sporde Gutofsky hastigt. »Hur kan du förklara detta ditt påstående?»

»Jo anser ni det inte för en synnerlig lycka, att soldaterna passerade öfre och stora vägen, under det vi utan att oroas gingo på den andra och betydligt mindre. Hade vi i stället mött dem på den trånga vägen, skulle utan tvifvel ingen kommit lefvande undan, eller också hade vi helt enkelt blifvit på platsen. Är inte det lycka, så vet inte jag, hvad ni kan mena med lycka.»

Gutofsky svarade ingenting af den enkla orsak, att han redan funnit sig öfverbevisad om, att han hade orätt.

»Må vara huru som helst», inföll Samuel Kratsch, under det han afsköt sin pistol mot en af de ryttare, som vågat sig upp på stenröset, »nu är det åtminstone ej tid att gräla om en sådan småsak, här få vi annat att göra.»

Svenskens kula hade träffat säkert. Med genomborradt hufvud störtade ryttaren från hästen, som, uppskrämd af skottet och utan säkert fotfäste, genast gjorde »helt om» och störtade bort, utan att de öfrige ryttarne kunde fasttaga honom.

Bullret af flyktingarnes vagn, så dånet af ryttartruppen och nu sednast skottet hade väckt hela byn ur sömnen. Der och hvar öppnades ett fönster eller en dörr, och förskräckta och förvånade anleten tittade ut öfver allt.

Skottet hade äfven medfört en annan god verkan, nemligen den, att Peter Strand vaknade till fullständig sans igen. Med ett enda språng var han på benen.

»Godt!» utbrast Gutofsky förnöjd, »nu ha vi alltid två styfva armar mer.»

»Ja, det kan du vara säker på», menade Peter Strand, skakade på sig några gånger liksom för att sätta kroppen riktigt i stånd igen, och började derefter att skjuta, han med.

Till hälften dolde bakom stenröset hade svenskarne fördelen, att de voro mera skyddade. De kunde också bättre taga sigte på motståndarne, hvilka ej hade så lätt för att gömma sig och sina hästar.

Ivanoffsky både svor och bad. Han hade inomen kort stund förlorat tre man och ännu icke vunnit den ringaste fördel öfver de fåtalige motståndarne.

»Det här går nog bra», menade Samuel Kratsch, under det att han flinkt laddade pistolen ånyo. Hela striden här påminner mig om en händelse vid Düna, när jag var med kung Karl på en rekognoscering. Vi hade ....»

»Nu är det inte tid att prata», afbröt Gutofsky häftigt. »Medan du pratar, är fienden öfver oss!»

»Ja, dit kommer den nog ändå», inföll Miron hastigt. »Se der söka de att kringgå stenröset.» Så var också förhållandet. När Ivanoffsky märkte, att det skulle medföra allt för stor förlust för honom att söka rida öfver det temligen breda stenröset, der hästarne till all olycka ej heller kunde få säkert fotfäste, beslöt han sig för att kringgå detsamma. Denna rörelse hade bättre utsigt att lyckas, det antog han.

Sporrande sin eldige springare red han för den skull till höger, men var nära deran att rida ned i en brant fördjupning, den han ej i en hast kunde upptäcka. Men hästen såg faran och tog en djerf ansats med den påföljd att Ivanoffsky, hur skicklig ryttare han än var, blixtsnabbt kastades ur sadeln. Hästen satte i stället djerft öfver fördjupningen och sprang gnäggande bort. Förgäfves kallade löjtnanten, som ögonblickligen var på fötterna igen, honom tillbaka med välkända signaler; det skrämda djuret lystrade icke nu mera på dem.

Arg och förtviflad såg sig löjtnanten omkring efter en ny häst. Men då han icke såg någon lös sådan, var han just i beredskap att befalla en af ryttarne sitta af, när en kula från Gutofskys pistol gjorde denna befallning onödig.

I samma ögonblick som ryttaren störtade från hästen, skyndade Ivanoffsky fram och bemäktigade sig tyglarne. Det obändiga djuret ville följa sina öfriga kamraters exempel och sätta af ifrån valplatsen, men Ivanoffsky tvang det snart att böja sig för hans vilja.

Väl uppkommen i sadeln samlade han sina öfverblifne sex ryttare och sprängde af åt motsatthåll, för att till venster kringgå det för honom och hans trupp så ödesdigra stenröset.

Här lyckades han bättre, ty marken var här mera jemn.

Under det missödet inträffade med Ivanoffsky, och hans män voro samlade omkring honom, hade Gutofsky, som märkte ryssarnes afsigt, gifvit sina kamrater ett tecken att skyndsamt följa sig. De hunno dock icke långt på sin reträtt, förrän Ivanoffsky var öfver dem.

Flyktingarnes belägenhet blef nu sämre, än den hittills varit. Utan det ringaste skydd och med endast sina värjor till försvarsvapen (de sista krutkornen hade blifvit bortskjutne, när den fjerde ryttaren föll) skulle de kanske snart duka under för sina motståndare, som ju hade fördelen af att vara mera skyddade af hästarne, samt lättare kunde förflytta sig från ett ställe till ett annat.

»Nu gäller det att visa, att vi tillhöra kung Karls bussar», sade Gutofsky allvarligt. »Vill du ej strida mot dina landsmän, Miron, så skynda ned till båten så fort du kan.»

»Visst ä’ de mina landsmän», svarade Gutofskys trogne tjenare och grep sin herres hand, »men de ä’ också mina fiender. Hur mycket ha de ej pinat och plågat mig för den olycka, till hvilken jag ej var skulden? Ni deremot, en främling, till och med en arm fånge, bevisade mig, den af alla föraktade, ett långt mera menskligt sinne. Och jag skulle öfvergifva er, när faran hotade! Nej, tänk aldrig derpå! Jag vill slåss vid er sida, och skulle jag stupa, då vet jag, att jag ej illa belönat edert ädelmodiga handlingssätt.»

Dessa ord gjorde ett djupt intryck på Karl XII:s män. Den hjelp, som Miron kunde lemna, var naturligtvis ej ringa.

Holländarne hade emellertid börjat röra på sig nere i båten. De ville ogerna blanda sig i affären mellan flyktingarne och deras förföljare, men när styrmannen märkte, huru längre bort på udden en mörk massa närmade sig, och anade, att det varförstärkning åt ryttarne, skyndade han i spetsen för sina män, utom en, som lemnades qvar för att vakta båten, flyktingarne till hjelp.

Striden mellan desse och ryttarne var då redan i full gång. Samuel Kratsch och Miron voro sårade, men icke ohämnade. Tre ryttare hade måst bita i gräset.

Löjtnant Ivanoffsky hade, skummande af raseri, vändt sig mot Gutofsky, den han öfveröste med de aldra gröfsta tillmälen, kallade honom skurk, förfalskare och mera dylikt.

»I krig äro alla knep tillåtna», svarade lithauern buttert. »Jag har ej lofvat er att ej försöka rymma, derför att ni ej affordrade mig detta löfte. Men, eftersom vi nu antagligen snart måste skiljas för alltid, så vill jag berätta för er, att alla de tjugu svenske krigsfångar, som lyckats rymma under det sista halfåret, ha blifvit satta i stånd dertill genom den hjelp jag lemnat dem. Jag vill långt ifrån skryta deraf, utan har velat säga detta för er nu, på det att ni måtte kunna berätta förhållandet för öfverste Livinoff. Han tror sig vara den slugaste karl i hela Ryssland, men detta är bara tomt skryt, åt hvilket både jag och mina kamrater mången gång hjertligt skrattat. Ni ser kanske den båt, som ligger der ute vid udden; den skall upptaga oss, och sedan farväl, herr löjtnant, och tack för vår angenäma samvaro under dessa tre år, hvartdera af dem längre än en evighet för mig.»

Löjtnant Ivanoffsky ordentligt skälfde af harm och förbittring vid dessa sista ord, dem Gutofsky uttalade med djup hånfull stämma.

Denna sinnestämning gjorde också, att han ej med tillbehörig kraft kunde styra sin springare mot den hatade svensken. Hästen snubblade och föll, men i sista ögonblicket hade Ivanoffsky nog besinning qvar att kasta sig åt sidan.

Ögonblicket derefter stod han åter framför sin motståndare. Enviget började och blef häftigare för hvarje minut. Till en början vann ryssen en liten fördel. Gutofsky stod med ryggen vänd moten fotshög upphöjning i marken. Detta såg Ivanoffsky och gjorde allt för att förmå honom att draga sig tillbaka, i hopp om att han skulle snafva, då hans död varit gifven, ty ryssen hade föresatt sig att ej skona sin motståndare. Hans eget hufvud stod ju på spel.

I rätt tid hann dock Miron att med några rop varna Gutofsky. Ursinnig häröfver rusade löjtnanten blindt på sin motståndare, men råkade att dervid på det oförsigtigaste blotta sig.

Till en början hade Gutofsky, som visste med sig sjelf, att han var sin motståndare öfverlägsen på värja, haft för afsigt att endast göra honom otjenstbar för en liten tid, men då han nu tydligt märkte den hätskhet, som talade både genom Ivanoffskys ord, uppträdande och blickar, fann han det förenligt med sin egen säkerhet att göra honom oskadlig på ett mera känbart sätt. Då nu Ivanoffsky blottade sig, passade Gutofsky på och rände sin långa pamp in i veka lifvet på ryssen.

Ivanoffsky föll, under det hans skälfvande läppar uttalade en fruktansvärd förbannelse.

Gutofsky tog ett steg framåt för att se efter, hur det kunde stå till med motståndaren, då Peter Strand häftigt ryckte honom i armen, under det han skrek:

»Är du rent af galen! Låt ryssen ligga der han ligger. Se dit, ska’ du få se, att det inte är rådligt att stanna här längre.»

Då Gutofsky följde riktningen af officerens hand studsade han. En linie soldater, förstorad i den oredigа dagern, närmade sig hastigt. Det var de tio i Kreschkow posterade knektarne, som nu kommo tillbaka. Af en händelse hade de varseblifvit Ivanoffskys ryttare och skyndade tillbaka, anande att något vigtigt var på färde. Den oländiga marken hade dock hindrat dem från att komma fram i tid, annars hade nog flyktingarnes djerfva äfventyr misslyckats.

De holländske sjömännen hade sina långa bössor med sig och gåfvo de anryckande soldaterna en fullsalfva med den påföljd, att de stannade, ovisse om huru många fiender som dolde sig på udden.

Dessa välkomna minuter begagnade sig flyktingarne och sjömännen genast af, och länge dröjde det icke, förrän de uppnått båten.

Den satte genast ut och ilade under kraftig rodd och beskjuten af de ned till uddens spets skyndande ryssarne, som för sent upptäckte, hvilken dumhet de begått, när de ej genast ryckte fram, och derför sköto af alla krafter, fastän utan resultat, ut till mynher Mayers fartyg. När båten låg vid sidan, gick Mayer sjelf fram i fören och affyrade den ene kanonen. Detta satte en sådan skräck i de moskowitiske soldaterne, att de hals öfver hufvud skyndade upp till byn igen, der de gömde sig i husen, buskarne och snåren.

Mynher Mayers fartyg lyfte genast ankar: seglen tillsattes, och gynnadt af en frisk vind seglade det bort med sin dyrbara last.

Ivanoffsky fördes på morgonen i döende tillstånd till Archangel. Men innan han utandades sin sista suck, hade han nog krafter qvar att för öfverste Livinoff berätta om hela uppträdet vid Kreschkow. Öfversten svarade ingenting; han syntes icke så litet skamflat.

Och lika skamflata blefvo Archangels innevånare, när kännedomen om den djerfva flykten blef mera allmänt bekant. Många trodde icke derpå, utan ansågo alltsammans för en saga, men småningom blefvo de likväl öfvertygade om, att alltsammans var ren verklighet.

Detta Gutofskys djerfva handlingssätt och hans uppoffringar för sine olycklige stridskamrater blefvo sedan omtalade och beundrade slägte ifrån slägte, och ännu i våra dagar tillhör historien om köpmannen i Archangel folket i staden och i trakten der omkring.

*

I.

Köpmannen i Archangel.

1.

Vid middagstiden den 14 september 1712 dånade tre kanonskott omedelbart efter hvarandra från citadellet i Archangel. Hela staden kom i rörelse, och de längs gatorna fram och tillbaka ilande stadsborna frågade hvarandra än med bäfvande, än med nyfikna stämmor:

»Hvem är det som nu igen flytt undan?»

En rysk officer red i det samma in på torget, der folkträngseln var störst. Hans ansigte utvisade de största sinnesrörelser, och det var med en sorts förtviflan som han dref sin sibiriske springare från den ena sidan af torget till den andra, allt under det hans mörka ögon med ett olycksbådande uttryck rullade omkring öfver de tätt sammanpackade folkhoparne.

Dessa började också småningom skingras, emedan de anade, att någon olycka var på färde; de märkte det tydligt, på officerens uppsyn.

Då han ridit minst tio hvarf kring torget, kom en annan officer framsprängande, och efter honom marscherade ett kompani fotsoldater fram, drifvande framför sig de folkhopar, som kort förut sökt att smyga sig undan. Torget var inom kort packadt med folk igen. Kring denna lefvande klunga hade soldaterna slagit en ring och hotade hvar

och en, som ville söka att smyga sig undan, med bajonetten.

Sedan stadens kommendant öfverste Stefan Livinoff, så hette den officer vi aldra först gjort bekantskap med, sett, att alla hans befallningar blifvitefterkomna, tog han ett papper från den andre officeren och började att med dundrande stämma uppläsa czar Peters ukas angående krigsfångarnes rymning. Det var omenskliga straff, som häri stadgades, och vid hvarje sådan bestämmelse lade han så stark tonvigt på orden han kunde. När han väl slutat uppläsningen af den långa ukasen, tillade han dessa ord:

»Hvar och en ålägges nu vid hårdaste prygel- och fängelsestraff att genast gå hem till sitt och ej sticka näsan utom dörren under hela nattens lopp. Sträng visitation skall anställas i hvarje hus, ty ännu ha inte rymmarne kunnat smyga sig ut ur staden. Fort! Lyden genast mina befallningar, annars — — — —.»

Livinoff fullbordade icke meningen. I stället ryckte han lös den vid sadelknappen hängande knutpiskan och svängde den några slag öfver sitt hufvud. Detta stumma tecken verkade mer än tusen ord, och inom några minuter var platsen i det närmaste tom på folk.

»Löjtnant Ivanoffsky», sade öfversten derefter med oböjligt hård stämma, »ni vet, att detta inte är första gången som jag varit utsatt för missödet, att krigsfångar rymt undan mina vaksamma ögon. Ni vet också, att jag i Moskva har en mängd afundsmän, som ej skulle ha något emot att se mig ett hufvud kortare. Vid den helige Michaël, detta måste förekommas till hvad pris som helst!» skrek han och hoppade af ilska högt i sadeln. »Har jag inte hjelpt czaren att kufva de vilde strelnitzernas uppror; har jag inte mer än en gång utsatt mig för kosackernes pikar, och nu skulle jag sluta på ett så ömkligt sätt! Nej, vid den helige Jakob, detta går för långt! Inte en enda koja, hur liten hon än må vara, inte ett enda uthus får lemnas ur sigte. Jag måste innan morgondagen ha de båda svenskarne åter i mitt våld; hör ni det, jag *måste*», slutade han med skarp tonvigt på hvarje ord och borrade sina mörka flammande blickar in i den unge löjtnantens.

Ivanoffsky, som varit länge i Archangel och härunder hunnit vänja sig vid Livinoffs maktspråk, mötte lugnt dennes genomborrande blickar och svarade endast:

»Så långt min förmåga sträcker sig, skall jag utföra edert uppdrag.»

»Det hjelper inte allenast med er förmåga», skrek Livinoff och tumlade häftigt sin eldige springare. »Edert hufvud tar jag i borgen, kom ihåg det.»

Med dessa ord satte han sporrarne i hästens sidor och sprängde bort.

Ivanoffsky såg en stund under tystnad efter honom. Slutligen mumlade han för sig sjelf, under det hans vackra ansigte tydligt afspeglade de djupa bekymmer, som marterade honom:

»I värre klämma har jag aldrig varit, inte ens vid Narva, der endast en lycklig tillfällighet räddade mig från att falla i Karl XII:s händer. Men kanske hade det varit bäst, om så skett», tänkte han vidare, under det han, följande sin förmans exempel, i galopp sprängde bort till citadellet, dit truppstyrkan också var på marsch.

En af de trångaste gator, som mynna ut i Archangels hufvudtorg, heter Samojedgatan. Trång och smutsig och på begge sidor bebygd med fiskarkojor och små oansenliga handelsbodar, var den ganska illa ansedd af stadsborna. När mörkret påkom, fans icke den ringaste tillstymmelse till belysning derstädes, och det skulle vara en ytterst oförskräckt vandrare, som då vågade sig in der. Mord och rån hörde der till ordningen nästan för hvarje natt. Än var det en sibirisk pelshandlande, än en stackars krigsfånge och ej så sällan någon drucken rysk soldat eller ibland någon af gränsbevakningen, som här fick släppa till lifvet. Högst sällan undkom någon med lifvet, och skedde det någon gång, kunde han dock vara säker om att för framtiden få behålla ständiga minnesmärken efter den omenskliga behandlingen.

I följd häraf skyddes Samojedgatan som pesten, då mörkret inbrutit, och om någon köpman för affärers skull var tvungen att beträda densamma, tog han alltid sina tjenare eller några vänner med sig. Ibland hjelpte icke heller detta försigtighetsmått.

Öfverste Livinoff var en klok karl, som med allade medel, som stodo till buds, sökte införa bättre ordning, men utan resultat. Det eländiga slödder, som här samlades från det stora czarrikets alla kanter, dels frivilligt lockadt af begär efter vinst i handel med de sibiriska varorna, hvilka då stodo i högt pris, dels blifvit ditskickadt för större eller mindre förbrytelser, gjorde Livinoffs alla prisvärda ansträngningar om intet.

Den mörka natt, som föregick den i början nämnde dagen, hade två ryska soldater blifvit förfärligt stympade på Samojedgatan. Folket kastade helt fräckt skulden på de utländske krigsfångarne, hvilka tillätos att gå fritt omkring i staden, hvart de behagade. Den oreda, som i följd häraf uppstod inom citadellet, blef dock ännu större, då fångvaktaren darrande berättade, att två svenske officerare, som ej velat gifva sitt hedersord på att icke rymma och derför höllos inspärrade, brutit sig ur fängelset och ej kunde anträffas oaktadt det ifrigaste sökande.

Länge funderade kommendanten på, hvad han skulle göra. Följden af dessa funderingar blef slutligen den ofvan angifna.

Då torget blifvit tomt på folk, syntes i porten af ett af de hus, som lågo i hörnet af den ofta nämnda gatan och torget, en reslig och starkt bygd mansperson iklädd den sibiriska köpmansdrägten. Försigtigt seende sig omkring åt alla håll, skyndade han slutligen ut, sprang vigt in på Samojedgatan och mätte den med hastiga steg ända till dess slut. Der låg ett litet hus afskildt från de öfriga medelst en trädgårdstäppa. Öfver husdörren svängde en rostig skylt, på hvilken stod att läsa detta tillkännagifvande:

Gutofsky, pelshandlande.

För en lindrig knuff af den reslige mannens hand sprang dörren upp. I samma ögonblick hördes också en grof karlstämma utstöta dessa ord i dämpad tonart:

»Allt är i ordning, herre.»

*

2.

Sedan den reslige mannen några ögonblick sett sig omkring i den halfmörka förstugan, inträdde han i det innanför denna belägna rummet. Allt var der i en långt ifrån behaglig ordning. Möblerna voro kastade om hvarandra och deremellan långa rader af ofantliga lädersäckar, hvar och en stor nog att beqvämt rymma en fullvuxen menniska.

»Jaså, allt är i ordning», sade Gutofsky, ty den reslige mannen var han, »men har du sett den uppståndelse, som råder i staden, Miron?»

Vid denna fråga kröp en undersätsig och bredaxlad karl fram mellan ett par lädersäckar. Det oformligt stora hufvudet skulle bättre passat till en jätte om fyra alnars längd än till denne tjenare, som icke var mycket öfver två och en half. Ansigtet hade ingenting afskräckande, tvertom vann det betydligt, ju mera man betraktade detsamma. Det låg också öfver de långt ifrån fula ehuru grofva dragen, en så djup sorgbundenhet, att betraktaren ovilkorligt måste komma till den slutsatsen, att någon svårare sorg tryckte honom.

»Hvad är det för en uppståndelse?» sporde Miron förvånad.

»Ah, du kan väl förstå, hvad jag menar», sade Gutofsky småskrattande.

»Nej, herre, det är omöjligt.»

»Flykten är upptäckt.»

Mirons förut förbluffade och frågande mine öfvergick vid dessa Gutofskys ord till förskräckelse. Den vidskeplige ryssen trodde, att de onde andarne voro med i spelet, och började derför att medelst korstecken och en mängd frammumlade besvärjelser söka göra de fientliga makternas elaka anslag om intet.

Det fattades icke mycket i, att ej Gutofsky, som ändock var mera fördomsfri än man kunnat vänta af en person under detta århundrade, blifvit indragen i Mirons föreställningar. Han lyckades dock inom kort tilltvinga sig så pass myckenbeherskning, att han åtminstone för ögonblicket kunde handla någorlunda sjelfständigt.

Sedan han för den skull låtit Miron en stund gå på med sina utgjutelser, sade han slutligen:

»Är vagnen i ordning?»

Vid denna tvära fråga såg Miron på sin husbonde med så förvånade och på samma gång förskräckta blickar, att denne fann sig föranlåten att förnya frågan. Då ändtligen kom svaret:

»Ja herre; allt är klart.»

»Ooh säckarne? Jaha du förstår ...»

»Äfven de ä’ klara.»

»Och passet?»

»I tillbörlig ordning.»

»Godt», tänkte Gutofsky, under det han gick fram och tillbaka i rummet så långt utrymmet det tillät, »nu vill jag se, hvem som kan hindra mig från att fullfölja min länge närda afsigt. O, dessa tre år, hvad de varit långa och odrägliga!»

Sedan han derefter gifvit Miron några befallningar angående den påtänkta resan, gick han med hastiga steg in i ett annat rum samt sköt dörren omsorgsfullt till efter sig. Derpå lysnade han en stund. Bullret från den om dagen ganska lifliga Samojedgatan hördes icke det ringaste, och denna omständighet gjorde Gutofsky ännu mera säker.

»På Miron kan jag lita som på mig sjelf», tänkte han. »Förr skall han låta hugga sig i stycken än förråda mitt förehafvande. Men, jag måste väl se till mina vänner!»

Med dessa ord skyndade han bort till ett af rummets hörn och drog med anlitande af alla sina krafter bort en stor och tung kista. Derpå öppnade han varsamt en i hörnet befintlig golflucka och ropade nedåt:

»Ä’ ni vakna?»

Ett doft mummel nedifrån besvarade hans ord. Länge dröjde det icke, förrän en stege restes upp nedifrån, och snart syntes två karlhufvud sticka upp genom luckan.

»Kom upp», sade Gutofsky, »jag har något vigtigt att förkunna eder.»

Inom några ögonblick stodo tvenne resliga svenska officerare, iklädda sina illa medfarna uniformer, uppe i rummet.

»Puh», stönade den ene och for med handen öfver den fuktiga pannan, »på citadellet var dock bättre.» »Ja», inföll Gutofsky, »det är det enda säkra gömställe jag har åt er. Att der är fuktigt och ...» »Gör ingenting alls», afbröt den andra officeren, »jag vill tusen gånger heldre dväljas der nere i fjorton dagar med hopp om befrielse än på citadellet i ständig fångenskap.»

*

Medan pelshandlanden Gutofsky och hans båda vänner uppgöra förslag till flykt ur den odrägliga fångenskapen, vilja vi i korthet förtälja de händelser, som fört desse tre män tillsammans.

Samuel Kratsch, den som först gjorde jemförelsen mellan citadellet och källaren, i hvilken han och hans kamrat legat dolda, var af finsk härkomst och hade redan som ung deltagit i Karl den XI:s danska fejd. Under marschen mot Pultava hade han blifvit sårad och tillfångatagen, då han med en sqvadron var ute på rekognoscering. Hans kamrat, Peter Strand, blef tagen under svenska härens olyckliga tåg mot Dniepr. Såsom förut blifvit nämndt, hade båda desse käcke karoliner ståndaktigt nekat att gifva sitt hedersord på att icke rymma och derför blifvit inspärrade. Under årens lopp och då bevakningen tyckte sig märka, att fångarne mer och mer förföllo i slöhet,

blefvo vaktarne efterhand likgiltigare, ända till dess de plötsligt väcktes ur sin försoffning genom den förut omtalade djerfva flykten ur det strängt bevakade citadellet. Försoffningen var endast skenbar, ty härunder arbetade de båda fångarne sakta, men väl på sina förberedelser till flykten.

Nu till Gutofsky, hufvudpersonen i denna skildring!

Djupt inne i Lithauens mörka och dystraskogar låg det adliga godset Welckegonti. Om det ännu finnes qvar i sin fordna glans, eller endast ruiner återstå af detsamma, känna vi ej till.

Bland godsets talrika tjenare var äfven Jakob Gutofsky. Arbetsam, ärlig och ordkarg vann han snart godsegarens hela förtroende, och sattes inom kort till förvaltare på en under Welckegonti lydande mindre egendom, den han skötte så driftigt, att Welckegontis egare, som var en man med hjertat på rätta stället, för några år sjelfmant efterskänkte en stor del af skatterna. De talrika tjenarne välsignade derför Jakob Gutofsky och önskade honom all verldens lycka.

Jakobs största lycka var dock sonen Henrik, en vacker och rask pojke, fallen för alla de odygder, som vidlåda ungdomen, men ändock af ett ömt och nästan blödigt sinne. Pojkens håg stod beständigt till krigiska lekar, och redan vid tolf års ålder fanns det bland Welckegontis talrika tjenare ingen som kunde täfla med honom i skjutskicklighet.

Det stora nordiska kriget, såsom Karl XII:s hjeltemodiga kamp mot danskar, ryssar och polackar benämnes, hade börjat år 1700. Slaget vid Narva förde hastigt den svenske konungens rykte öfver hela Europa, således också till Welckegonti. Godsets egare hade redan länge varit hemligt tillgifven Sverige, och då kung Karl närmade sig Polen, för att tukta konung August, trädde han uppenbart på svenskarnes sida.

Nu fick den knappt tjuguettårige Henrik Gutofsky en välkommen anledning att följa sin länge närda böjelse. Efter ett varmt afsked från föräldrarne och med litet peningeunderstöd af Welckegontis egare skyndade han till svenska hären, der han för sitt hurtiga uppträdande och sin vackra resliga figur genast fick anställning såsom underofficer vid ett af de wallackiska regementen, som Karl XII upprättade under sitt polska fälttåg. Oförskräckt och tapper fäste han kung Karls uppmärksammhet på sig vid många tillfällen och blef ofta använd af honom isynnerhet vid svårare rekognosceringar.

I det olyckliga slaget vid Pultava stod Henrik Gutofsky i Karls närhet. Det ville sig likväl icke bättre, än att han här blef tillfångatagen och jemte flere andra svenskar, både officerare och soldater, förd till Archangel, der han alltsedan vistats.

Ehuru anstäld i svensk tjenst ansågo ryssarne Gutofsky ändock såsom utländing och behandlade honom derför icke så strängt som de andre. Öfverste Livinoff, som redan vid första anblicken tyckt om den reslige lithauern, gaf honom till och med tillåtelse att gå i tjenst hos pelshandlanden Kressnowitzky, en gammal och ansedd köpman i Archangel. Denne fäste sig också med tiden mer och mer vid den unge underofficeren och lånade honom till slut en mindre summa penningar, med hvilka Gutofsky genast uppsatte en liten diversehandel. Månad efter månad ökade sig hans inkomster genom sparsamhet och beräkning, och länge dröjde det icke, förrän han kom i tillfälle att konkurera med sin fordne husbonde. Långt ifrån att se detta med onda ögon uppmuntrade Kressnowitzsky honom istället och bisträckte till och med en gång med penningar, då Gutofsky ej hade tillräckligt till uppköp af skinn.

Och ehuru Henrik Gutofsky nu hade rätt goda inkomster, lefde han dock sparsamt ända till det yttersta. För ingen omtalade han sina handelsspekulationer, ej heller yppade han det ringaste om, huru mycket penningar han egde. Tyst och sluten gick han för sig sjelf som en enstöring och vann derigenom öfverste Livinoffs hela förtroende, synnerligast sedan denne fått kännedom om, att Gutofsky icke umgicks med någon af de svenske krigsfångarne.

På hvad sätt använde då Henrik Gutofsky de penningar han samlade?

Det följande skall upplysa er derom.

*

3.

De tre krigsfångarnes samtal rörde sig hela tiden om den beramade flykten ur staden. Hvarken I det olyckliga slaget vid Pultava stod Henrik Gutofsky i Karls närhet. Det ville sig likväl icke bättre, än att han här blef tillfångatagen och jemte flere andra svenskar, både officerare och soldater, förd till Archangel, der han alltsedan vistats.

Ehuru anstäld i svensk tjenst ansågo ryssarne Gutofsky ändock såsom utländing och behandlade honom derför icke så strängt som de andre. Öfverste Livinoff, som redan vid första anblicken tyckt om den reslige lithauern, gaf honom till och med tillåtelse att gå i tjenst hos pelshandlanden Kressnowitzky, en gammal och ansedd köpman i Archangel. Denne fäste sig också med tiden mer och mer vid den unge underofficeren och lånade honom till slut en mindre summa penningar, med hvilka Gutofsky genast uppsatte en liten diversehandel. Månad efter månad ökade sig hans inkomster genom sparsamhet och beräkning, och länge dröjde det icke, förrän han kom i tillfälle att konkurera med sin fordne husbonde. Långt ifrån att se detta med onda ögon uppmuntrade Kressnowitzsky honom istället och bisträckte till och med en gång med penningar, då Gutofsky ej hade tillräckligt till uppköp af skinn.

Och ehuru Henrik Gutofsky nu hade rätt goda inkomster, lefde han dock sparsamt ända till det yttersta. För ingen omtalade han sina handelsspekulationer, ej heller yppade han det ringaste om, huru mycket penningar han egde. Tyst och sluten gick han för sig sjelf som en enstöring och vann derigenom öfverste Livinoffs hela förtroende, synnerligast sedan denne fått kännedom om, att Gutofsky icke umgicks med någon af de svenske krigsfångarne.

På hvad sätt använde då Henrik Gutofsky de penningar han samlade?

Det följande skall upplysa er derom.

*

3.

De tre krigsfångarnes samtal rörde sig hela tiden om den beramade flykten ur staden. HvarkenSamuel Kratsch eller Peter Strand kunde, oaktadt de funderade både länge och väl, begripa huru Gutofsky skulle bära sig åt för att bereda dem tillfälle att undkomma.

»Detta öfvergår alldeles mitt förstånd,» utbrast den först nämnde. »Alla portar äro ända till ytterlighet väl bevakade och bli' det om möjligt ännu mera nu, då vår flykt ur citadellet blifvit upptäckt.»

»Och likväl ska jag föra er genom en af Archangels förnämsta portar», inföll Henrik Gutofsky leende.

»Ja», menade Peter Strand, «kan du det, så är du märkvärdig, och då är jag böjd för att tro, att du står i förbindelse med öfvernaturliga makter.»

Gutofsky log åter.

»Nej», sade han, »jag är en rätt kristen och har ej gemenskap med andarne.»

Han hade knappt hunnit uttala sista ordet, då Samuel Kratsch fattade hans båda händer och tryckte dem varmt, under det han sade:

»Vi äro ej de ende svenskar, som ha dig att tacka för vår räddning. Oegennyttigt och utan det ringaste anspråk på ersättning har du af enskilda medel understödt dina olyckskamrater både dem, som stannat qvar och dem, som velat rymma. Var säker på, att detta ditt handlingssätt en gång skall bli belönadt så, som det förtjenar. Det är väl också välsignelserna från desse stridskamrater, som uppstigit till himmelen och der manat godt för dig, så att du alltid lyckats i dina företag.»

Då Samuel Kratsch uttalade dessa sista ord, syntes ett par klara tacksamhetens tårar i hans ögon.

Några minuters tystnad uppstod. De kommande timmarne skulle afgöra tre tappre mäns framtida öden, och det var tanken härpå, som fjettrade deras tungor. Slutligen kunde Peter Strand ej tiga längre.

»Men», yttrade han och betraktade noga Gutofsky, »fruktar du ej att förr eller sednare bli' upptäckt?»

»Nej», genmälde denne raskt.

Kratsch och Strand sågo förbluffade påhvarandra. Den tvärsäkerhet, hvarmed Gutofsky talade, öfverraskade dem, och detta var alls ingenting att undra på. Den farliga ställning, i hvilken de alla tre befunno sig, hade bort nedslå Gutofskys mod ännu mera, tyckte hans kamrater. Deras förvåning blef dock ännu större, då lithauern raskt inföll:

»Jag följer med er.»

»Du», utbrast Kratsch, sedan den första häpenheten lagt sig, »du skulle lemna en ställning, som inom kort antagligen kommer att göra dig till en rik och oberoende man. Nej, det kan jag inte tro.»

»Inte», eftersade Henrik Gutofsky. »Jag vill påminna dig om dina egna ord. Du sade ju nyss, att du hellre ville ligga gömd i den der fuktiga källaren i fjorton dagar i hopp om befrielse än vistas i ständig fångenskap på citadellet. När du sade detta, visste du ej, huru hårdt du anslog en öm sträng i mitt bröst. Jag säger nu som du. Tusen gånger heldre vill jag genomgå de ögonskenligaste lifsfaror under flykten, blott jag kan bli fri, än sitta här hela mitt lif såsom köpman och rik. Der ha ni mitt ärliga svar», slutade han och räckte de båda stridskamraterne hvar sin hand. »Det är på denna befrielse jag så träget och i hemlighet arbetat under tre långa och pinsamma år.»

»Men, hvarför har du ej flytt förut, då du hjelpt så många andra på flykten?» sporde Peter Strand.

»Jag ville först öfvertyga mig om, huruvida det kan gå för sig eller ej. Nu vet jag, att det ej är omöjligt. Ah», utbrast han, och hans manliga vackra anlete strålade af hopp och förtröstan, »jag har uppgjort en plan, som *måste* lyckas, och är så mycket säkrare derpå, som Miron väl känner till alla vägar och stigar i och omkring Archangel.»

»Hvem är Miron, det är ett fullkomligt ryskt namn.»

»Han är också ryss från topp till tå», svarade Gutofsky med säkerhet.

»Men, då är han ju ej att lita på!

»Jo, hör på, ska' ni få höra. För något öfver ett och ett halft år sedan kom jag en morgon upptill torget för att handla upp mitt behof af mat för dagen. Det var så tidigt, att knappt någon menniska fanns ute. Framkommen till ort och ställe mötte jag en trupp soldater. Deri låg visserligen ej något anmärkningsvärdt. Jag tänkte också att aflägsna mig åt ett annat håll, men just i detsamma stannade tåget vid spöpålen, och då fann jag, att något var i görningen. Jag stannade derför och fick snart se Miron framföras ur knektarnes led. Den stackars karlen darrade i alla lemmar, och i den blick han fäste på mig kunde jag tydligt läsa en bön om förbarmande. Jag vet ej, hur det kom sig, men utan att besinna mig många minuter gick jag fram till löjtnant Ivanoffsky, som förde befälet, och sporde i höfliga ordalag, hvad den stackars menniskan gjort för ondt. »Det angår dig inte», var det snäsiga svar jag först erhöll, »packa du dig i väg, annars ska' det bli' din tur att efteråt stå vid pålen.» Nu känner jag Ivanoffsky ända sedan första dagen jag kom hit som fånge, och visste derför, att hans häftighet inte var så farlig, som den syntes vara. Jag var derför envis och fick slutligen veta, att Miron, som blifvit dömd för dråp, försökt rymma ur fängelset, men blifvit gripen. Han skulle nu först ha knut och sedan skickas på lifstids arbete i de sibiriska grufvorna. Karlens förtviflan öfver den sista delen af straffet rörde mig; jag skyndade genast till öfverste Livinoff, som städse bevisat mig välvilja, och erbjöd mig att taga Miron i min tjenst, samt ansvara för, att han skulle sköta sig väl så länge han var hos mig. Jag såg redan vid första anblicken, att den stackars dömde icke var någon elak menniska, och jag fick sedan af hans egna mun höra sanningsenliga förhållandet med det dråp, för hvilket han blifvit dömd till fem års strängt fästningsstraff. Öfverste Livinoff var länge obeveklig, men hur' jag tiggde och bad, så fick jag till slut min vilja fram, dock icke förr än jag låtit påskina, att ett bifall till min begäran skulle inbringa öfversten en liten extra förtjenst af bortåt hundra rubel. Detta tog skruf, och jag fickLivinoffs

skriftliga tillåtelse att få ha Miron i min tjenst, så länge han uppförde sig väl ...»

»Bra gjort; ädelt handladt», utropade de uppmärksamme åhörarne om hvarandra.

»Jag gjorde endast det, som hvilken annan menniska, som ömmar för den lidande, skulle ha gjort», svarade Henrik Gutofsky undvikande. »Men hör nu på, utan att afbryta mitt tal, det är snart slut. När jag kom ned till torget igen, hade Miron redan fått sina bestämda knutslag och låg derefter afsvimmad vid foten af pålen, medan knektarne under utösande af de hånfullaste tillmälen badade hans rygg och ben med vatten. En stor menniskomassa hade samlat sig och slagit en ring omkring knektarne och deras blödande offer. Jag trängde mig dock beslutsamt fram och öfverräckte papperet åt Ivanoffsky. Han läste det både en, två och tre gånger, liksom kunde han icke fatta, hvad som stod skrifvet der; derpå betraktade han mig forskande några minuter. Hans ansigte ljusnade småningom. Till mig sade han icke ett enda ord, utan befallde istället soldaterna att öfverlemna fången åt mig. Dessa maskiner utan den minsta tillstymmelse till vilja lydde genast och marscherade skrattande bort. Sedan en bår blifvit anskaffad, lät jag föra Miron hit. Han tillfrisknade snart, svor sina bödlar hämnd och mig trohet, och en hund kan inte vara sin herre mera tillgifven, än denne stackars förskjutne ryss är det mot mig. I sen alltså, att det inte finnes skäl till att frukta för Miron. Det är dessutom från honom som planen till rymningen egentligen utgått.»

Gutofsky hann nätt och jemt få sista ordet öfver läpparne, när den så mycket omtalade Miron störtade in.

»Nu ä' de här!» ropade han.

»Fort ned igen!» skrek Gutofsky och föste kamraterne fram till källarluckan igen. I en blink voro de försvunna. Med Mirons hjelp drogs den tunga kistan tillbaka öfver luckan, så att icke en enda skymt af denna blef synlig.

Nästan i samma ögonblick hördes starka bultningar på yttre dörren. Miron ville skynda ut för att öppna, men Gutofsky sköt in honom i ett tredje rum, der en mängd skinn lågo om hvarandra, under det han sade:

»Sysselsätt dig med att packa säckarne. Detta skall hjelpa till att afleda misstankarne.»

När slagen på dörren upprepades hårdare, stod Gutofsky redo att öppna.

»Hvarför öppnar du ej genast», röt Ivanoffsky och höjde hotande ett mjukt ridspö.

»Nådig herre«, svarade lithauern med all yttre ödmjukhet, »jag och min tjenare voro sysselsatte i förrådsrummet med att packa säckarne till den resa jag fått pass till af öfversten. Rummet ligger långt in, och innan jag hann ut, gick det allt åt ett par minuter.»

»Jaha, vi få väl se, om du inte gömmer annat än skinn i ditt gamla näste», svarade Ivanoffsky, under det han hånskrattade. »Framåt, hvarenda vrå skall noga undersökas.»

Under det soldaterne omringade huset med tredubbla led, på det att icke ens en råtta skulle kunna smyga sig ut, höll Ivanoffsky i sällskap med några vid dylika förrättningar vande knektar sin undersökning.

*

4.

»Här finnes ingenting», sade ändtligen Ivanoffsky, under det han harmfullt bet sig i läpparne. »Men, du kan vara fullt och fast öfvertygad om, att jag snart skall komma tillbaka igen», fortfor han och gaf den djupt bugande Gutofsky en sträng blick. »Jag tycker mig märka, att de båda rymmarne ändock måste vara här, fastän jag inte nu kan finna dem.»

Då löjtnanten med dessa ord ville aflägsna sig, inföll en af de gamle knektarne:

»Vi ha ännu ej undersökt källaren.» Nästan i samma ögonblick hördes starka bultningar på yttre dörren. Miron ville skynda ut för att öppna, men Gutofsky sköt in honom i ett tredje rum, der en mängd skinn lågo om

hvarandra, under det han sade:

»Sysselsätt dig med att packa säckarne. Detta skall hjelpa till att afleda misstankarne.»

När slagen på dörren upprepades hårdare, stod Gutofsky redo att öppna.

»Hvarför öppnar du ej genast», röt Ivanoffsky och höjde hotande ett mjukt ridspö.

»Nådig herre«, svarade lithauern med all yttre ödmjukhet, »jag och min tjenare voro sysselsatte i förrådsrummet med att packa säckarne till den resa jag fått pass till af öfversten. Rummet ligger långt in, och innan jag hann ut, gick det allt åt ett par minuter.»

»Jaha, vi få väl se, om du inte gömmer annat än skinn i ditt gamla näste», svarade Ivanoffsky, under det han hånskrattade. »Framåt, hvarenda vrå skall noga undersökas.»

Under det soldaterne omringade huset med tredubbla led, på det att icke ens en råtta skulle kunna smyga sig ut, höll Ivanoffsky i sällskap med några vid dylika förrättningar vande knektar sin undersökning.

*

4.

»Här finnes ingenting», sade ändtligen Ivanoffsky, under det han harmfullt bet sig i läpparne. »Men, du kan vara fullt och fast öfvertygad om, att jag snart skall komma tillbaka igen», fortfor han och gaf den djupt bugande Gutofsky en sträng blick. »Jag tycker mig märka, att de båda rymmarne ändock måste vara här, fastän jag inte nu kan finna dem.»

Då löjtnanten med dessa ord ville aflägsna sig, inföll en af de gamle knektarne:

»Vi ha ännu ej undersökt källaren.»Gutofsky kände med sig sjelf, hur blodet började rusa upp till kinderna, men med en nästan öfvermensklig ansträngning tvang han det tillbaka igen, innan det hann förråda honom.

»Källaren, ja», utbrast Ivanoffsky triumferande, den ha vi ju glömt. Du har väl ingenting emot, att vi undersöka den också?»

Denna sista fråga uttalade ryssen med bred och hånfull stämma, under det hans läppar drogo sig till ett spotskt leende.

»Nej, för allt i verlden», inföll Gutofsky med fullkomligt lugn stämma. »Se här är nyckeln, och nedgången synes der ute på bakgården.»

»Åh, såsom artig värd hoppas jag, att du inte nekar att följa oss för att visa oss vägen», skämtade Ivanoffsky elakt.

»Som ni vill, herre», svarade Gutofsky och tog på sig en butter mine.

Detta gjorde, att ryssen började känna sig nästan säker på, att rymmarne voro gömde i källaren. Han gnuggade förnöjd händerna och tänkte för sig sjelf:

»Nu har jag då ändtligen löst min uppgift på ett bra sätt. Livinoff skall bli nöjd med mig.»

Efter mycket bråk uppnåddes slutligen källardörren. När den ändteligen, knarrande på sina gångjern blifvit öppnad medelst Gutofskys och Ivanoffskys förenade krafter, slog en osund och qväfvande atmosfer upp ur det mörka hvalfvet.

»Hur många trappsteg är det dit ned», sporde officeren och tog ett par steg tillbaka, under det han höll ena handen för näsan.

«Har ej räknat dem så noga», svarade Gutofsky med samma buttra ton som tillförne, »men jag tror, att det skall vara så der bortåt tjugo eller tretio stycken.»

«Jaså du *tror*», inföll ryssen och drog sig ytterligare några steg tillbaka, »du *vet* det inte säkert».

»Nej.»

«Men du måtte väl ha räknat dem, när du bott här så länge».

»Jag har inte varit der nere mer än en endagång», svarade Gutofsky och såg officeren stadigt i ögonen.

»Det var besynnerligt», mumlade ryssen halfhögt och såg icke så litet skamflat ut, »förvarar du då inte dina varor här nere?»

»Nej, tycker någon det», menade Gutofsky med öfverraskande ton, »då skulle de inom några timmar bli förstörda af fukten.» Och han fortfor, sedan han en stund väntat på, att ryssen skulle taga till ordet: »Långt i forntiden, då bjarmerne gjorde sina ströftåg in på detta område, var här en stark fästning. Denna källare är en af qvarlefvorna derefter. Om ni går längre in på gården, skall ni träffa på synliga lemningar efter murar också. Följ mig, så skall jag visa er, hvar ...»

»En annan gång», afbröt Ivanoffsky och slog afvärjande med handen, »nu har jag ej tid. Har annat att sköta. Men, jag kommer tillbaka, lita på det.»

»Välkommen», svarade Gutofsky lugnt. »Jag skall då anskaffa några lyktor, så kan ni få undersöka den märkvärdiga källaren närmare.»

Utan att Gutofsky just ville det, inlade han i den ton, med hvilken han uttalade dessa ord, en så skarp ironi, att ryssen träffades deraf som af en elektrisk stöt. Han brusade likväl icke upp utan bet sig i stället harmfullt i läpparne, under det han skyndsamt begaf sig tillbaka öfver gården igen. Då han stod i begrepp att med sin styrka aftåga från platsen, sporde han:

»Har du fått pass af öfversten att ...»

»Ja», inföll hastigt Gutofsky, som nogsamt visste, hvad frågan gällde.

»Hvart skall du föra varorna?»

»Till Kreschkow.»

»När?»

»I afton.»

»Hvarför just i afton?»

»Derför att det fartyg, som skall medtaga dem,skall afsegla vid midnattstid, emedan vinden nu är gynnande.»

Dessa naturliga och rättframma svar jemte det framvisade passet tillfredställde Ivanoffsky. Med en knappt märkbar böjning på hufvudet tog han afsked, under det han tänkte för sig sjelf:

»Märkvärdigt att Livinoff låter honom resa så långt som till Kreschkow utan att låta vakt medfölja. Lithauern är minsann inte så dum, som han ger sig ut för att vara. Jag måste tala med öfversten om den saken.»

»Det der gick ju bra», sade Miron småskrattande, när den siste soldaten försvunnit bakom den krökning, som Samojedgatan gjorde ett par hundra alnar derifrån. »Han anar inte det minsta.»

»Åh, var inte säker derpå», inföll Gutofsky tviflande. »Han är ej så lätt att lura, som vi tro. Om jag rätt bedömde hans blickar, så få vi allt att göra med honom ännu en gång. Men, nu till verket, Miron», fortfor han och rätade kraftigt upp sin resliga gestalt. »Nu eller aldrig *måste* något göras, annars blir lifvet alltför odrägligt. Har du vapnen i ordning?» »Värjorna ä’ slipade och pistolerna laddade», svarade Miron. »Det återstår nu bara att packa säckarne och spänna för hästarne, sedan ä’ vi klara att begifva oss af.»

»De två understa säckarne få vi gömma till sist», inföll Gutofsky leende. »Styr nu bara om, så att de andre bli i ordning; ty så snart mörkret inbrutit måste vi begifva oss på vägen. Du känner ju den säkert?»

»Ja, herre. Till Kreschkow kan jag vandra med förbundna ögon. Jag är ju född der.»

»Och skepparen väntar säkert?»

»Ända till klockan två.»

»Godt, till dess måtte vi väl kunna hinna dit. Afståndet är ju inte längre än åtta werst?»Tio ryska werst = en svensk mil.

»Nej, herre, åtminstone inte *mycket* längre. »Bed ni till *er* Gud, att vårt företag måtte lyckas,så skall jag anropa helgonen och den helige Michaël om detsamma. Amen.»

Dessa enkla ord från Mirons läppar rörde Gutofsky djupt.

»Ja», sade han allvarligt, »bed du till dina helgon och till eder skyddspatron, det kan inte skada.

*

5.

Mörkret hade inbrutit. En kall vind blåste öfver staden och skulle, äfven om Livinoffs förbud icke kommit emellan, ha tvungit de flesta innevånarne att beskedligt hålla sig inom hus. De enda menskliga varelser, som syntes till på Archangels gator den aftonen, var patrullerna, som under Ivanoffskys anförande genomsökte hus efter hus. Att knektarne dervid icke gingo så alldeles hofsamt till väga var naturligt, och många voro de familjer, som utan vidare krus drefvos ut i mörka natten, då de vågade göra invändningar mot den närgångna visitationen.

Förut är redan nämndt, att Archangels ursprunglige innevånarne gåfvo de svenske krigsfångarne skulden till de täta rymningarne. De läto också oförtydbart påskina, att de nyligen rymde officerarne höllos dolde af egne landsmän. Detta sade helt öppet en starost till Ivanoffsky under pågående visitation.

»Kan väl vara», svarade Ivanoffsky buttert, »men ännu har ingenting misstänkt påträffats hos dem.»

De af knektarne utdrifne familjerne samlades småningom på torget, och här uppstod nu en villervalla, som tidt och ofta afbröts af hotelser mot de svenske krigsfångarne. Livinoff, som, åtföljd af förtrogne, smög omkring i staden för att se, att hans befallningar efterlefdes, var nära att rusa in i folkmassan och arrestera hela hopen, då i detsamma en grof stämma nådde hans öron: så skall jag anropa helgonen och den helige Michaël om detsamma. Amen.»

Dessa enkla ord från Mirons läppar rörde Gutofsky djupt.

»Ja», sade han allvarligt, »bed du till dina helgon och till eder skyddspatron, det kan inte skada.

*

5.

Mörkret hade inbrutit. En kall vind blåste öfver staden och skulle, äfven om Livinoffs förbud icke kommit emellan, ha tvungit de flesta innevånarne att beskedligt hålla sig inom hus. De enda menskliga varelser, som syntes till på Archangels gator den aftonen, var patrullerna, som under Ivanoffskys anförande genomsökte hus efter hus. Att knektarne dervid icke gingo så alldeles hofsamt till väga var naturligt, och många voro de familjer, som utan vidare krus drefvos ut i mörka natten, då de vågade göra invändningar mot den närgångna visitationen.

Förut är redan nämndt, att Archangels ursprunglige innevånarne gåfvo de svenske krigsfångarne skulden till de täta rymningarne. De läto också oförtydbart påskina, att de nyligen rymde officerarne höllos dolde af egne landsmän. Detta sade helt öppet en starost till Ivanoffsky under pågående visitation.

»Kan väl vara», svarade Ivanoffsky buttert, »men ännu har ingenting misstänkt påträffats hos dem.»

De af knektarne utdrifne familjerne samlades småningom på torget, och här uppstod nu en villervalla, som tidt och ofta afbröts af hotelser mot de svenske krigsfångarne. Livinoff, som, åtföljd af förtrogne, smög omkring i staden för att se, att hans befallningar efterlefdes, var nära att rusa in i folkmassan och arrestera hela hopen, då i detsamma en grof stämma nådde hans öron:»Ska' vi tåla att bli drifna från hus och hem för desse eländiga svenskars skull. Ska' vi det?»

»Nej, nej», skränade flere stämmor, och en gäll fruntimmersröst hördes öfver alla andra.

»Om bara kommendanten vore här nu, skulle jag säga honom sanningen. Här ska' vi stå och frysa, medan ... ja, jag blir så arg, bara jag tänker på ... nej, jag vill inte ...»

»Låt oss sjelfva undersöka saken», afbröt en annan karlröst. »Jag känner nog till svenskarne jag. Det är ett listigt slägte, som nog en vackar dag dra'r kommendanten vid näsan. Oh, om jag ...»

»Åh tyst du», afbröt den tredje, »jag vill gå upp till kommendanten och bedja honom skicka bort packet till grufvorna, det kan vara god sysselsättning, tycker jag.»

Livinoff hade hört nog, der han stod dold bakom ett långt träskjul vid torgets ena sida. Han lät folkmassan prata bäst den ville och aflägsnade sig med sina förtrogne längre inåt staden. Då han af en händelse anträffade Ivanoffsky, tillsade han honom strängeligen att icke drifva ut stadens egne innevånare, »heldre då de svenskar och andre utländingar, som erhållit tillstånd att bo än här och än der inom stadsmurarne», slutade han sin uppmaning.

*

»Ska' vi krypa in i de der säckarne? Det är väl aldrig ditt fulla allvar?» utbrast Samuel Kratsch med en komisk åtbörd, under det han pekade på den öppna lädersäcken, som Miron höll framför honom.

»Ha, ha, ha», skrattade den muntre Peter Strand, »det der påminner mig om 'grisen i säcken'.»

»Ja väl», svarade Gutofsky, som icke kunde tillbakahålla ett löje vid anblicken af de båda officerarnes komiska motvilja mot att fortskaffas på detta mindre behagliga sätt, »nog påminner det om det der ordspråket, och det kan inte hjelpas under närvarande omständigheter. Ett vill jag dock lägga er allvarligt på hjertat, och det är att ni ej grymta,äfven om ni skulle märka, att faran är öfverhängande.»

»Men, vid alla pikar och musköter, finnes det då inte något annat sätt att komma undan», inföll Samuel Kratsch och skrufvade sig otåligt framför den ödesdigra lädersäcken.

»Nej», ljöd Henrik Gutofskys tvära svar, »något annat medel att nu komma undan finnes ej.»

Samuel Kratsch ref sig betänkligt i det yfviga håret.

»Var nu inte barnslig», utbrast Henrik Gutofsky stött. »Titta bara närmare på säcken, så skall du få se, att det inte kommer att bli så farligt, som du tror. Här finnes ju två stora hål att andas igenom. Visserligen få ni ligga underst, men det gör ingenting, tyngden, som ni får uppbära, blir inte så stor. Sannerligen vid Gud skulle inte jag finna mig i den der ställningen, äfven om jag skulle få det mindre beqvämt.»

»Nå, så gör då i Guds namn med oss, hvad du behagar», menade Samuel Kratsch och Peter Strand med en mun. »Du är mera erfaren än vi i dylika saker. Vi öfverlemna oss åt dig och lyckan.»

»Så skall det låta», utbrast Henrik Gutofsky glad. »Ni ska' få se, att vi ska' lura ryssarne på det grundligaste.»

»Ja, Gud gifve att det vore så väl», suckade de båda officerarne åter samtidigt.

Mörkret hade fallit på ännu tätare. Tjocka moln, tunga och regndigra, hängde öfver nejden. Det var fullkomlig vindstilla, men just en sådan, som plägar föregå stormen . Det tyckes som om vinden vid dessa tillfällen tog sig en välbehöflig hvila för att hemta krafter till den stundande kampen.

Henrik Gutofsky sade också, när han och Miron varsamt buro ut de med sitt lefvande innehåll försedda lädersäckarne till vagnarne, och ett par tunga kalla regndroppar föllo den ene på hans hand, den andre på hans panna:

»Det blir godt och gynsamt väder för oss. Himmelen tyckes stå oss bi.»

»Amen», utbrast Miron andäktigt.

Pålastningen gick derefter ganska lätt. Underst placerades de säckar, i hvilka de båda rymmarne voro inneslutne, och deröfver ett halft tjog andra, innehållande mer eller mindre dyrbara skinn. De öfversta säckarne lades så varsamt som möjligt, att de ej alltför mycket skulle trycka på de understa.

»Håll er nu bara i skinnet», förmanade Gutofsky till slut, »den aldra minsta oförsigtighet kan bringa död och förderf öfver oss. Det är mycket bättre, om I kommen till hälften rådbråkade af skakningarne fria ombord på fartyget än ... ja, ja, I förstån nog min mening», afbröt han sig sjelf.

Ett svagt ljud från de understa lädersäckarne ej olikt en grymtning, såsom både Gutofsky och Miron tyckte, besvarade den förstnämndes uppmaning.

Sedan Gutofsky derefter ombestyrt sina enskilda angelägenheter, något som icke drog synnerligt lång tid, påskyndade han afresan, och innan en half timme förflutit, hade han lemnat den gård, der han i något mera än två år tillbragt den lyckligaste tiden af sin fångenskap. Det var likväl icke utan ett djupt vemod som han lemnade denna fristad, och när han sjelf tillslöt den murkna porten efter sig, höjde en djup suck hans bröst.

»Vet du, Miron», sade han och såg sig tillbaka, »det riktigt svider vid tanken på, att jag så här skall nödgas lemna min egendom, ty jag kan nu tala om det för dig: gården är min; jag köpte den för tre dagar sedan af Kressnowizky.»

»Men, hvarför har ni köpt den, herre?» sporde Miron förvånad.

»Förstår du inte det?»

Miron funderade en stund.

»Nej», sade han slutligen, »jag kan rakt inte begripa det.»

»Naturligtvis för att invagga öfverste Livinoff i säkerhet», inföll Gutofsky. »Då jag kom upp till citadellet och visade honom köpehandlingen, samt frågade honom, om han hade någonting emot, att jag för alltid nedsatte mig i Archangel, såg jag på honom, att han tvertom blef glad häröfver. Hans minertycktes säga så mycket som: »Är han bofast här, då behöfver jag ej frukta för, att han skall rymma sin kos. Är inte planen fiffigt anlagd, eller hur’?»

»Jo», svarade Miron, sedan först ett långt utdraget »ah» gått öfver hans läppar. »Ingen annan skulle kunna ha gjort detsamma».

I sakta mak passerades härefter den krokiga Samojedgatan, der ett par af sina husbönder öfvergifne hundar tjutande förde ett öronpinande oväsen. På torget fanns ingen enda menniska mera. Sedan en kort rast tagits vid det förut omnämnda brädskjulet, styrdes kosan rakt på norra porten, genom hvilken man kom ut till de nordvest om Archangel liggande strandbyarne.

Ju mera tåget närmade sig den nämnde porten, desto större blef den försigtighet, som måste iakttagas. Icke ett enda ord vexlades mera mellan husbonden och tjenaren.

Gutofsky satt främst på vagnen och körde. Högst uppe på de fullpackade säckarne hade Miron tagit plats. De gropiga och på alla möjliga sätt ojemna vägarne gjorde, att färden icke kunde påskyndas. Miron var, oaktadt den ringa fart, som vagnen hade, mer än en gång nära deran att förlora balansen vid de vågsamma slingringar, som vagnen gjorde. Mörkret gjorde också, att Gutofsky icke kunde se gröpperna och undvika dem.

Plötsligt stannade han, och vändande sig bakåt hviskade han:

»Jag hör ett buller der framme. Hvad kan det vara?»

»Det är vid porten», svarade Miron, sedan han lyssnat en stund uppmärksamt. »Det låter alldeles, som om en skarp träta voro i full gång der borta.»

Efter en stunds lyssnande satte Gutofsky vagnen ånyo i gång, under det han halfhögt mumlade för sig sjelf:

»Nu är det försent att vända tillbaka. Lösen är framåt. Antingen måste jag bli fri, eller också finna döden.»

*

6.

Den larmande folkmassan, hvars bekantskap vi gjort på torget, hade på uppmaning af sin ledare, karlen med den grofva basrösten, småningom dragit sig undan till norra porten, der mera skydd fanns mot regnet och den efter hand mer och mer tilltagande blåsten.

Väl protesterade den vid nämnde port posterade underofficeren på det kraftigaste mot nattvandrarnes tilltag att utan vidare krus taga de i stadsmuren befintliga nicherna och hvalfven i besittning, men utan resultat.

Karlen med grofva stämman, en af hela Archangel känd slagtare och en af ortens mest illa beryktade slagskämpar, knöt sin grofva seniga hand rakt under vaktbefälhafvarens näsa och utfor i dessa mustiga tillmälen:

»Du, eländige slaf, vill neka oss skydd mot regn och köld! Du vill sparka ut oss, alldeles som man gör med en skabbig hund! Hvarför ä’ vi här? Kan du säga det? Nej, du svarar ingenting, och derför vill jag berätta det för dig. Uppväckte ur vår bästa sömn af knektarne, som kommo för att söka efter två svenskar, som lyckats rymma, nödgades vi halfnakne visa dem alla möjliga vinklar och gömställen. Funno de någonting? Nej! Ha vi gömt några af våra fiender? Nej! Det skall ingen kunna komma och säga, att vi ä’ upproriske mot vår far, den hvite czarenDe äkta ryssarne benämna kejsaren »hvite czaren», d. v. s. den, som bor i Moskwa och är genomryskt sinnad. . Hvart han befaller oss att gå, ska vi gerna gå, men kör inte ut oss i kolsvarta natten, då vi intet ondt gjort».

Detta tal mottogs af åhörarne med ljudeliga bifallsrop. Underofficeren försökte visserligen att göra allt hvad han kunde, för att aflägsna den påträngande massan, men förgäfves.

Vakten hade gått i gevär och stängde hotande ingången till ett af de största hvalfven.

»Inte ett steg vidare», dundrade underofficerendå slagtaren gjorde mine af att tränga sig emellan soldatleden. Du vet nog, att öfversten förbjudit er att vistas i hvalfven. Jag har också befallning att med våld mota hvar och en, som emot min vilja försöker att intränga dit.»

Regnet började att falla ännu hårdare, och det dröjde icke länge, förrän alla dessa stackars menniskor voro genomvåta. Darrande af köld stodo de i en tät sammanpackad klunga framför den obeveklige knekten och bådo såväl med ord som åtbörder och blickar på det mest bevekande sätt att få komma in i de skyddande hvalfven.

Men vaktens befälhafvare var obeveklig. Han kände det straff, som skulle drabba honom, om han ej till punkt och pricka fullgjorde Livinoffs befallningar. Denne plägade nämligen aldrig lägga fingrarne emellan, när det gällde att bestraffa en ohörsamhet.

»Vi måste dit in», skrek slagtaren och vände sig till de efterföljande. »Stå inte der och huttra längre utan ....»

Slagtaren fullbordade icke meningen. Hans grofva näfvar utsträcktes för att rycka geväret från den närmast stående soldaten, men innan han fick tid att fullborda detta sitt uppsåt, låg han, så lång han var, kullslagen på den uppblötta marken.

Underofficeren var ingen rädd eller klen karl. Då han dertill egde en vighet, som ofta framkallade beundran hos dem, som sågo prof derpå, var det en ringa konst för honom att med en snabb rörelse fälla sin herkuliske

motståndare till marken, just som denne ämnade utföra attentatet mot soldaten.

Döfvad af fallet låg slagtaren några ögonblick alldeles orörlig.

»Han är död», skränade folkmassan och började draga sig tillbaka.

»Död», skrek den kullslagne och rusade upp, »nej förr skall han kunna klubba ihjäl en isbjörn än mig. Stå inte nu der som ynkryggar!»

»Du har fått för mycket piwapiwa, ett slags öl., så att du inte vethvad du gör», sade underofficeren kallblodigt, under det han satte sig i försvarstillstånd.

»För mycket piwa», skrek slagtaren och lyfte sina händer emot den regndigra himmelen. »Nej, jag tar himmel och jord till vittne på, att jag i dag inte smakat en enda droppe piwa, men vill du veta, hvarför jag är arg, så skall du få det. Inte nog med att knektarne drefvo mig från hus och hem; äfven min stackars sjuka hustru och mitt späda barn måste ut i den kalla natten, och nu vet jag inte, hvar jag har dem. Knektarne slogo henne med gevärskolfvarne, då hon inte frivilligt gick ut, och nöpo barnets armar och ben gula och blå. Tror du, att jag kan se det der med lugnt sinne. Gif mig hustru och barn tillbaka, och jag skall fredligt gå min väg.»

På denna billiga begäran svarade underofficeren i rå ton:

»Hvad har jag med din hustru och ditt barn att göra! Sköt du dem bäst du behagar, jag sköter mitt, jag!»

Den uppretade slagtaren, som förgrymmades ännu mera vid afhörandet af dessa hjertlösa ord från underofficerens läppar, skulle just rusa på honom, när detta rop ljöd bakom honom:

»Det kommer en vagn der borta!»

Tumultet afstannade genast, ty alla voro nyfikne att se, hvem den ankommande kunde vara.

»Kto tam (Hvem der)?» skrek underofficeren, då vagnen kom närmare.

Gutofsky sade sitt namn. Vid ljudet häraf lopp ett doft mummel genom den husvilla menniskomassan, och den ena hotelsen aflöste blixtsnabbt den andra.

»Jo, nu ha vi kommit vackert ut», sade Miron i låg ton. »Hur skall detta sluta?»

»Tyst bara», hviskade Gutofsky tillbaka. »Nu gäller det att bara se frimodig ut. Tappa vi modet, skall man tro, att vi ä’ ute i dåliga ärenden. Friskt mod således, Miron; ett hurtigt sinne vinner nästan alltid seger.»

*Gutofsky hade kört fram vagnen så långt, att hästarnes hufvud nästan vidrörde stadsporten.

»Hå, hå, inte så häftigt», inföll underofficeren och fattade ena hästen i tygeln, medan en soldat på hans befallning gjorde sammaledes med den andra. »Du vill väl inte köra rakt igenom porten heller? Hvem är du?»

Gutofsky sade ännu en gång sitt namn.

På underofficerens befallning skyndade en af soldaterna in i vaktrummet och kom snart tillbaka med ett bloss, det han stack så nära Gutofskys ansigte, att skägget nästan sveddes.

»Hvart gäller resan?» sporde befälhafvaren myndigt.

»Till Kreschkow.»

»Hvad har du i säckarne?»

»Sibiriska skinn. Du vet, att jag handlar med sådana; hvarför behöfver du då göra mig denna fråga?»

»Jag gör hvilka frågor jag vill», svarade underofficeren häftigt. »Jag svarar bara inför öfversten.»

»Nåväl, det skall du också få göra derför, att du är näsvis», svarade Gutofsky käckt.

Miron blef så förskräckt, då han hörde detta husbondens svar, att han nära nog ramlat ned från sin upphöjda plats. Han ville tala, men tungan klibbade vid gommen.

»Hvem är den der figuren der uppe?» sporde underofficeren derefter och pekade på Miron, som hade all möda i verlden att hålla sig qvar på sin plats.

»Min tjenare.»

Underofficeren ville tala, men afbröts i detsamma af slagtaren, som nu glömde sin harm mot soldaternes befälhafvare och i stället vände den mot Gutofsky.

»Ja, den der listige krabaten känner jag nog till», sade han och trädde fram till vagnen, samt började att med händerna undersöka säckarne. »Tro inte du», fortfor han vänd till underofficeren, »att han far ärliga vägar, jag vill ....»

»Hvad pratar du för eländig smörja», skrek Gutofsky, som nogsamt visste, att det icke dugde att visa undfallenhet för den brutale karlen. »Ärdet inte skinn jag har i mina säckar? Hvasa'? Du tror kanske, att det är svenskar! Ha, ha, ha! Vore det sådana, skulle du, sannerligen vid St. Jakob visa dig mindre stortalig, din eländige pratmakare. Packa du dig genast undan och låt vaktens befälhafvare sköta sina åligganden, dem han begriper tusen gånger bättre än du!»

Dessa djerfva ord hade en förunderlig verkan på den jättelike slagtaren. Han kom sig icke för att yttra ett enda ord. Den bakom honom stående folkmassan, som annars skränat och tjutit vid det minsta motstånd de rönt, höll sig nu stilla. Gutofskys djerfva uppträdande hade icke blott slagit den med häpnad utan äfven gjort den kraftfulla verkan, som ett hurtigt uppträdande merändels åstadkommer på förslavade och i följd deraf försoffade naturer.

Endast underofficeren bibehöll ännu någorlunda sin fattning.

»Du säger, att du skall till Kreschkow», sade han i något mildare ton.

»Ja», svarade Gutofsky kort och godt.

»Men, du vet ju, att ingen får slippa ut här nattetid. Öfversten har vid strängt straff förbjudit detta.»

»Jag vet det», inföll Gutofsky. »Du vill således inte öppna godvilligt.»

»Naturligtvis inte. Jag riskerar då att få huden full med knut, eller i värsta fall att mista hufvudet.»

»Nå, då vet jag en nyckel, som genast skall öppna porten och derjemte fullkomligt freda dig», sade Gutofsky, under det han började trefva i bröstfickan. En ångestsvett höll på att betäcka hans ansigte då han icke genast hittade det han sökte.

Härunder voro underofficerens blickar stadigt fästade på Gutofskys anlete, liksom ville han deri läsa, hvad som försiggick djupt nere i hans själ.

Den tafla, som nu framstälde sig med sina lefvande bilder, var högst egendomlig och väl värd en skicklig målares pensel. I förgrunden den grå och ojemna stadsmuren med porten, hvarifrån regnet, som någorlunda aftagit, sände ned små bäckar; derframför de olika meniskogrupperna. Vagnen med Gutofsky och Miron samt den bredvid densamma stående underofficeren jemte soldaten med facklan, som ibland var nära att utsläckas af regnet, bildade naturligtvis taflans medelpunkt och mest intressanta parti. En icke ovigtig del häraf var också den jättelike slagtaren, som, ännu snopen öfver den afsnäsning han fått röna af svensken, höll sig på sidan och derifrån betraktade hufvudgruppen med vidöppna ögon. Munnen stod också på vid gafvel och bidrog till att göra hans utseende och ställning ännu mera genomlöjlig.

»Hvad söker du efter», sporde underofficeren otåligt, sedan han några minuter skarpt fixerat Gutofsky. »Nyckeln ... till ... porten ...» stönade denne, under det kallsvetten började drypa utför hans panna.

»Nyckeln... till... porten ...» eftersade ryssen med stigande förvåning och i en tonart, liknande Gutofskys. »Har du en nyckel?»

»Ja visst! här ... här ...» utropade han triumferande, »här är den!»

Under det en tung suck af lättnad, som fann ett gensvar icke blott hos Miron, utan äfven hos de i säckarne gömde

officerarne, hvilka tydligt kunde höra hvarje ord, som talades, höjde Gutofskys bröst, räckte han Livinoffs pass till underofficeren med dessa ord, som andades ett icke så litet hån:

»Du kan väl läsa, förmodar jag.»

Detta enkla antagande kom rodnaden att häftigt springa upp på underofficerens kinder. Nätt och jemt kunde han stafva sig fram, ty liksom nästan alla ryssar af den lägsta klassen var han djupt okunnig. Under sin långa tjenstetid i Archangel, der han kommit i beröring med fångar af olika stånd och kunskaper, hade han dock, emedan han egde af naturen särdeles godt hufvud, småningom lärt sig att läsa så pass mycket, att han åtminstone kunde reda sig med de pass, som Livinoff utfärdade. Detta var icke heller särdeles svårt, emedan alla voro till hufvudsaken affattade efter samma formulär.

»Nå är det inte i sin ordning?» sporde Gutofsky, då han tyckte, att underofficeren nog länge och envist betraktade Livinoffs namnteckning jemte det derunder befintliga stora sigillet.

»När fick du detta?« sporde han derefter.

»I går vid middagstiden. Du ser ju, när det är utfärdadt.»

»Och här står *när* du skall resa?» sporde underofficeren tvifvelaktigt.

»Ja visst. Är du blind, efter som du inte kan se, att det står der, *just der*», utbrast Gutofsky med tonvigt, i det han lutade sig framåt och med ena fingret öfverfor det ställe på papperet, der afresans datum och timme noggrannt stodo angifne.

»Ja, ja, jag ser ser nu», inföll underofficeren icke så litet förlägen. »Det är tråkigt, att mina ögon ska' vara så svaga nu för tiden, men orsaken dertill är väl, att jag redan börjar bli' gammal.»

»Utan tvifvel», inföll Gutofsky, inom sig sjelf leende åt ryssens komiska försök att välta okunnigheten i läsning ifrån sig. »Vi bli alla gamla en gång, om vi få lefva, och då råka vi nogsamt ut för samma brister i synförmågan.»

Dessa ord, uttalade med en djup och deltagande stämma, hade synbarligen ett godt inflytande på underofficeren. Han vek omsorgsfullt tillhopa papperet igen och öfverräckte det åt Gutofsky, under det han sade:

»Allt är i sin ordning.»

Miron var nära att uppgifva ett rop af glädje, när han förnam dessa ord. En hastig och uttrycksfull blick ur Gutofskys ögon gjorde dock, att glädjeropet stannade qvar inom honom.

»När kan du vara tillbaka?» sporde underofficeren vidare.

»I dagningen, om allt går lyckligt och väl», svarade Gutofsky obesväradt.

Underofficeren trädde nu tillbaka och gaf den soldat, som ända hittills stått orörlig framme vid hästhufvudet och troget omslutit ena tygeln medden senfulla handen, ett tecken. Knekten skyndade genast fram till porten och aflyfte den massiva ekbommen.

»Eperot (framåt)!» kommenderade vaktens befälhafvare och gick sjelf fram i portöppningen för att tillse, att ingen obehörig skulle smyga sig ut vid detta gynsamma tillfälle.

Den tunga vagnen for rasslande genom porthvalfvet. Porten tillslöts hastigt, och våra djerfva äfventyrare hade vunnit första kastet i detta vågsamma spel.

I en liten skogsbacke, der vägen delade sig, stannade Gutofsky. Han var nu ungefär en werst aflägsen från Archangel. De i säckarne gömde officerarne befriades till en del ur sina obeqväma fängelser. När de helt och hållet ville slippa ut sade Gutofsky:

»Omöjligt. All fara är ännu ej öfverstånden. Längs vägen ströfva då och då patruller, och i Kreschkow finnas, om jag ej misstager mig, ungefär tio soldater posterade för att öfvervaka, att de fartyg, som lägga till der för att lasta, ej taga med sig förbjudna varor eller förrymde fångar. Ni måste alltså ännu ett par timmar foga eder i den hårda

nödvändigheten att bli’ qvar i säckarne.»

De båda officerarne kröpo suckande tillbaka igen, och resan fortsattes in på en liten ännu mera oländig väg, som längs Hvita hafvets strand också förde till byn Kreschkow.

Denna väg tog Gutofsky på uppmaning af Miron, som påstod att den var säkrare derför, att de ryska patrullerne sällan gingo fram der.

*

7.

Klockan var något öfver två, när Ivanoffsky träffade på öfverste Livinoff i hörnet af torget och Moskwagatan, som lopp parallelt med Samojedgatan. den senfulla handen, ett tecken. Knekten skyndade genast fram till porten och aflyfte den massiva ekbommen.

»Eperot (framåt)!» kommenderade vaktens befälhafvare och gick sjelf fram i portöppningen för att tillse, att ingen obehörig skulle smyga sig ut vid detta gynsamma tillfälle.

Den tunga vagnen for rasslande genom porthvalfvet. Porten tillslöts hastigt, och våra djerfva äfventyrare hade vunnit första kastet i detta vågsamma spel.

I en liten skogsbacke, der vägen delade sig, stannade Gutofsky. Han var nu ungefär en werst aflägsen från Archangel. De i säckarne gömde officerarne befriades till en del ur sina obeqväma fängelser. När de helt och hållet ville slippa ut sade Gutofsky:

»Omöjligt. All fara är ännu ej öfverstånden. Längs vägen ströfva då och då patruller, och i Kreschkow finnas, om jag ej misstager mig, ungefär tio soldater posterade för att öfvervaka, att de fartyg, som lägga till der för att lasta, ej taga med sig förbjudna varor eller förrymde fångar. Ni måste alltså ännu ett par timmar foga eder i den hårda nödvändigheten att bli’ qvar i säckarne.»

De båda officerarne kröpo suckande tillbaka igen, och resan fortsattes in på en liten ännu mera oländig väg, som längs Hvita hafvets strand också förde till byn Kreschkow.

Denna väg tog Gutofsky på uppmaning af Miron, som påstod att den var säkrare derför, att de ryska patrullerne sällan gingo fram der.

*

7.

Klockan var något öfver två, när Ivanoffsky träffade på öfverste Livinoff i hörnet af torget och Moskwagatan, som lopp parallelt med Samojedgatan.Löjtnanten medhade fyra personer, som han funnit sig föranlåten att häkta derför, att de gjort motstånd och vägrat öppna sina dörrar, när Ivanoffsky kom »i czarens namn». Alla fyra hade ordentliga galgfysiognomier och voro till på köpet så druckne, att de med möda kunde stå på benen.

»Förmodligen tillhöra de det slödder, som gör Samojedgatan osäker, när mörkret inbrutit», sade öfversten och lät de honom åtföljande soldaterna med sina facklor belysa fångarnes anletsdrag.

»Troligtvis», inföll löjtnanten. »Utseendet borgar derför.»

Han hade knappt hunnit uttala sista ordet, då en undersätsig karl trädde fram ur den folkhop, som oaktadt förbudet mot att vistas ute, ändock samlat sig. Den bestod för resten af samma personer, som vi först gjort bekantskap med på torget och sedan vid norra porten, då Gutofsky så fiffigt slapp ut genom densamma.

»Hvad vill du», utbrast Livinoff, då han såg den undersätsige hotande träda fram till fångarne.

»Jag vill se, om det är desamme som i förgår natt först rånade och sedan mördade min bror på Samojedgatan», sade den undersätsige. »Jo», fortfor han, då en af soldaterna på en vink af löjtnanten förde sin fackla så nära fångarnes ansigten, att de till fullo upplystes af skenet, »det är samma personer. För ungefär ett halft år sedan kommo de hit under förevändning att idka handel, men deras näringsfång har sedan dess varit stöld och mord. Om dagen arbeta de vid hamnen, förrätta ordentligt sina böner och gå en gång i månaden i bigtstolen, der de ljuga sina svarta samveten ännu tyngre, men då natten faller på, ä' de värre än Sibiriens vargar och mörda sina offer, hvar de kunna komma åt. Jag känner väl igen dem och vågar sätta min själs salighet i pant för, att jag ej misstager mig.»

När den undersätsige yttrat dessa ord, såg han sig omkring bland folkhopen, öfver hvilken det fladdrande fackelskenet kastade en delvis obestämd belysning.

»Finnes här inte någon, som kan intyga, att det är sanning hvad jag sagt?» utbrast han derefter.

Tre karlar framträdde utan tvekan, när de märkte, att det skulle bli' allvar af.

»Vi kunna intyga, att dina ord ä' sanna» sade alla tre på en gång.

»Nå, det behöfs inga flera vittnen», utbrast Livinoff. Derefter vände han sig till Ivanoffsky och sade med den likgiltigaste ton i verlden, liksom hade det gällt den aldra minsta småsak:

»Åt er öfverlemnar jag att genast låta de der bofvarne försvinna».

Denna stränga befallning hade knappt kommit öfver Livinoffs läppar, förrän de brottsliga fångarne med ens föllo till bönboken. Sedan den undersätsige anklagaren en stund hört på deras af förtviflan dikterade utgjutelser, sade han.

»Nådige herre, gif dem ingen förlåtelse. Många äro de offer, som på sina knän tiggt dem om lifvet, men deras hjertslitande böner ha endast blifvit bemötta med hån. Låt rättvisa vederfaras dem, det vill säga, låt dem få uppskära, hvad de utsått!»

Livinoff vinkade och förnyade sin befallning till Ivanoffsky. Denne aflägsnade sig genast med fångarne, som af knektarne måste framföras med våld. Dessa skurkar, för hvilka ingenting varit heligt, och som under vilda hånskratt stött dolken i de bedjande offrens bröst, voro nu ända till ytterlighet fega och tiggde med hjertslitande stämmor om sina lif. De ville gerna arbeta som slafvar i de sibiriska grufvorna, blott de fingo lefva.

Till och med när snarorna redan lågo kring deras halsar, förnyade de sina böner, och Ivanoffsky måste slutligen för att få ett slut på det öfver all beskrifning vidriga skådespelet med sträng röst befalla bödlarne göra prosessen kort.

När morgonsolen rann upp öfver östra horizonten, dinglade de fyra skurkarnes döda kroppar på yttersta krönet af citadellets mur. De kunde tydligt synas af alla stadsborna. När desse längre fram på dagen fingo veta, hvad det var för folk, som på detta sättblifvit förpassadt till andra verlden, blef belåtenheten i staden allmän. Alla andades genast lättare. Efter den dagen afhördes icke heller på ganska länge något rån eller mord på Samojedgatan.

Sedan Ivanoffsky till punkt och pricka utfört Livinoffs befallningar, skyndade han att ånyo uppsöka denne sin förman. Han träffade honom i en halft förfallen stuga just i ändan af Samojedgatan.

»Hvad vill detta säga», skrek Livinoff uppretad, då han varseblef Ivanoffsky.

Denne kunde naturligtvis ej svara på denna uppretade fråga, alldenstund han icke visste, hvad den gällde.

»Hvad vill det säga?» upprepade Livinoff och nu i en så hotande ton, att löjtnanten fann sig föranlåten att förbluffad spörja:

»Jag förstår ej, hvad ni menar, öfverste. Eder uppretade sinnesstämning är mig alldeles oförklarlig. Jag har ej ...»

»Jaså, den är oförklarlig för eder», afbröt Livinoff och stampade häftigt i stugans jordgolf. »Hur har ni utfört mitt uppdrag angående visitationen?»

»Efter bästa förmåga, herr öfverste», svarade löjtnanten och såg sin förman stadigt i ögonen.

»Jo, jag tackar jag», utbrast öfversten och skrattade hånfullt och på samma gång ilsket. Det är en skön förmåga ni har, löjtnant. Jag vill inte gifva en dwugriwenoiEn dwugriwenoi = 60 öre. för densamma.»

Löjtnant Ivanoffskys anlete öfverdrogs vid dessa öfverstens förebråelser af en glödande rodnad. Denna vek likväl snart undan och lemnade plats för en dödlig blekhet.

»Denna skymf, herr öfverste, till en officer är ej på sin plats», utbrast den unge mannen stolt och rätade ut sig. »Ni bör besinna, att vi ej äro ensamme», slutade han och kastade en betecknande blick öfver de församlade officerarne, tre till antalet.

»Är den ej på sin plats!» skrek öfverste Livinoff och närmade sig hotande Ivanoffsky, under hvilkensnäsa han knöt båda näfvarne, medan han på äkta ryskt manér gaf sin ilska luft i de mustigaste svordomar och skällsord han i en hast kunde hitta på. »Jag befaller er att noga undersöka hvartenda hus och ej låta någon menniska komma undan, och lika fullt så har ni låtit den skälmen Gutofsky slippa ur nätet. Jag vet redan, att han för ungefär tre timmar sedan helt öppet åkt genom staden på en lastvagn och sluppit ut genom norra porten. Hvem vet, hvad han hade i sina lädersäckar? Omöjligt är det inte, att ej de nyligen förrymde svenske officerarne legat gömde der. Nå, hvad har ni nu att framdraga till edert försvar?»

Ivanoffsky stod som slagen af åskan.

»Men ... men ... herr ... herr ... öfverste», stammade han förvirrad.

»Ja, jag ser det nu», skrek Livinoff. »Till och med de af mine officerare, på hvilka jag mest litat, ha ingått komplott med våra krigsfångar. Jag märker det nog på er förskrämda uppsyn, men jag skall också veta att med yttersta stränghet bestraffa edert förräderi.»

Med dessa ord vinkade han åt de innevarande officerarne, under det han befallde Ivanoffsky att lemna sin värja till dem.

Nu som först fick löjtnanten mål i munnen. Värjan flög visserligen blixtsnabbt ur skidan, men den öfverlemnades derför icke till de framträdande officerarne. Ivanoffsky satte sig i stället i försvarstillstånd.

Då Livinoff såg det, blef han nästan utom sig af raseri.

Trotsar du också, eländige mask!» skrek han och rusade blindt emot löjtnanten, men studsade ofrivilligt tillbaka, när denne kallblodigt med venstra handen ryckte fram en dubbelpistol och riktade dess mynning mot öfverstens panna.

»Jag begriper inte det här», sade Ivanoffsky lugnt. »Jag skjuter först er och sedan mig, om ni träder ett enda steg närmare.»

Livinoff, som flere gånger sett prof på Ivanoffskys fasta och beslutsamma karakter stannade. Löjtnanten fortfor:

»Har ni blifvit galen, min öfverste, eller har ni då alldeles glömt, hvad ni sjelf skrifvit?»

»Hvad jag sjelf har skrifvit!» utbrast Livinoff och såg på löjtnanten med förvånade blickar. »Nu begriper *jag* inte, hvad *ni* säger. Hvad är det då, som jag har skrifvit?»

»Passet, vet jag!»

»Passet, hvilket pass?»

»Åh, drag er noga till minnes. Jag såg både edert namn och sigill under detsamma, och eder egen stil är mig alltför väl bekant.»

Nu var det öfverstens tur att draga sig tillbaka några steg.

»Ni talar om ett pass med mitt namn och mitt sigill», utbrast han och fixerade Ivanoffsky med sina skarpaste blickar.

»Ja, efter som jag sjelf har varit i tillfälle att med egna ögon se detsamma.»

»Åt hvem var passet utfärdadt?»

»Åt Henrik Gutofsky.»

Livinoff slog sig för pannan, under det en mustig ed sväfvade på hans läppar.

»Och hvilken dag var det utfärdadt?»

»Som i förgår.»

»På närmare tre veckor har jag icke undertecknat något dyligt papper», skrek Livinoff.

»Nej, det var inte blott undertecknadt. Hela passet från början till slut var skrifvet med samma stil som edert namn, och som jag trodde, att det för den skull hade en så mycket större betydelse, lät jag karlen resa. En annan skulle gjort likaledes i mitt ställe.»

För andra gången, men nu mera våldsamt, slog sig Livinoff för pannan.

»Passet är falskt», skrek han med dånande och af raseri skälfvande stämma. »Jag säger er ännu en gång, att jag på närmare tre veckor hvarken utfärdat eller undertecknat något pass.»

»Officerarne betraktade ömsom hvarandra, ömsom den öfver golfvet häftigt gående Livinoff med bestörta och frågande blickar. Hvad var nu att göra?»Se här», inföll löjtnant Ivanoffsky och öfverräckte sin värja till en af kamraterna, »sedan jag nu fått förklara mig, går jag genast i arrest.»

»Ni ska' så tusan heller», skrek Livinoff och stannade tvärt framför Ivanoffsky. »Vi ä' bedragne, både ni och jag, men», fortfor han, ursinnigt stampande med foten, »han är inte undkommen ännu. Vet ni, löjtnant, hvar byn Kreschkow är belägen?»

»Ja.»

»Godt, då ska' ni genast och utan uppehåll begifva er af dit. Här finnes ju tio soldater, som förut varit kavallerister. Med dem måtte ni kunna återbringa Gutofsky och hans falske tjenare. Ah», fortfor den uppretade öfversten och började återigen mäta stuggolfvet med långa steg, »en sådan listig krabat har jag aldrig varit ute för. Ställde han sig ej så menlös och undergifven, och hur ömt deltog han ej i den skurkens Mirons öde. Ah, jag förstår, han såg nog, att han i Miron skulle få ett bra och tjenligt verktyg för sina planer. De penningar han samlat på sin handel, hvad har han användt dem till, om inte till att understödja rymmande landsmän. Vid den helige Michaël, lithauern har öfverlistat mig på ett sätt, som ingen före honom kunnat göra. Men han har ej vunnit spelet ännu. Sista händelsen återstår, och i den vill jag också ha ett ord. Skynda er, löjtnant, och nu säger jag er, att om ni ej för med er tillbaka Gutofsky och Miron, *så sitter edert hufvud bra löst på edra axlar.*»

Den ton, med hvilken Livinoff uttalade dessa sista ord, på hvilka han också lade stark tonvigt, var så sträng, att Ivanoffsky till och med bleknade. Han visste nemligen alltför väl, att Livinoff aldrig lade fingrarne emellan, när det gällde att straffa på allvar. Sedan han funderat hit och dit några minuter, sade han slutligen:

»Men, herr öfverste, ni tager ej i betraktande det stora försprång, som flyktingarne erhållit.»

»Betyder ingenting», svarade Livinoff raskt och med ett skärande uttryck i rösten. »Det gårminsann inte så fort att framskaffa en lastad vagn genom de af regnet uppblötta vägarne, som till och med i torrt tillstånd äro svåra och oländiga. Till Kreschkow är omkring åtta werst, om jag ej missminner mig. Det måste draga en rund tid med ett lass, som endast är förspändt med ett par hästar. För ryttare utan packning går det deremot betydligt lättare. Nå, ni vet nu, hvad ni har att rätta er efter. Inom en halftimme måste ni vara på väg. Tillräckligt med hästar finnes i citadellet.

Med dessa ord ville Livinoff aflägsna sig. Löjtnanten ställde sig dock beslutsamt i hans väg.

»Men om, trots eder förmodan, flyktingarne redan hunnit fram, och fartyget afseglat, skall då likväl det stränga

straffet tillämpas på mig?» sporde han och såg Livinoff allvarligt i ögonen.

Öfversten blef svaret skyldig för en stund. Sedan han ånyo tagit sig en häftig promenad öfver golfvet, stannade han åter framför Ivanoffsky, fixerade honom stadigt och sade derefter med en röst, som lät så hemsk och olycksbådande i den unga löjtnantens öron:

»Derom får jag besluta, då ni kommer tillbaka.»

Suckande och med nedböjdt hufvud skyndade Ivanoffsky bort. Han såg redan nu, att mycket icke var att hoppas.

*

8

Ungefär åtta ryska werst (således nära en svensk mil) norr om Archangel ligger byn Kreschkow. För något mer än två hundra år sedan fanns här ingenting annat än en eländig fiskarkoja, i hvilken bodde en skröplig gubbe, som dels födde sig med hvad hafvet kunde gifva honom, dels erhöll en ringa inkomst genom att lotsa fartyg in till staden, en hjelp som då för tiden var högst välkommen, alldenstund det ryska lotsväsendet på den tiden var föga eller alls icke utveckladt. Passagen in till Archangel är ganska kinkig, isynnerhet vid stormigt väder, och minsann inte så fort att framskaffa en lastad vagn genom de af regnet uppblötta vägarne, som till och med i torrt tillstånd äro svåra och oländiga. Till Kreschkow är omkring åtta werst, om jag ej missminner mig. Det måste draga en rund tid med ett lass, som endast är förspändt med ett par hästar. För ryttare utan packning går det deremot betydligt lättare. Nå, ni vet nu, hvad ni har att rätta er efter. Inom en halftimme måste ni vara på väg. Tillräckligt med hästar finnes i citadellet.

Med dessa ord ville Livinoff aflägsna sig. Löjtnanten ställde sig dock beslutsamt i hans väg.

»Men om, trots eder förmodan, flyktingarne redan hunnit fram, och fartyget afseglat, skall då likväl det stränga straffet tillämpas på mig?» sporde han och såg Livinoff allvarligt i ögonen.

Öfversten blef svaret skyldig för en stund. Sedan han ånyo tagit sig en häftig promenad öfver golfvet, stannade han åter framför Ivanoffsky, fixerade honom stadigt och sade derefter med en röst, som lät så hemsk och olycksbådande i den unga löjtnantens öron:

»Derom får jag besluta, då ni kommer tillbaka.»

Suckande och med nedböjdt hufvud skyndade Ivanoffsky bort. Han såg redan nu, att mycket icke var att hoppas.

*

8

Ungefär åtta ryska werst (således nära en svensk mil) norr om Archangel ligger byn Kreschkow. För något mer än två hundra år sedan fanns här ingenting annat än en eländig fiskarkoja, i hvilken bodde en skröplig gubbe, som dels födde sig med hvad hafvet kunde gifva honom, dels erhöll en ringa inkomst genom att lotsa fartyg in till staden, en hjelp som då för tiden var högst välkommen, alldenstund det ryska lotsväsendet på den tiden var föga eller alls icke utveckladt. Passagen in till Archangel är ganska kinkig, isynnerhet vid stormigt väder, ochden gamle fiskaren hade för den skull icke så litet att göra under vissa tider på året.

Småningom insågo dock myndigheterna platsens praktiska betydelse och gåfvo åt dem, som ville nedsätta sig der, åtskilliga goda förmåner.

Följden häraf blef, att Kreschkow snart blef mera bebyggd till stor förargelse för den gamle fiskaren, som tog detta intrång i sina sjelftagna rättigheter så hårdt vid sig, att han sjuknade och dog.

Ett mera pulserande lif begynte nu i Kreschkow, och snart var den att förlikna vid så godt som en yttre hamn till Archangel.

Vid tiden för denna berättelse, hösten 1712, såsom vi påminna oss, lågo tre fartyg söder om den smala och skogbeväxta landtunga, på hvilken Kreschkow var belägen. Det största af dessa fartyg var en tvåmastad holländare, ditkommen för att lasta hudar och sibiriska skinn, hvilka sedan hade god afsättning i Europa.

Mynher Mayer var fartygets egare och kapten. Han var en groflemmad atletisk figur med ett väderbitet ansigte, i hvilket den holländska godmodigheten och flegman tydligt afspeglade sig. Lutad mot ena relningen betraktade han än Kreschkow med dess här och der spridda rödmålade boningshus, än irrade hans sorglösa blickar med ett nästan intetsägande uttryck bort mot horizonten, der kyrktornen i Archangel svagt aftecknade sig, än fäste han ögonen lugnt ned på de i fören liggande båda kanonerna, och han mumlade då för sig sjelf, under det han for med handen öfver det slätrakade af välmående skinande anletet:

»Nu kunna de komma när som helst. De der», och vid dessa ord lät han sina blickar ånyo falla på kanonerna, »ska' nog göra sitt bästa, ifall sådant behöfves.»

Han hade knappt fått sista ordet öfver läpparne då hans styrman, alldeles motsatsen till mynher Mayer, liten och flink i rörelserna, närmade sig.

»Hur dags var det som de skulle komma?» sporde styrmannen lifligt.

Säfligt och likgiltigt besvarade kaptenen denna fråga sålunda:

»Vid midnatt, eller sednast klockan två.»

»Sedan få vi genast gå. Vinden är ju den mest gynnsamma?»

»Ja», svarade mynher Mayer nästan mekaniskt.

»Har kocken återkommit ännu?»

»Två gånger har han varit om bord, men som han ej kunde föra med sig all proviant på en eller två gånger, har han varit tvungen att ro i land igen.»

Kaptenen hostade ett par gånger, kastande pröfvande blickar uppåt tacklingen och den mer och mer mörknande himlen och sade derefter i myndig ton:

»När kocken återkommit, får ingen mera lemna fartyget.»

Förr, än det behöfves för att hjelpa ... hm ... hm ... ni vet.»

Mynher Mayer nickade stumt och jakande, hvarefter han försvann i kajuttrappan.

*

Något efter midnatt syntes han dock åter på däcket. Hans panna var nu molnhöljd, och i hans blickar lästes tydligt en allt mer tilltagande oro. Sedan han öfvertygat sig om, att allt var i ordning till afsegling, ställde han sig med ryggen lutad mot förmasten och väntade tåligt, hvad som skulle komma, allt under det han bolmade ut väldiga rökmoln ur den korta sjöskumspipan. Några alnar ofvanför hans hufvud hängde lanternan, och hennes sken föll med endast halfva sin ljusstyrka öfver Mayers välfödda gestalt och lugna anlete.

»Tusan hvad de dröja», mumlade han för sig sjelf, när han på nytt stoppade pipan. »Skulle de kanske blifvit hindrade redan i staden? Nå, då gå mina hundrafemtio rubel åt fanders. Kan ingen hjelpa då. Men ä' de ej här till senast klockan två, så går ja till segels.»

I den ställning han nu innehade väntade han medden holländarne medfödda flegman ända till dess klockan var nära två. Då blef han en smula orolig igen, ty den utlofvade belöningen låg honom om hjertat mera, än han ville tillstå för sig sjelf.

»De ha nog blifvit upptäckta», sade han för sig sjelf, »annars skulle de nog vara här nu.»

En stund derefter skulle han gå ned för att purra styrmannen, då ett buller på landtungan kom honom att stanna. Han tystnade.

»Der har jag dem», utbrast han halfhögt. »Jag hör tydligt skramlet af vagnshjul. För tusan, de köra fort, skulle de månne vara förföljda! Undrar om kanonerna ä' laddade! Jag måste ...»

»Laddade med skrot, mynher Mayer», utbrast i detsamma en gäll stämma bakom kaptenen, och när denne förbluffad vände sig om, stod hans styrman framför honom.

»Jag trodde, att ni sof», utbrast Mayer förbluffad.

»Nog försökte jag att göra det», svarade styrmannen, »men fåfängt. Oron öfver, hur det skall komma att gå, höll mig länge vaken. Slutligen lemnade jag kojen och har nu sjelf undersökt allt ombord. Hvar enda ända är på sin tillbörliga plats och kanonerna som sagdt laddade med skrot.»

»Purra karlarne då», befallde mynher Mayer hastigt. »Vi ha de väntade här nu.»

Sedan styrmannen fullgjort denna befallning, gick han på kaptenens uppmaning med fyra handfasta karlar ombord på fartygets storbåt, som utan olägenhet kunde rymma tio till tolf fullvuxne personer.

Båten kunde vara ungefär halfväges till land, då Mayers uppmärksamhet ånyo drogs till det buller, som vagnshjulen gjorde mot Kreschkows steniga och eländiga bygata.

»De ha ökat farten», mumlade han för sig sjelf. »Men, hvad vill detta säga», skrek han till och sprang, trots sin flegma och oviga kropp, ut till bogsprötet, »en ryttartrupp nalkas längre bort. Ah, de ha då sent omsider blifvit upptäckta. Nå, hvad rör det mig! Hur många ä' de? Fyra, sa' den vanskaplige tjenaren. Nå, godt; med mina fem pojkar bli de nio och de ska'nog reda sig en god stund. Svenskarne ä' inte så goda att ta's med, det ha de nogsamt visat, och far min talade nog många gånger om, då han som skeppspojke var med amiral De Witt i Öresund, när han slogs mot den svenska flottan och undsatte Köpenhamn. Det är ett tappert och hårdnackadt folk och ...»

Han fullbordade icke meningen. Larmet på stranden, hvarifrån Gutofskys manande rop till hästarne och de efter följande ryttarnes hämndeskri tydligt hördes ut till det holländska fartyget, gjorde att han ögonblickligen kallade de qvarvarande af besättningen, tre man, till sina poster. Han ville nämligen vara beredd på att lyfta ankar hvilket ögonblick som helst.

*

9.

Under djupaste tystnad hade Henrik Gutofsky fortsatt resan längs den oländiga strandvägen. Mer än en gång var det nära, att vagnen stjelpt öfver ända, och långa sträckor kunde den endast köras i sakta mak.

Miron fick då taga tömmarne, under det Gutoffsky sjelf gick på sidan om vagnen och med sin betydliga kroppstyrka hindrade den från att välta.

Ett par gånger hade Samuel Kratsch och Peter Strand begärt att få komma ut för att hjelpa till med att stödja vagnen. Den skulle också bli lättare, befriad från deras tyngd. Men Gutofsky sade tvärt nej till denna anhållan. När de båda officerarne, som nära nog voro mörbultade af de häftiga skakningarne under inemot två timmars färd på den steniga och gropiga skogsvägen det oaktadt vidhöllo sin afsigt, utropade Gutofsky förargad:

»Nå, så stig ut då, men skyll sedan inte på mig, om det går galet. Inte ett enda ögonblick ä' vi säkra för smygande ryska soldater.»

»Så mycket bättre då, om vi genast ä' till hands,» inföll Samuel Kratsch hastigt. »Om du blir anfallen, och vi ä' bundne i våra frivilliga fängelser, nog reda sig en god stund. Svenskarne ä' inte så goda att ta's med, det ha de

nogsamt visat, och far min talade nog många gånger om, då han som skeppspojke var med amiral De Witt i Öresund, när han slogs mot den svenska flottan och undsatte Köpenhamn. Det är ett tappert och hårdnackadt folk och ...»

Han fullbordade icke meningen. Larmet på stranden, hvarifrån Gutofskys manande rop till hästarne och de efter följande ryttarnes hämndeskri tydligt hördes ut till det holländska fartyget, gjorde att han ögonblickligen kallade de qvarvarande af besättningen, tre man, till sina poster. Han ville nämligen vara beredd på att lyfta ankar hvilket ögonblick som helst.

*

9.

Under djupaste tystnad hade Henrik Gutofsky fortsatt resan längs den oländiga strandvägen. Mer än en gång var det nära, att vagnen stjelpt öfver ända, och långa sträckor kunde den endast köras i sakta mak.

Miron fick då taga tömmarne, under det Gutoffsky sjelf gick på sidan om vagnen och med sin betydliga kroppstyrka hindrade den från att välta.

Ett par gånger hade Samuel Kratsch och Peter Strand begärt att få komma ut för att hjelpa till med att stödja vagnen. Den skulle också bli lättare, befriad från deras tyngd. Men Gutofsky sade tvärt nej till denna anhållan. När de båda officerarne, som nära nog voro mörbultade af de häftiga skakningarne under inemot två timmars färd på den steniga och gropiga skogsvägen det oaktadt vidhöllo sin afsigt, utropade Gutofsky förargad:

»Nå, så stig ut då, men skyll sedan inte på mig, om det går galet. Inte ett enda ögonblick ä’ vi säkra för smygande ryska soldater.»

»Så mycket bättre då, om vi genast ä’ till hands,» inföll Samuel Kratsch hastigt. »Om du blir anfallen, och vi ä’ bundne i våra frivilliga fängelser,skola du och din tjenare lätt bli öfvermannade, och då är det äfven ute med oss. Men tre tappre karlar ska’ nog kunna reda sig vid ett öfverfall, tycker jag.»

»Jaså, du räknar då inte på Miron, inföll Gutofsky, betydligt blidkad, »men jag kan försäkra dig, att han inte är så klen, som han ser ut. Mer än en gång har jag sett honom hålla stånd mot fyra karlar, hvar och en starkare än han.»

»Nå, så mycket bättre då», menade Peter Strand förnumstigt. »Då är det ju ännu större skäl, att vi arbeta gemensamt.»

»Låt så vara då inföll Gutofsky. »Men hållen er beredde att hvilket ögonblick som helst möta en fiende.»

Gutofskys spådom slog dock icke in, åtminstone under det han var på färd längs strandvägen. Himmelen hade ljusnat en smula i öster, der molnen skingrat sig. Ljusstrimman blef allt större, och snart kunde flyktingarne upptäcka de orediga konturerna af de utanför Kreschkow liggande fartygen.

»Hvilket är det nu?» sporde Gutofsky Miron och pekade utåt hafvet.

»Det som ligger närmast land.»

»Jaså, det är holländaren?»

»Ja.»

»Är du säker derpå?»

»Fullkomligt säker, herre.»

Vägen blef nu en smula jemnare, hvadan Gutofsky och hans båda stridskamrater hoppade upp på lasset, der de höllo sig fast i säckarne.

Såsom infödd ryss var Miron mera bekant med sättet att köra de små starka, och uthålliga ryska hästarne än

Gutofsky. Utan allt för mycket bråk fick han dem för den skull i ett starkare lopp än hans herre med alla sina rop och piskslängar.

I fullt galopp körde derför vagnen in i byn, som sträckte sig ända från uddens landfäste och ut till dess stenbundna spets. Här blef vägen återigen stenigare och ojemnare, och farten måste derför saktas, på det att vagnen ej skulle krossas och vältamot de hinder, som alltjemt lågo i vägen, och dem det nästan var omöjligt att undvika i följd af det mörker, som ännu låg tjockt öfver Kreschkow i följd af den täta skog, som på alla sidor omgaf byn.

Flyktingarne hade hunnit tillryggalägga ungefär hälften af densamma, då Miron, som en stund förut visat tecken till oro, med ens utropade:

»Vi ä’ förföljda!»

Dessa ord verkade som ett åskslag på de andre flyktingarne. Peter Strand släppte i första häpenheten sitt tag och ramlade till marken dock lyckligtvis utan att skada sig det ringaste. Han sprang genast upp och ilade, snabbfotad som han var, efter vagnen, den Miron satt i ännu starkare fart. Han fick snart tag i bakdelen af densamma och följde med på sidan.

Samuel Kratsch var nära att göra kamraten sällskap till marken, men just som han gled utför sidan, lyckades han få tag i en annan säck, och vid denna höll han sig krampaktigt qvar, till dess Gutofsky hjelpte honom upp på sin plats igen.

»Ja, Miron har rätt», mumlade den sistnämnde halfhögt. Det är verkligen en trupp ryttare, som nalkas, jag hör det nu.»

»Jag också», mumlade Samuel Kratsch.

»Men ... jag ... jag hör rakt ... ingenting», pustade den springande Peter Strand, som af det häftiga loppet nära nog uppgifvit andan. För... döme mig ... jag hör någonting.» Flyktingarne hade nu hunnit fram till de närmast lastbryggan liggande husen. Från dem och till bryggan var afståndet ungefär två hundra alnar.

Ryttartruppen kom emellertid närmare för hvarje minut, och snart kunde flyktingarne till och med höra de gallopperande hästarnes flåsningar tillika med ryttarnes förbannelser och ömsesidigt uppmuntrande rop.

»Herre», sade då Miron med sorgsen stämma, »vi måste lemna hästar och vagn efter oss.»

»Du har rätt», svarade Gustofsky under det han med förtviflade blickar såg sig omkring, »menhur ska’ vi komma ut till fartyget, om ej någon båt finnes här att ...»

»Jag hör tydliga årslag», afbröt Samuel Kratsch hastigt.

»Ja, och nu ser jag båten», inföll Miron. »Der», fortfor han och pekade på uddens yttersta spets, »der håller en båt på att nu lägga till.»

Fältet mellan byns yttersta hus och sjön var alldeles flackt. Här och der lågo visserligen några stenrös och mellan dem större och mindre stenar, men dessa kunde ej skänka något synnerligt skydd.

Anlitande alla sina krafter skyndade Gutofsky och hans tre följeslagare ned mot udden. De hade knappt hunnit halfväges mot det efterlängtade målet, då ett anskri bakifrån kom dem att stanna.

Anskriet kom från Peter Strand. Utmattad af det häftiga löpandet bredvid vagnen hade han nu blifvit ett stycke efter. Då han djerft nog skulle springa öfver ett stenrös, som låg i hans väg för att derigenom förkorta afståndet mellan sig och kamraterne, råkade han snafva och falla framstupa med den olyckliga påföljd att han slog ansigtet mot en af rösets största stenar.

»Fördömda otur», gnisslade Gutofsky och ryckte temligen omildt upp den afdånade kamraten. »Skynda dig, Kratsch, tag honom i benen, så ta’r jag honom i axlarne. Kanske att tiden ännu medgifver oss att komma undan.»

»Nej, nej, herre», inföll Miron och pekade upp mot byn. »Förföljarne ha redan blifvit oss varse. Se der, nu ha de

fått tag i vagnen. O, edra kanaljer, skratta lagom! Ännu kanske att ni skratta förgäfves.»

Från byns yttersta hus, der vagnen blifvit öfvergifven, hördes i detsamma ett infernaliskt hånskratt, åtföljdt af dessa uppmuntringsord:

»Skynda på; de fly der borta! Femtio rubel för hvar och en af flyktingarne!»

Det var en föga afundsvärd belägenhet, som våra tre käcke svenskar och Gutofskys trogne tjenare nu råkat uti. Den obestämda dagern gjorde också, attde icke med säkerhet kunde bedöma, huru många fiender de hade emot sig.

Marken dånade under hästhofvarne, och de i karrier framstörtande ryttarne togo sig ut som fantastiske spökgestalter. Allt närmare kom faran.

Det hade slutligen lyckats flyktingarne att uppnå det sista stenröset, beläget knappt tjugufem alnar från vattenytan. I samma ögonblick som de kommo dit lade också den holländska båten i land vid landtungans spets.

Sedan Peter Strand, som småningom började qvickna till, blifvit laggd nedanför röset, togo Gutofsky, Samuel Kratsch och Miron plats omkring honom, beredde att till sista bloddroppen försvara icke allenast den fallne kamraten, utan äfven sina egna lif.

»Framåt, nu ha vi dem!» skrek ryttarnes anförare och sporrade sin liflige springare för att rida upp på det just icke särdeles höga stenröset.

»Det är löjtnant Ivanoffsky, som här för befälet», utbrast Gutofsky. »Då få vi en hård strid att utkämpa, ty man må säga hvad man säga vill om denne officer, men tapper är han och skulle utan tvifvel pryda sin plats till och med bland kung Karls drabanter. Men, stå på er, kamrater, och låten se, att den långa fångenskapen lika litet slappat *edra* armsenor, som det gjort det med mina. Först en salfva ur pistolerna, sedan få värjorna göra resten.

»Herre», utbrast i detsamma Miron, »jag ser nu mycket väl, att vi ej ha mera än tio fiender emot oss.»

»Tio ryttare menar du» inföll Gutofsky, »men du har glömt, att det också ligger tio fotsoldater här i byn Kreschkow.

»De ä’ ute på ströftåg», svarade Miron med fast och beslutsam stämma. »Det var antagligen af dem, som vi hörde bullret och vapenslamret ihjons i skogen ungefär halfväges hit. Ni säger, att lyckan inte gynnar oss, herre, men jag vågar påstå, att det är just det den gör.»

»Hur så», sporde Gutofsky hastigt. »Hur kan du förklara detta ditt påstående?»

»Jo anser ni det inte för en synnerlig lycka, att soldaterna passerade öfre och stora vägen, under det vi utan att oroas gingo på den andra och betydligt mindre. Hade vi i stället mött dem på den trånga vägen, skulle utan tvifvel ingen kommit lefvande undan, eller också hade vi helt enkelt blifvit på platsen. Är inte det lycka, så vet inte jag, hvad ni kan mena med lycka.»

Gutofsky svarade ingenting af den enkla orsak, att han redan funnit sig öfverbevisad om, att han hade orätt.

»Må vara huru som helst», inföll Samuel Kratsch, under det han afsköt sin pistol mot en af de ryttare, som vågat sig upp på stenröset, »nu är det åtminstone ej tid att gräla om en sådan småsak, här få vi annat att göra.»

Svenskens kula hade träffat säkert. Med genomborradt hufvud störtade ryttaren från hästen, som, uppskrämd af skottet och utan säkert fotfäste, genast gjorde »helt om» och störtade bort, utan att de öfrige ryttarne kunde fasttaga honom.

Bullret af flyktingarnes vagn, så dånet af ryttartruppen och nu sednast skottet hade väckt hela byn ur sömnen. Der och hvar öppnades ett fönster eller en dörr, och förskräckta och förvånade anleten tittade ut öfver allt.

Skottet hade äfven medfört en annan god verkan, nemligen den, att Peter Strand vaknade till fullständig sans igen. Med ett enda språng var han på benen.

»Godt!» utbrast Gutofsky förnöjd, »nu ha vi alltid två styfva armar mer.»

»Ja, det kan du vara säker på», menade Peter Strand, skakade på sig några gånger liksom för att sätta kroppen riktigt i stånd igen, och började derefter att skjuta, han med.

Till hälften dolde bakom stenröset hade svenskarne fördelen, att de voro mera skyddade. De kunde också bättre taga sigte på motståndarne, hvilka ej hade så lätt för att gömma sig och sina hästar.

Ivanoffsky både svor och bad. Han hade inomen kort stund förlorat tre man och ännu icke vunnit den ringaste fördel öfver de fåtalige motståndarne.

»Det här går nog bra», menade Samuel Kratsch, under det att han flinkt laddade pistolen ånyo. Hela striden här påminner mig om en händelse vid Düna, när jag var med kung Karl på en rekognoscering. Vi hade ....»

»Nu är det inte tid att prata», afbröt Gutofsky häftigt. »Medan du pratar, är fienden öfver oss!»

»Ja, dit kommer den nog ändå», inföll Miron hastigt. »Se der söka de att kringgå stenröset.» Så var också förhållandet. När Ivanoffsky märkte, att det skulle medföra allt för stor förlust för honom att söka rida öfver det temligen breda stenröset, der hästarne till all olycka ej heller kunde få säkert fotfäste, beslöt han sig för att kringgå detsamma. Denna rörelse hade bättre utsigt att lyckas, det antog han.

Sporrande sin eldige springare red han för den skull till höger, men var nära deran att rida ned i en brant fördjupning, den han ej i en hast kunde upptäcka. Men hästen såg faran och tog en djerf ansats med den påföljd att Ivanoffsky, hur skicklig ryttare han än var, blixtsnabbt kastades ur sadeln. Hästen satte i stället djerft öfver fördjupningen och sprang gnäggande bort. Förgäfves kallade löjtnanten, som ögonblickligen var på fötterna igen, honom tillbaka med välkända signaler; det skrämda djuret lystrade icke nu mera på dem.

Arg och förtviflad såg sig löjtnanten omkring efter en ny häst. Men då han icke såg någon lös sådan, var han just i beredskap att befalla en af ryttarne sitta af, när en kula från Gutofskys pistol gjorde denna befallning onödig.

I samma ögonblick som ryttaren störtade från hästen, skyndade Ivanoffsky fram och bemäktigade sig tyglarne. Det obändiga djuret ville följa sina öfriga kamraters exempel och sätta af ifrån valplatsen, men Ivanoffsky tvang det snart att böja sig för hans vilja.

Väl uppkommen i sadeln samlade han sina öfverblifne sex ryttare och sprängde af åt motsatthåll, för att till venster kringgå det för honom och hans trupp så ödesdigra stenröset.

Här lyckades han bättre, ty marken var här mera jemn.

Under det missödet inträffade med Ivanoffsky, och hans män voro samlade omkring honom, hade Gutofsky, som märkte ryssarnes afsigt, gifvit sina kamrater ett tecken att skyndsamt följa sig. De hunno dock icke långt på sin reträtt, förrän Ivanoffsky var öfver dem.

Flyktingarnes belägenhet blef nu sämre, än den hittills varit. Utan det ringaste skydd och med endast sina värjor till försvarsvapen (de sista krutkornen hade blifvit bortskjutne, när den fjerde ryttaren föll) skulle de kanske snart duka under för sina motståndare, som ju hade fördelen af att vara mera skyddade af hästarne, samt lättare kunde förflytta sig från ett ställe till ett annat.

»Nu gäller det att visa, att vi tillhöra kung Karls bussar», sade Gutofsky allvarligt. »Vill du ej strida mot dina landsmän, Miron, så skynda ned till båten så fort du kan.»

»Visst ä' de mina landsmän», svarade Gutofskys trogne tjenare och grep sin herres hand, »men de ä' också mina fiender. Hur mycket ha de ej pinat och plågat mig för den olycka, till hvilken jag ej var skulden? Ni deremot, en främling, till och med en arm fånge, bevisade mig, den af alla föraktade, ett långt mera menskligt sinne. Och jag skulle öfvergifva er, när faran hotade! Nej, tänk aldrig derpå! Jag vill slåss vid er sida, och skulle jag stupa, då vet jag, att jag ej illa belönat edert ädelmodiga handlingssätt.»

Dessa ord gjorde ett djupt intryck på Karl XII:s män. Den hjelp, som Miron kunde lemna, var naturligtvis ej

ringa.

Holländarne hade emellertid börjat röra på sig nere i båten. De ville ogerna blanda sig i affären mellan flyktingarne och deras förföljare, men när styrmannen märkte, huru längre bort på udden en mörk massa närmade sig, och anade, att det varförstärkning åt ryttarne, skyndade han i spetsen för sina män, utom en, som lemnades qvar för att vakta båten, flyktingarne till hjelp.

Striden mellan desse och ryttarne var då redan i full gång. Samuel Kratsch och Miron voro sårade, men icke ohämnade. Tre ryttare hade måst bita i gräset.

Löjtnant Ivanoffsky hade, skummande af raseri, vändt sig mot Gutofsky, den han öfveröste med de aldra gröfsta tillmälen, kallade honom skurk, förfalskare och mera dylikt.

»I krig äro alla knep tillåtna», svarade lithauern buttert. »Jag har ej lofvat er att ej försöka rymma, derför att ni ej affordrade mig detta löfte. Men, eftersom vi nu antagligen snart måste skiljas för alltid, så vill jag berätta för er, att alla de tjugu svenske krigsfångar, som lyckats rymma under det sista halfåret, ha blifvit satta i stånd dertill genom den hjelp jag lemnat dem. Jag vill långt ifrån skryta deraf, utan har velat säga detta för er nu, på det att ni måtte kunna berätta förhållandet för öfverste Livinoff. Han tror sig vara den slugaste karl i hela Ryssland, men detta är bara tomt skryt, åt hvilket både jag och mina kamrater mången gång hjertligt skrattat. Ni ser kanske den båt, som ligger der ute vid udden; den skall upptaga oss, och sedan farväl, herr löjtnant, och tack för vår angenäma samvaro under dessa tre år, hvartdera af dem längre än en evighet för mig.»

Löjtnant Ivanoffsky ordentligt skälfde af harm och förbittring vid dessa sista ord, dem Gutofsky uttalade med djup hånfull stämma.

Denna sinnestämning gjorde också, att han ej med tillbehörig kraft kunde styra sin springare mot den hatade svensken. Hästen snubblade och föll, men i sista ögonblicket hade Ivanoffsky nog besinning qvar att kasta sig åt sidan.

Ögonblicket derefter stod han åter framför sin motståndare. Enviget började och blef häftigare för hvarje minut. Till en början vann ryssen en liten fördel. Gutofsky stod med ryggen vänd moten fotshög upphöjning i marken. Detta såg Ivanoffsky och gjorde allt för att förmå honom att draga sig tillbaka, i hopp om att han skulle snafva, då hans död varit gifven, ty ryssen hade föresatt sig att ej skona sin motståndare. Hans eget hufvud stod ju på spel.

I rätt tid hann dock Miron att med några rop varna Gutofsky. Ursinnig häröfver rusade löjtnanten blindt på sin motståndare, men råkade att dervid på det oförsigtigaste blotta sig.

Till en början hade Gutofsky, som visste med sig sjelf, att han var sin motståndare öfverlägsen på värja, haft för afsigt att endast göra honom otjenstbar för en liten tid, men då han nu tydligt märkte den hätskhet, som talade både genom Ivanoffskys ord, uppträdande och blickar, fann han det förenligt med sin egen säkerhet att göra honom oskadlig på ett mera känbart sätt. Då nu Ivanoffsky blottade sig, passade Gutofsky på och rände sin långa pamp in i veka lifvet på ryssen.

Ivanoffsky föll, under det hans skälfvande läppar uttalade en fruktansvärd förbannelse.

Gutofsky tog ett steg framåt för att se efter, hur det kunde stå till med motståndaren, då Peter Strand häftigt ryckte honom i armen, under det han skrek:

»Är du rent af galen! Låt ryssen ligga der han ligger. Se dit, ska' du få se, att det inte är rådligt att stanna här längre.»

Då Gutofsky följde riktningen af officerens hand studsade han. En linie soldater, förstorad i den oredigа dagern, närmade sig hastigt. Det var de tio i Kreschkow posterade knektarne, som nu kommo tillbaka. Af en händelse hade de varseblifvit Ivanoffskys ryttare och skyndade tillbaka, anande att något vigtigt var på färde. Den oländiga marken hade dock hindrat dem från att komma fram i tid, annars hade nog flyktingarnes djerfva äfventyr

misslyckats.

De holländske sjömännen hade sina långa bössor med sig och gåfvo de anryckande soldaterna en fullsalfva med den påföljd, att de stannade, ovisse om huru många fiender som dolde sig på udden.

Dessa välkomna minuter begagnade sig flyktingarne och sjömännen genast af, och länge dröjde det icke, förrän de uppnått båten.

Den satte genast ut och ilade under kraftig rodd och beskjuten af de ned till uddens spets skyndande ryssarne, som för sent upptäckte, hvilken dumhet de begått, när de ej genast ryckte fram, och derför sköto af alla krafter, fastän utan resultat, ut till mynher Mayers fartyg. När båten låg vid sidan, gick Mayer sjelf fram i fören och affyrade den ene kanonen. Detta satte en sådan skräck i de moskowitiske soldaterne, att de hals öfver hufvud skyndade upp till byn igen, der de gömde sig i husen, buskarne och snåren.

Mynher Mayers fartyg lyfte genast ankar: seglen tillsattes, och gynnadt af en frisk vind seglade det bort med sin dyrbara last.

Ivanoffsky fördes på morgonen i döende tillstånd till Archangel. Men innan han utandades sin sista suck, hade han nog krafter qvar att för öfverste Livinoff berätta om hela uppträdet vid Kreschkow. Öfversten svarade ingenting; han syntes icke så litet skamflat.

Och lika skamflata blefvo Archangels innevånare, när kännedomen om den djerfva flykten blef mera allmänt bekant. Många trodde icke derpå, utan ansågo alltsammans för en saga, men småningom blefvo de likväl öfvertygade om, att alltsammans var ren verklighet.

Detta Gutofskys djerfva handlingssätt och hans uppoffringar för sine olycklige stridskamrater blefvo sedan omtalade och beundrade slägte ifrån slägte, och ännu i våra dagar tillhör historien om köpmannen i Archangel folket i staden och i trakten der omkring.

*

II.

Den gamle fiskaren.

1.

I södra delen af Nylands län i Finland ligger en socken vid namn Hvittis. Straxt norr om sockenkyrkan är Niuhola gästgifvaregård belägen. Följer man en liten smal och slingrande gångstig genom skogen venster om kyrkan och gästgifveriet, kommer man efter ungefär en halftimmes vandring fram till en liten täck gård, helt och hållet inbäddad i lummiga träd.

Vi skrifva sommaren 1784. En tiderymd af sjuttiotvå år har sålunda gått till ända sedan det blodiga uppträdet vid byn Kreschkow norr om Archangel.

Det lilla vackra hemmanet, som då var nytt, det vill säga så pass nytt, att det uppfördes under loppet af 1780, såg så fridfullt och inbjudande ut, att den vandrare, som råkade på detsamma, gerna stannade der för att hvila en stund och må hända göra en påhelsning hos ställets egare, den nittionioårige gamle knekten med den vänliga blicken, det varma goda hjertat och den för alla nödlidande efter råd och lägenhet städse öppna handen.

Endast ett par stenkast ifrån gården utbredde en vacker med holmar och skär rikt försedd sjö sin klara yta och ökade naturligtvis behaget i gårdens läge ännu mera. Kom man en gång dit, hade man svårt för att slita sig

derifrån såväl för den vackra omgifningens som för den gamle knektens skull. Han var ett lefvande minne, ett ärrigt och derför ett kärt och vördadt minne från den tid, då Sveriges ord betydde mycket bland Europas makter, och då tolfte Karl höll tre öfvermodige konungar i styr, ända till dess han sjelf föll för den storm hans envishet framkallat.

En strålande klar dag i slutet af juli månad det först nämnda året syntes en ung flicka med nötbrunt hår och helsans vackra färg på kinderna häftigt träda

II.

Den gamle fiskaren.

1.

I södra delen af Nylands län i Finland ligger en socken vid namn Hvittis. Straxt norr om sockenkyrkan är Niuhola gästgifvaregård belägen. Följer man en liten smal och slingrande gångstig genom skogen venster om kyrkan och gästgifveriet, kommer man efter ungefär en halftimmes vandring fram till en liten täck gård, helt och hållet inbäddad i lummiga träd.

Vi skrifva sommaren 1784. En tiderymd af sjuttiotvå år har sålunda gått till ända sedan det blodiga uppträdet vid byn Kreschkow norr om Archangel.

Det lilla vackra hemmanet, som då var nytt, det vill säga så pass nytt, att det uppfördes under loppet af 1780, såg så fridfullt och inbjudande ut, att den vandrare, som råkade på detsamma, gerna stannade der för att hvila en stund och må hända göra en påhelsning hos ställets egare, den nittionioårige gamle knekten med den vänliga blicken, det varma goda hjertat och den för alla nödlidande efter råd och lägenhet städse öppna handen.

Endast ett par stenkast ifrån gården utbredde en vacker med holmar och skär rikt försedd sjö sin klara yta och ökade naturligtvis behaget i gårdens läge ännu mera. Kom man en gång dit, hade man svårt för att slita sig derifrån såväl för den vackra omgifningens som för den gamle knektens skull. Han var ett lefvande minne, ett ärrigt och derför ett kärt och vördadt minne från den tid, då Sveriges ord betydde mycket bland Europas makter, och då tolfte Karl höll tre öfvermodige konungar i styr, ända till dess han sjelf föll för den storm hans envishet framkallat.

En strålande klar dag i slutet af juli månad det först nämnda året syntes en ung flicka med nötbrunt hår och helsans vackra färg på kinderna häftigt trädaut på den lilla af slingerväxter rikligt omslutna förstugubron. Länge stod hon orörlig som en bildstod och såg utåt sjön, under det hon höll venstra handen öfver ögonen. Slutligen tog otåligheten dock ut sin rätt, och hon utbrast, under det hon knyckte ett par gånger på den bländhvita nacken:

»Det vet jag visst, det. Det är inte snällt af farfar att ligga ute på sjön så der hela dagarne ända från tidigt på morgonen och till sent på aftonen. Aldrig ser man till honom. Fiska, det är då allt hvad han önskar, och när vintern kommer, leds han riktigt vid, eftersom han inte får ligga der ute och plumsa. Och hvad jag är ond på gamle Mikko, som med all makt underbläser det der begäret. Ah, jag vet nog hvarför, jag. Mikko vet, att han aldrig behöfver gå tomhändt hem, ifall fisket lyckas. A--h, han är en gammal lufver, men jag ska’ väl vänja honom af med det der, jag!»

Med dessa ord sköt den unga vackra flickan trotsigt fram underläppen och försökte att se riktigt ond ut, men lyckades endast till hälften. De små groparne i kinderna motsade vredesdraget kring de fina svällande läpparne.

Medan hon sålunda stod och smågrälade för sig sjelf öfver farfadrens dröjsmål, skymdes dörröppningen bakom

henne af en smärt manlig gestalt. Det var en ung man om vid pass tjugu års ålder. Med oförställd beundran betraktade han den vackra flickan framför sig, och hans tankfulla anlete ljusnade ju mera han såg på henne.

Slutligen trädde han fram. Den unga flickan spratt till och rodnade som en nyutsprucken ros, då hon fann, att hon icke var ensam. Länge dröjde det likväl icke, förrän hon återvunnit herraväldet öfver sig sjelf.

»Hörde ni inte, hur jag stod för mig sjelf och grälade öfver farfar, som dröjer så länge?» sporde hon och log ett godt leende.

»Jo, till en del hörde jag det», svarade den unge mannen på lindrigt bruten svenska. »Men,var ej orolig, er farfar kommer tids nog hem, och jag har god tid att vänta.»

Den blick, som åtföljde dessa sista ord, kom den unga flickan att rodnande slå ned sina ögon. Detta tillstånd af ljuf qvinlig förvirring varade dock ej länge; hennes ansigte återtog snart sin naturliga färg, och det var med en ton af lätt förtrytelse som hon utbrast;

»Men, då här är främmande, borde han väl ...»

»Han visste ju inte, att jag skulle komma», afbröt främlingen. »Var nu ej orättvis. Men se, der ute vid den till höger belägna holmen synes en båt.»

»Ja, det är Ran, så heter farfars båt, den ingen utom han får begagna. Jag känner väl igen den. Nå ändtligen får ni träffa honom!»

»Ja, jag tillstår, att detta möte kommer att bära mycket i sitt sköte för mig», sade främlingen bugande. »Ni kan ej tro, hvad jag längtar efter denna stund. Decenniers hågkomster skola nu upprullas. Jag fullgör bara en pligt, som min farfar ålade min far att fullgöra. De politiska hvälfningarne, ha dock gjort att min far ej kunde hålla det löfte han på sin faders dödsbädd gaf honom. Nu är också min far död, men mig skall det förunnas att till er farfar, som var mycket bekant med min farfar, ånyo upprulla isynnerhet *en* tafla från denna deras bekantskap.»

Den unge mannen hade talat med värme, och hans vackra ögon strålade af glädje.

»Men, hvem är ni då?» sporde den unga flickan uppriktigt. »Ni kommer bara hit utan att presentera er, och derför ...»

»Retar jag er nyfikenhet, ja», fortfor den unge mannen, då flickan sjelf afbröt sitt tal. »Men, var lugn, ni skall nog få veta mitt namn, då er farfar kommer hem.»

En half timme derefter låg en grönmålad vacker båt vid den lilla stenbryggan. Först steg gamle Mikko i land och derefter en ännu, oaktadt sin höga ålder, reslig gubbe med snöhvitt hår, som flöt långtned öfver axlarna, och ett likaledes hvitt skägg, som räckte ned öfver bröstet.

Den unga vackra flickan sprang gladt emot den gamle farfadren, och hötte skälmaktigt åt Mikko, som bemötte denna sedvanliga helsning med ett gladt leende, och började smeka det hvita, ståtliga skägget. Några alnar bakom henne följde främlingen. Han stannade i skydd af ett par buskar, och då hans blickar föllo på den gamle, stod den tydligaste öfverraskning att läsa i dem.

»Han måtte allt vara bra gammal», tänkte främlingen, »och hvad han varit vacker i sin ungdom.»

Den unga flickan hade emellertid i korta ordalag omtalat det besök, som deras hem fått. Hvad främlingen hette, det kunde hon naturligtvis ej yppa, alldenstund hon icke visste det sjelf.

»Han har sagt, att du, farfar, först skall få veta det», slutade hon sitt anförande.

»Hm, hm», hostade gubben och slätade ut skägget, som sondottern bringat en smula i oordning. »Du sade, att han är vacker och ståtlig, och att han bryter på svenska.«

»Ja, men se der kommer han sjelf. Du kan nu, farfar, personligen öfvertyga dig om, att jag inte narras.»

*

2.

Åldringen med hvita skägget gick så fort han kunde den unge främlingen till mötes. Men några alnar framför honom stannade han plösligt och for med båda händerna öfver pannan. Det syntes tydligt, att ett gammalt minne höll på att dyka upp i hans själ.

Plötsligt rätade han upp sin ännu vackra gestalt, de djupt liggande ögonen blixtrade, och med en stämma, som ännu hade något af den fordna malmklangen i sig, utropade han:

»Jag ser ej fel. Edert namn är Livinoff.»

Vid ljudet af detta namn for den unga flickanned öfver axlarna, och ett likaledes hvitt skägg, som räckte ned öfver bröstet.

Den unga vackra flickan sprang gladt emot den gamle farfadren, och hötte skälmaktigt åt Mikko, som bemötte denna sedvanliga helsning med ett gladt leende, och började smeka det hvita, ståtliga skägget. Några alnar bakom henne följde främlingen. Han stannade i skydd af ett par buskar, och då hans blickar föllo på den gamle, stod den tydligaste öfverraskning att läsa i dem.

»Han måtte allt vara bra gammal», tänkte främlingen, »och hvad han varit vacker i sin ungdom.»

Den unga flickan hade emellertid i korta ordalag omtalat det besök, som deras hem fått. Hvad främlingen hette, det kunde hon naturligtvis ej yppa, alldenstund hon icke visste det sjelf.

»Han har sagt, att du, farfar, först skall få veta det», slutade hon sitt anförande.

»Hm, hm», hostade gubben och slätade ut skägget, som sondottern bringat en smula i oordning. »Du sade, att han är vacker och ståtlig, och att han bryter på svenska.«

»Ja, men se der kommer han sjelf. Du kan nu, farfar, personligen öfvertyga dig om, att jag inte narras.»

*

2.

Åldringen med hvita skägget gick så fort han kunde den unge främlingen till mötes. Men några alnar framför honom stannade han plösligt och for med båda händerna öfver pannan. Det syntes tydligt, att ett gammalt minne höll på att dyka upp i hans själ.

Plötsligt rätade han upp sin ännu vackra gestalt, de djupt liggande ögonen blixtrade, och med en stämma, som ännu hade något af den fordna malmklangen i sig, utropade han:

»Jag ser ej fel. Edert namn är Livinoff.»

Vid ljudet af detta namn for den unga flickansom stannat brevid gubben, ett par steg tillbaka. Hennes fordna glädtiga mine var försvunnen; en iskall blick häftades nu istället på främlingen. Hur mycket sade icke detta namn; hur många sorgliga minnen döko icke nu upp i gubbens själ!

»Ja, mitt namn är Livinoff», svarade främlingen, synbarligen smärtsamt berörd af den köld, som nu visades honom. »Men jag trodde, att en tidrymd af sjuttiotvå år skulle kunnat smälta den gamla isen, och att ...»

Den gamle mannens ansigtsuttryck förändrades plötsligt vid dessa främlingens ord. Från att ha varit kallt, nästan frånstötande, blef det nu mildt och vekt.

»Ni har rätt», sade han och räckte den unge mannen sin hand. »Men vet ni, hvad jag tänkte?»

Då unge Livinoff icke besvarade denna fråga, gjorde den gamle det sjelf.

»Jag tänkte på förflutna glada och sorgliga minnen», sade han, under det han gaf sin gäst ett tecken att följa med

upp mot manbyggnaden. »Allt står nu så lifligt för mig, huru det var 1712 i Archangel. Jag hade nästan glömt bort det der äfventyret, som kunnat slutat så sorgligt för mig och mina vänner, om ej åsynen af er, ty ni är en fullkomlig afbild af Archangels kommendant, med ens frammanat de der hågkomsterne.»

»Men», inföll Livinoff, »hur hängde det tillsammans med det falska passet? Det har aldrig blifvit utredt!»

»Helt naturligt», svarade Gutofsky, ty läsaren har väl redan gissat sig till, att den gamle fiskaren var denne vår gamle bekante från det skildrade äfventyret vid Archangel. »Miron, han sofver nu i ro på Hvittis kyrkogård, ni kan se hans grafsten till höger inom vestra porten, hade kommit öfver ett gammalt pass, som kommendanten sjelf utfärdat. Det var också denne trogne tjenare, som gaf mig rådet att skrifva ett dylikt och dervid efterapa kommendantens stil. Under fredliga förhållanden skulle ingen meniska i hela verlden kunnat förmå mig tillatt begå en så usel handling som förfalskning, men i krig äro nästan alla medel tillåtne. Dessutom marterades jag dag och natt af längtan efter frihet. O, ni, som är så ung, vet kanske inte, hvad det kännes tungt för en krigare att vara i saknad af friheten, denna perla, som af ingenting kan ersättas. Är det då någonting att förundra sig öfver, att jag använde det mig till buds stående medlet?»

»Nej», inföll Michaël Livinoff svårmodigt, »jag undrar ej derpå, ej heller hyser jag någon den ringaste motvilja mot er, derför att farfar sedermera fick lida så mycket för er skull!»

»Fick han det», inföll Gutofsky medlidsamt och for med handen öfver pannan. »Jag trodde, att czar Peter skulle vara en så pass rättvis menniska, att han insåg, att er farfar alls inte hade någon skuld till denna flykt.»

»Så gjorde han likväl ej», svarade Michaël Livinoff och såg ned mot jorden, »men låt mig tala derom till exempel i morgon. Med er tillåtelse stannar jag ett par dagar hos er, till dess jag kan finna någon passande lägenhet att komma till Helsingfors.»

Gutofsky besvarade denna indirekta sjelfbjudning med en jakande böjning på det ärevördiga hufvudet.

Vid afskedet från Michaël Livinoff var den unga flickan något vänligare stämd.

»Ni tyckes vara missnöjd på mig», sade den unge främlingen och betraktade flickan med förebrående blickar, »men hvadan kommer detta. Är det kanske derför, att jag bär ett ryskt namn, som er farfar kanske har anledning till att hata? Lika litet som ni rår för eder farfars fordna strider, lika litet rår också jag för hvad, som fordom timat i min slägt.»

Aina Gutofsky, så hette den gamle krigarens sondotter, besvarade icke dessa mildt förebrående ord. Med er häftig rörelse lösgjorde hon sin lilla hand från Livinoffs och ilade smidig som en gazell i förväg upp till manbyggnaden.

»Hvilken vacker flicka», tänkte Michaël och såglänge efter den bortilande. »Hur mycket ondt kan ej ett krig åstadkomma hos skiljda slägter äfven in i sednare led.»

Den unge mannen blef här afbruten af Gutofsky, som lade sin hand på hans skuldra, i det han sade:

»Jag är en gammal man, såsom hvar och en kan se. Om jag får lefva något mera än ett år till, har jag sett ett hundra draga öfver jorden. Ju mera jag betraktar eder, desto större förtroende ingifver mig edert ansigte. Vill ni i morgon delgifva mig eder familjs historia från 1712, så skall ni i utbyte få höra min egen. Den är rik på både lycka och olyckor och förtjenar, såsom jag tror, att höras?»

»Ett större nöje kan ni ej bereda mig, herr kapten», svarade Livinoff och tryckte den gamles händer.

»Kapten! Hvad! Hur vet ni, att jag är kapten», utbrast Gutofsky förvånad.

»Det skall ni få veta i morgon. Ni behöfver hvila; farväl till dess.»

Med dessa ord skyndade Michaël Livinoff med hastiga steg upp till det rum, som en tjenstflicka anvisade honom.

»Han vet, att jag är kapten», mumlade Gutofsky för sig sjelf, under det han sakta gick in i sitt sofrum. Hur hänger detta ihop? Jag är högst förbluffad. Hur har han kunnat få veta det? Ah, troligtvis har han frågat någon af

bönderne i Hvittis kyrkby, eller kanske gästgifvaren på Niuhola. Jaha, så måste det vara.»

Lugn i den föreställningen att saken förhöll sig så, som han trodde, gick han in för att njuta den korta hvila han behöfde.

*

3.

Frukostbordet var dukadt, och Aina, som under nattens lopp knappast fått en blund i sina ögon, sysslade ifrigt dermed, när den gamle knekten trädde in.länge efter den bortilande. »Hur mycket ondt kan ej ett krig åstadkomma hos skiljda slägter äfven in i sednare led.»

Den unge mannen blef här afbruten af Gutofsky, som lade sin hand på hans skuldra, i det han sade:

»Jag är en gammal man, såsom hvar och en kan se. Om jag får lefva något mera än ett år till, har jag sett ett hundra draga öfver jorden. Ju mera jag betraktar eder, desto större förtroende ingifver mig edert ansigte. Vill ni i morgon delgifva mig eder familjs historia från 1712, så skall ni i utbyte få höra min egen. Den är rik på både lycka och olyckor och förtjenar, såsom jag tror, att höras?»

»Ett större nöje kan ni ej bereda mig, herr kapten», svarade Livinoff och tryckte den gamles händer.

»Kapten! Hvad! Hur vet ni, att jag är kapten», utbrast Gutofsky förvånad.

»Det skall ni få veta i morgon. Ni behöfver hvila; farväl till dess.»

Med dessa ord skyndade Michaël Livinoff med hastiga steg upp till det rum, som en tjenstflicka anvisade honom.

»Han vet, att jag är kapten», mumlade Gutofsky för sig sjelf, under det han sakta gick in i sitt sofrum. Hur hänger detta ihop? Jag är högst förbluffad. Hur har han kunnat få veta det? Ah, troligtvis har han frågat någon af bönderne i Hvittis kyrkby, eller kanske gästgifvaren på Niuhola. Jaha, så måste det vara.»

Lugn i den föreställningen att saken förhöll sig så, som han trodde, gick han in för att njuta den korta hvila han behöfde.

*

3.

Frukostbordet var dukadt, och Aina, som under nattens lopp knappast fått en blund i sina ögon, sysslade ifrigt dermed, när den gamle knekten trädde in.»God morgon, mitt barn», helsade han.

Aina vände sig om, men tog i detsamma ett par steg tillbaka.

»Nej, se farfar har klädt sig i uniform i dag», utbrast hon och slog sina armar kring den gamles hals. »Hvad du ser ståtlig ut i den der drägten! O, jag önskar bara, att jag sett dig i yngre dagar i sällskap med kung Karl! Var han lika vacker och ståtlig som du?»

»Så du pjollrar», utbrast den gamle kaptenen-fiskaren och smekte leende sin vackra sondotters kinder. »Men säg mig, Aina, hvad tycker du om vår gäst?»

Den vackra flickan vände sig bort några ögonblick. Hade gubben varit riktigt skarpsynt, skulle han nog sett, hurusom Ainas af nattvaket något bleknade hy antog en friskare färg.

»Du svarar inte», fortfor kaptenen. »Kanske att du inte tycker om honom, derför att han är ryss?»

»Asch, så du pratar, farfar», inföll nu ändtligen Aina och slog afvärjande med båda händerna, »inte kan man väl bilda sig någon riktig föreställning om en person, som man varit i sällskap med endast några timmar. Detta har

du sjelf sagt, farfar, så att nu slår jag dig med dina egna vapen. Ha, ha, ha!»

»Du lilla trollunge», utbrast kaptenen smekande, »hade jag inte dig, så kunde jag nog inte lefva.»

»Jaha, så har du sagt många gånger, och jag får väl lof att tro dig, eftersom du vid din krigarära påstått, att du talar sanning», svarade Aina skrattande, »men», fortfor hon och höjde skälmskt ena handen, »tänk om jag skulle gifta mig! Du vet ju, att länsman Hummer länge haft goda ögon till mig!»

»För sju tusan skock millioner bomber och kartescher», skrek kaptenen till, »nämn inte den eländige bondplågarens namn en gång till, för då blir jag topp rasande. Du skulle ta' honom till man, du, den vackraste flicka i hela Nyland och i Tavastland till på köpet, du skulle bli hustru åt ett sådant der kräk. Nej, vid ...»

Skrattande hjertligt åt farfadrens ifver afbröt hon hans tal med dessa ord:

»Jag hör steg i trappan. Det är bestämdt vår gäst.»

Den unga flickan hann knappt få sista ordet öfver läpparne, när dörren öppnades, och Michaël Livinoff syntes på tröskeln.

Hans första blickar föllo på Aina, hvilkens kinder nu återtagit sin fordna friskhet, hans andra på den gamle kaptenen, som styf och rak, alldeles som om han stått framför sitt kompani, inväntade sin gästs ankomst.

»Jag kommer väl inte för sent», sporde denne och stannade tveksam i dörren.

»Till mitt ringa hus kommer ingen gäst för sent, infunne han sig till och med midt i natten», svarade Henrik Gutofsky och räckte Michaël Livinoff sin hand. »Ni ser, att jag i dag klädt mig i högtidskrud», fortfor han, under det ett godt leende spelade kring hans läppar, »och jag vill öppet tillstå min svaghet. Så ofta jag får tillfälle dertill, ikläder jag mig denna skrud, ty den påminner mig med sitt stumma men vältaliga språk om så mycken glädje och sorg under förflutna dagar. Och rätt så gammal jag är, så gläder det mig att minnas dessa stunder. Hvad särskildt denna dag vidkommer, så tillstår jag öppet, att det är för eder skull och ej för din, lilla snärta», afbröt han sig sjelf och klappade den rodnande Aina på den friska kinden, »som jag tagit på mig uniformen.»

»En ära för mig i sanning», svarade Michaël Livinoff bugande.

»Åh, strunt i den äran. Men se, här finnes nu allt, hvad min lilla hushållerska kan bjuda på för närvarande. Jag skall öppet tala om, att jag är hungrig som varg, och är ni detsamma, herr Livinoff, så gripa vi oss genast an.»

Sedan frukosten väl var inmundigad, drog sig det lilla sällskapet ut i trädgården till den lummiga bersån, dit Aina i förväg låtit utbära rökpipor och en butelj bourgognervin, af hvilket kaptenen fåttnågra stycken till skänks af en gammal stridskamrat som var bosatt i Helsingfors. När piporna väl blifvit tända, och vinet skänkt gommen en behaglig smak, sade Henrik Gutofsky:

»Nu till er historia.»

»Med vilkor, att ni sedan omtalar er», inföll Michaël Livinoff.

»Naturligtvis. Ömsesidigt förtroende plägar alltid närma obekanta personer till hvarandra.»

Sedan Michaël Livinoff en stund sutit i djup begrundning, liksom ville han först låta förflutna händelser passera revy för sin själ, upplyfte han hufvudet, strök med ena handen några slag öfver pannan och började, sedan han först ursäktat sig med, att han icke hade någon »berättande tunga»:

»Er lyckade flykt väckte en oerhörd uppståndelse i Archangel. Förgäfves utsände farfar starka patruller för att uppfånga det holländska fartyget, men som detta icke sökte land, så länge det seglade utanför ryska kusten, misslyckades försöket helt och hållet.»

»Alldeles rätt», inföll Henrik Gutofsky. »Mynher Mayer, den hedersmannen, ville icke riskera att få göra en resa till Sibirien annat än ombord på sitt fartyg och som en fri man.»

»Derjemte», fortfor Michaël Livinoff, »utskickades de mest snabbseglande fartyg, som funnos i Archangel, för

att jaga holländaren. Ett af dem kom också verkligen inom synhåll, men en storm, som just i detsamma växte upp, omintetgjorde hvarje försök att komma holländaren närmare på lifvet.»

»Så var det, ja», afbröt Gutofsky för andra gången. »Ja ja, ni får ursäkta, att jag på detta sätt afbryter er, men då jag så här får gamla minnen upprullade för mig, kan jag inte styra mig sjelf. Dessutom», fortfor han och nickade gladt, »bestyrker jag ju endast edra ord.»

»Detta fägnar mig att höra», sade Michaël Livinoff. »Jag vill emellertid fortsätta. Nästan förtviflad öfver hvad som händt reste min farfar genast till guvernören, som för tillfället befann sig på embetsresai guvernementet, och omtalade för honom oförbehållsamt hvad som tilldragit sig. Guvernören blef bestört. Tre fångars rymning på en gång, det var något, som aldrig tillförne händt.»

»Jo jo», mumlade Gutofsky, synbarligen belåten med sig sjelf, »men så var inte heller Miron en vanlig tjenare.»

Michaël Livinoff fortfor:

»När czar Peter fick underrättelse om uppträdena i Archangel, vredgades han på det högsta, och befallde min farfar att genast komma till Moskva. Med tungt hjerta begaf han sig på väg, och knappt hade han hunnit inom Moskvas murar, förrän han greps och kastades i fängelse. De politiska händelserna, som då följde blixtsnabbt på hvarandra, gjorde, att den stackars fången glömdes bort i nära nog ett halft år. Ändteiigen blef han förd till czaren. Först öfverhopade Peter honom med skymfliga tillmälen och hotade mer än en gång att ränna värjan igenom honom, men efter en stund sansade han sig och befalde, att kommendanten i Archangel skulle dömas af allmän domstol. Såsom öfverallt der lagskipningen antingen är ofullständig eller ligger i en enda mans hand, går det långsamt att bli dömd. Så också nu. Mer än ett år varade denna rättegång, vid hvars slut det ändtligen lyckades min farfar att till fullo bevisa, att han var oskyldig till det brott, som tillvitades honom. De ännu lefvande officerarne i Archangel intygade nemligen, att öfverste Livinoff icke skrifvit något pass åt köpman Henrik Gutofsky, utan att det pass, på hvilket han och hans från citadellet rymde kamrater sluppo ut ur staden, var falskt. Dessa intyg gjorde så mycket, att farfar blef fri. Men allt hans mod var brutet. Från att ha varit en käck och driftig man, blef han nu slö och likgiltig samt flyttade till Petersburg, då han, oaktadt czarens alla öfvertalningar icke kunde förmås till att återtaga sin kommendantsbefattning i Archangel.»

»Och dertill var jag, endast jag, skulden», inföll Gutofsky och såg på Michaël Livinoff med blickar, i hvilka en tydlig bön om förlåtelse kunde läsas.

»Ah, tänk inte derpå», sade den unge mannen och fattade den gamle knektens hand. »Om min farfar varit i edert ställe, så är jag fullkomligt öfvertygad om, att han skulle handlat på samma sätt som ni.»

»Ja, ja, det tror jag också», svarade Henrik Gutofsky, inom sig belåten med Michaël Livinoffs högsinnade svar. »Men forsätt.»

»Ungefär samtidigt med konung Karl XII dog farfar. Min far hade då redan ingått i rysk örlogstjenst och blef åren 1719 och 1720 sänd med en galerflotta till svenska skärgården. Harmen öfver fadrens olycka glödde naturligtvis i hans unga bröst, och efter sin egen utsago härjade han och brände allt hvad han förmådde. Ja, ni vänder er bort af afsky», fortfor talaren och betraktade Aina med smärtsamma blickar, »men ni bör förstå, att när de menskliga lidelserna slippa lösa, kunna de svårligen hejdas. De välta oemotståndligt fram som en väldig flod. Under ett af dessa plundringståg mot Gräsön i norra Upland blef min far tillfångatagen och skulle ofelbart blifvit ihjälslagen af de ursinnige bönderne, om ej presten, som anförde den modiga skaran, skyddat honom. I denne hederlige mans hus blefvo nu min fars sår läkta, men ett annat sår fick han i stället, nemligen ett hjertesår. Det var husets unga dotter, som tillfogade honom detsamma. Efter många och svåra strider med sig sjelf nedsatte han sig slutligen i trakten och blef svensk undersåte. Ett år derefter hemförde han den vackra prestdottren såsom sin maka, och ett år efter det lysande brölloppet föddes jag.»

»Ni är alltså svensk», utbrusto den gamle knekten och hans sondotter på en gång.

»Ja, till lif och själ», svarade Michaël Livinoff. »Fastän jag bibehållit mitt fädernenamn, är jag derför icke det

ringaste ryskt sinnad. Min far dog i fjol, sedan han först laggt mig allvarligt på sinnet att, om möjligt vore, taga reda på er. För några dagar sedan kom jag såsom tjensteman till kansliet i Helsingfors, och der fick jag höra, hvar ni bodde.Jag tog mig genast permission, och nu är jag här», slutade han, under det han räckte den gamle knekten sin hand. »Jag har fullgjort min fars sista önskan och kan nu vara nöjd. Låt mig nu få höra er historia, som säkerligen är mera omväxlande än min.»

»Underliga hvälfvas våra öden», sade veteranen, under det han ödmjukt böjde hufvudet. »Efter ankomsten till Sverige hade jag ganska många motgångar att genomkämpa, när de små besparingar, som jag kunnat göra i Archangel, slutligen voro sin kos. Just samma år, som ryssarne härjade våra kuster, och då eder far var med, fick jag fullmakt som löjtnant och ett arvode bestående af två hela soldatlöner.»

»Det var inte mycket för en man, som kämpat och försakat så som ni», inföll Michaël Livinoff.

»Nej, sannerligen inte mycket. Knappt någonting», menade Aina suckande.

»Men jag var nöjd ändå», sade Gutofsky. »Den, som tillbragt hela sitt lif i öfverflöd, vet sannerligen ej, huru lätt det går för sig att vara nöjd med litet. Nödvändigheten tvingar en, och nödvändigheten är onekligen den bästa läromästare som finnes. Men, ni dricker ej herr Livinoff. En skål för eder lycka på den bana ni valt!»

Med en lätt, men vänlig bugning på det täcka hufvudet stötte Aina sitt glas tillhopa med Michaëls. All den trumpenhet, som förut gjort hennes utseende mindre behagligt, då hon första gången fick höra Livinoffs namn, var nu försvunnen.

»För ungefär fyrtiotvå år sedan», fortfor veteranen, »kom Sverige åter i krig med Ryssland. Det var 1742 under det Fredrik I var regerande konung i Sverige. Aldrig, om jag än lefde många hundra år, ett hundra har jag snart uppnått», fortfor han leende, »skulle jag kunna glömma dessa partier, som benämndes Hattar och Mössor. Under förevändning att vilja fäderneslandet väl stodo de kifvande mot hvarandra som tvenne tuppar, och bidrogo i sin förblindelse till ingenting annat än att draga landet, utarmadt af nöd, ännu närmare branten af sinundergång. Det var en orolig tid, då tre eller fyra personer icke fingo gå tillsammans på Stockholms gator utan att bli antastade af polisen, ty hvarje parti såg i dessa oskyldiga grupperingar idel komplotter och sammansvärjningar mot den bestående ordning, som i stället var den största oordning.»

»Usch, det måste varit ohyggligt tråkigt att nödgas vistas i Stockholm då», inföll Aina.

»Detsamma säger jag», menade Michaël Livinoff.

»Ja, det var långt ifrån nöjsamt», inföll Henrik Gutofsky, »men hvad skulle man göra. Man måste helt enkelt underkasta sig sakernas ställning, ifall man ej ville anses för landsförrädare och behandlas såsom sådan.»

»Var du i Stockholm då?» sporde Aina återigen.

»Nej, jag var då fänrik vid Kymenegårds regemente, och som vi hvarje dag befarade ett fredsbrott, alldenstund de krigiske Hattarne nu lågo öfver sina fredlige motståndare Mössorna, måste all militär vara till hands för att genast rycka ut.»

»Tänk så tråkigt», utbrast Aina helt snusförnuftigt.

»Tråkigt! nej tvärtom. Jag hade så länge måst förblifva i overksamhet, att jag på det ifrigaste längtade efter de förströelser, som lifvet i fält kunde skänka. Denna kom också snart. Ryssarne bröto våldsamt in i Finland och ryckte mot Villmanstrand. Der blef det strid af, men jag skämmes för att erkänna, huru största delen af Wrangels styrka visade en oförlåtlig feghet. Ja, det skulle varit i kung Karls tid, det! Anfäkta och regera, om han lefvat då, annan utgång hade det då blifvit på denna strid, som ovilkorligen skulle ha burit vackra frukter, om alla gjort sin pligt. Mitt hjerta krymper tillsammans af grämelse och sorg, när jag tänker på, huru onyttigt man då slösade med folk.»

»Det går naturligtvis så i alla krig», inföll Michaël Livinoff drömmande.

»Ni har visserligen rätt deri», svarade veteranen,»men ändock mer eller mindre. Jag förbigår nu alla

hufvudhändelserna under detta olyckliga rent ut sagdt *nesliga* krig, der all manstukt var blott och bart ett tomt munväder, och der officerarne efter behag och i stora massor lemnade sina platser för att resa till Stockholm och på riksdagen träta med sina motståndare. Jag förbigår också den öfver all höfvan skamliga kapitulationen i Helsingfors i augusti månad år 1742, då den gamle och bepröftade general Bousquet var tvungen att med elfva tusen man friska trupper gifva sig åt den sämre utrustade motståndaren. Det var en skamfläck, som ej kan utplånas så lätt. I stället vill jag en stund dröja vid de olyckor, som drabbade min första hustru och de präktiga små flickor jag hade med henne.»

»Jag visste ej, att ni varit gift två gånger», inföll Michaël Livinoff, allt mer och mer intresserad af veteranens berättelse.

»Jo, så är förhållandet», svarade denne. »Ainas far, min äldste son, drunknade för två år sedan under öfverseglingen från Åland till Åbo. Denna olycka grep hans maka så hårdt, att hon öfverlefde honom nätt och jemt ett år. Jag måste då taga flickslinkan till mig, och ...»

»Har du någonsin behöft ångra din godhet emot mig», inföll Aina och smekte ömt den gamle farfadrens hvita lockar.

»Nej, Gud vare lof mitt barn, aldrig. Men, till min berättelse! En dag under det jag var frånvarande, kom en pulkEn pulk kosacker = 120 man. kosacker ströfvande och påträffade min gård. Hungrige och törstige begärde de efter sin vana i pockande ton mat och votkaVotka = bränvin. . Min hustru gaf dem sådant, men när det framsatta var förtärdt, begärde de ännu mera. Förgäfves bedyrade min hustru, att det icke fans en enda droppe bränvin mera; kosackerna trodde icke härpå. Under hotelser och svordommar bröto de sig in i källare och visthus, men ingenting fanns att taga der. Då framträdde kosackofficeren, en brutal och grym karl och menade på, attmin hustru med vilje gömt undan bränvinet. Hon bedyrade förgäfves på sina knän, att detta ej var sanning. Den redan rusige knekten grep henne vid det långa fagra håret och släpade henne ut på gården. Icke ens mina små älskade döttrars böner att låta deras mor vara i fred kunde röra denne barbar. Äfven dessa späda varelser blefvo misshandlade.»

Under det veteranen skildrade detta, höll Aina båda händerna för ansigtet, och Michaël Livinoff kunde tydligt se, huru klara tårar, frammanade af tanken på de värnlösa halfsyskonens olyckliga öde, sipprade ned mellan hennes hvita fingrar.

Henrik Gutofsky fortfor, sedan han några minuter hemtat andan och dragit sig de kommande händelserna bättre till minnes:

»Miron, som var hemma då kosackerna infunno sig, hade i hemlighet lemnat gården och uppsökt några handfasta karlar i trakten. Med deras tillhjelp lyckades det honom att, sedan ruset alldeles knäckt de grymme fienderne, nedgöra största delen af dem och deribland den grymme officeren, samt drifva de andre på flykten. Som vi likväl fruktade, att fienderne snart skulle komma tillbaka, skyndade jag mig att så fort som möjligt afskicka hustru och barn till Stockholm. De kommo visserligen dit, men lefde der icke många dagar.»

»Hur så?» utbrast Michaël Livinoff bestört.

»De lidanden, som de utstått, voro för svåra. Inom fjorton dagar efter deras afresa från hemmet kom ett bud, som förtäljde, att de gått till en bättre verld.»

Nu brast Aina ut i en våldsam gråt, under det hon slingrade sina armar kring den gamle farfadrens hals. Först efter en lång stund kunde hon lugna sig.

»Förlåt, förlåt», sade hon snyftande och räckte Michaël Livinoff ena handen, »jag ... jag ...»

»Jag har ingenting att förlåta», svarade den unge mannen och betraktade Aina med beundrande blickar. »Detta bevisar endast, att ni eger ett i grund och botten godt och ädelt hjerta.»

Henrik Gutofsky fortfor derefter:

»Mycket är nu ej att tillägga. Jag blef sent omsider stabskapten och begärde transport till Österbottens regemente, der jag tjenade till 1760. Det är nu tjugufyra år sedan, och ända från det jag tog afsked har jag varit bosatt här, lycklig i min fattigdom, lycklig med mina omvexlande minnen. Gamle personer säga också, att jag utan tvifvel är den siste af Karl XII:s ryktbare krigare, och jag tror det äfven sjelf. Derför säger jag morgon och afton: Lefve minnet af kung Karol; en sådan kung får Sverige aldrig!»

Veteranen slutade här och gömde ansigtet i händerna. Så satt han en god stund, och när han upplyfte detsamma, var det som förklaradt.

»Ja», utbrast han åter, »en aning säger mig, att jag snart får träffa kung Karol, och då få vi språkas vid om alla de strider vi bestått tillhopa. Måtte den dagen snart inbryta!»

*

4.

Efter fyra dagars vistelse i Henrik Gutofskys hem reste Michaël Livinoff till Helsingfors, emedan hans permissionstid nu var slut. Men länge dröjde det icke, förrän han kom tillbaka. Det sätt, hvarpå Aina nu mottog honom, ådagalade mer än tydligt, att hon långt ifrån ogerna såg hans återkomst.

Veteranen var efter vanligheten ute på sitt fiske, men nu var hans unga sondotter lagom angelägen, att han skulle komma tillbaka, derom sqvallrade tydligt den mot Michaël Livinoffs bröst hvilande kinden och de tindrande ögonkast hon gaf honom, då han med mildt våld tryckte glödande kyssar på hennes läppar.

Då Henrik Gutofsky återkom från sin sjöfärd, möttes han af de älskande hand i hand. Många ord behöfdes icke till förklaring, ty den gamle knekten hade redan för några dagar sedan af sondottrens förändrade sinnelag märkt, att hon gick i kärleksgriller. Och han gillade fullkomligt Ainas val, ty under de»Mycket är nu ej att tillägga. Jag blef sent omsider stabskapten och begärde transport till Österbottens regemente, der jag tjenade till 1760. Det är nu tjugufyra år sedan, och ända från det jag tog afsked har jag varit bosatt här, lycklig i min fattigdom, lycklig med mina omvexlande minnen. Gamle personer säga också, att jag utan tvifvel är den siste af Karl XII:s ryktbare krigare, och jag tror det äfven sjelf. Derför säger jag morgon och afton: Lefve minnet af kung Karol; en sådan kung får Sverige aldrig!»

Veteranen slutade här och gömde ansigtet i händerna. Så satt han en god stund, och när han upplyfte detsamma, var det som förklaradt.

»Ja», utbrast han åter, »en aning säger mig, att jag snart får träffa kung Karol, och då få vi språkas vid om alla de strider vi bestått tillhopa. Måtte den dagen snart inbryta!»

*

4.

Efter fyra dagars vistelse i Henrik Gutofskys hem reste Michaël Livinoff till Helsingfors, emedan hans permissionstid nu var slut. Men länge dröjde det icke, förrän han kom tillbaka. Det sätt, hvarpå Aina nu mottog honom, ådagalade mer än tydligt, att hon långt ifrån ogerna såg hans återkomst.

Veteranen var efter vanligheten ute på sitt fiske, men nu var hans unga sondotter lagom angelägen, att han skulle komma tillbaka, derom sqvallrade tydligt den mot Michaël Livinoffs bröst hvilande kinden och de tindrande ögonkast hon gaf honom, då han med mildt våld tryckte glödande kyssar på hennes läppar.

Då Henrik Gutofsky återkom från sin sjöfärd, möttes han af de älskande hand i hand. Många ord behöfdes icke till förklaring, ty den gamle knekten hade redan för några dagar sedan af sondottrens förändrade sinnelag märkt,

att hon gick i kärleksgriller. Och han gillade fullkomligt Ainas val, ty under defå dagar Michaël Livinoff gästat hans hus, hade han i honom lärt känna en rättfram och ärlig man, som utan tvifvel skulle kunna göra en qvinna lycklig. Hans embete gaf honom också nog inkomster att kunna försörja en hustru, och mera kunde ej den fattiga Aina Gutofsky begära, tyckte han.

Det var derför med uppriktig glädje som han lade sondottrens hand i Michaël Livinoffs, och sedan han gifvit de unga sin välsignelse i rikaste mått, utbrast han:

»Gud vare lof att det varit kärleken förunnadt att häfva det misstroende, som din farfar och far hyst mot oss, svenskar, och synnerligast mot mig. Nu hoppas jag, att allt skall bli godt hädanefter, och nu har jag endast en bön till Gud, och det är att han måtte unna mig att få lefva, till dess jag får se eder förenade genom äktenskapets band.»

»Det skall inte dröja länge», inföll Michaël Livinoff och betraktade Aina med kärleksfulla blickar. Mitt hem står redan i ordning att mottaga min älskade maka.»

Sex veckor derefter hette Aina Gutofsky Aina Livinoff. Veteranen var idel solljus, och han sade högt till alla, att ingenting nu mera fattades i hans lycka.

Länge fick han dock ej se och glädja sig deråt. Hans lif var redan moget för skördemannens lie, och den 5 november 1784 afsomnade han, omgifven af sondottren och hennes make, lugnt och stilla efter en lefnad af nittionio år. De sista ord han talade, då han krampaktigt höll Michaëls och Ainas händer i sina, voro dessa:

»Gud gifve er sin rikliga välsignelse! Nu går jag att möta kung Karol!»

Så dog Henrik Gutofsky, älskad af alla, som kommit i beröring med honom, och häfden angifver honom såsom *den siste karolinen*.

*